

4 1966

planinski vestnik

VSEBINA :

TELESNA KULTURA IN REFORMA	
Dr. Miha Potočnik	145
ORTLER	
Marko Zerovnik	147
SMUČARJEVA MOLITEV	
A. Gradnik	151
IN VENDAR	
Tone Kuntner	151
VERZI	
Marjan Lipovšek	152
SONCE IN NEURJA V DRUJU	
Tine Mihelič	153
OD RUSKE KOČE, NA ZGORNJO POLSKAVO	
Dr. Avgust Reisman	162
V GORAH	
Dodi Pušnik	166
POLETNA STRUGA	
Leopold Stanek	168
JUŽNA STENA AIGUILLE DU MIDI	
Branko Pretnar	169
SKUPNO LEZISČE ŠT. 13	
Andriano Kopinšek	170
UTRINKI IZ ČESKIH IN SLOVASKIH GORA	
Franc Vogelink	171
ČEZ 4000 METROV IN DINARJEV	176
STEZE Z GORA	177
DRUŠTVENE NOVICE	178
HE TRNOVO – NIKAR	
Ludvik Zorzut	180
ALPINISTIČNE NOVICE	183
IZ PLANINSKE LITERATURE	185
RAZGLED PO SVETU	186
SMUČANJE NA SLOVENSLEM	
Drago Stepišnik	190
NALOVNA STRAN	
SVETO BRDO, VELEBIT	
Foto Zlatko Smerke	
PRILOGA	
KONJSKO SEDLO MED KOMNO IN	
VOGLOM	
Foto Lev Beabler, Ljubljana	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanaajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je din 1500.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo din 2500.-) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 503-8-10 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odповedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odповedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

poština plačana v gotovini

planinski vestnik

april • letnik 66.

IZVOZNO PODJETJE

SLOVENIJA VINO

LJUBLJANA
FRANKOPANSKA 11

PRIPOROČA
SVOJE
RENOMIRANE
PROIZVODE
ZNAMKE

SLOVIN

EN STARČEK
LAŠKI RIZLING
CABERNET

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije

Telesna kultura in reforma

Nedavna razprava o razdelitvi letošnje republiške dotacije za telesno kulturo pred komisijo Izvršnega sveta SRS za telesno kulturo je pokazala na več stvari. Na dan jim vedno bolj pomaga tudi gospodarska reforma.

Vsekakor je neprijetno presenetilo to, da je prvotni že itak močno na najnujnejše potrebe omejeni predlog telesno-kulturnih organizacij, ki je zahteval 232 milijonov starih dinarjev, skopnel v predlogih komisije Izvršnega sveta SR Slovenije na 190 milijonov, pri končni dodelitvi iz republiškega proračuna za leto 1966 pa celo le na skromnih 172 milijonov din. Od te vsote naj sedaj žive, delujejo, se razvijajo in napredujejo Zveza za telesno kulturo Slovenije s svojimi 36 včlanjenimi športnimi zvezami (in 200 000 člani), Planinska zveza Slovenije (65 000 članov, 99 društev, 174 planinskih objektov in na stotine kilometrov planinskih poti itd.), Zveza letalskih organizacij Slovenije (3500 članov), Zveza tabornikov Slovenije (20 000 članov), Počitniška zveza Slovenije (19 000 članov) in Zveza za konjski šport Slovenije (1250 članov). Seveda je za vsako od njih dotacija veliko premajhna.

So pa tudi velika nesorazmerja. Tako je dobila Planinska zveza na primer namesto 43,6 predlaganih le 16,5 milijonov, Zveza tabornikov namesto 21,6 le 9,5 in Počitniška zveza namesto 11,6 samo 6,6 milijonov din. »Striženje« je bilo torej najbolj temeljito prav pri najmočnejših organizacijah, ki vključujejo tudi največ mladine. Ste že kdaj slišali za »afero« prav v teh organizacijah?

Taka razdelitev je še v veliki meri administrativno-proračunska; temelji še na starih več ali manj subjektivnih kriterijih in »pridobitvah«. Pri tem komisije same ne zadene pretežna krivda. Komisija ima precej jasne nazore in ve, kaj bi bilo potrebno. Ne more pa ničesar pametnega storiti, dokler so sredstva tako skrajno pičila. Upamo, da je bila letošnja delitev, ki je bila tudi za komisijo prava muka, zadnja te vrste.

Reformo si vsaj v nekaterih telesno-kulturnih organizacijah predstavljamo tako, da bo ostro uveljavila nova, pravičnejša merila. Po njih naj se sredstva dodeljujejo »po delu«, po uspehih, po dejansko izvršenih programih in po družbenem pomenu posameznih telesno-kulturnih prizadevanj. Prepričani smo, da pomeni reforma tudi na tem področju v končni posledici za take in podobne organizacije, kot je naša, več sredstev, ki bodo tudi pravičnejše razdeljene. Letošnje dotacije pa so komaj kaj več kot preživnina.

Potrebno je potemtakem novo objektivno ovrednotenje in ocena družbene pomembnosti posameznih telesno-kulturnih dejavnosti in njihovih organizacij. Ne bi smeli biti več odvisni samo od širokih komolcev, dobrih zvez, osebnih znanec ter raznih »stricev«. Administrativni način dotiranja, podvržen še najrazličnejšim subjektivnim človeškim slabostim in napakam, postaja vse bolj neznosen in za naš samoupravni sistem nevzdržen. Ta sistem je naše planinstvo — razen v letih obnove kmalu po vojni — stalno in iz leta v leto zmerom bolj zapostavljal. Posledica tega je, da je naše planinsko gospodarstvo — brez naše krivde — močno dezinvestirano in zastarelo, ne more pa se uveljaviti tudi ne naša kulturna, propagandna, vzgojna in splošna družbena vloga. Sistem financiranja telesne kulture je treba objektivno, temeljito in vsestransko naloniti predvsem na zdravstveno, moralno, vzgojno in množično vrednost posamezne telesno-vzgojne panoge. Niso vsi športi in vse telesno-vzgojne panoge enako pomembne za

telesno in duševno zdravje našega naroda, za njegovo vitalno moč in razvoj, za vzgojo produktivnih delovnih ljudi, ki naj jih odlikujejo že tako pozabljeni in po krivici zaničevane dobre človeške lastnosti, kot so amaterski idealizem, požrtvovalnost, tovarištvo, vztrajnost, borbenost, poštenost, solidarnost, idealizem, navdušenje, plemenitost, disciplina, dostojnost itd. Treba je vnaprej točno opredeliti, kóga, kdaj in kako intenzivno bomo podpirali z družbenimi sredstvi. Po našem mnenju je za zdravo telesno kulturo treba dajati veliko več, kot je dobivala doslej. To so zelo rentabilne in družbeno pomembne naložbe. Nekatere doslej zapostavljene panoge bodo po takih kriterijih morale stati na lestvici družbene potrebnosti mnogo višje kot doslej: npr. plavanje, smučanje, planinstvo in alpinizem, lahka atletika, taborništvo, počitništvo, telovadba. O tem obstoje že razne v precejšnji meri znanstveno dognane in preverjene lestvice. Na vseh je hoja v goré in plezanje po njih na prvem, drugem ali vsaj na tretjem mestu; nižje ne gre po nobeni oceni.

Ob tem pa je treba povedati še to, naj se z družbenimi sredstvi podpirajo predvsem amaterski športi in aktivna telesna vzgoja množic. Spektakularni in profesionalni športi (ki so aktivni šport za maloštevilne izvajalce, pa pasivna zabava za številne gledalce) pa naj se preživljajo predvsem z lastnimi dohodki po gospodarskem računu, saj za svoje predstave pobirajo vstopnine, pristojbine za televizijske prenose itd. Če družba ne regresira nič več niti kruha niti obleke in drugih vsakdanjih potrebščin, brez katerih nikomur ni mogoče živeti, zakaj bi potem regresirala vstopnice za nekatere zabavne prireditve, ki le prepogosto ne vzgajajo gledalcev ravno k plemenitosti, humanizmu, fair-playu in ne prispevajo ne k telesnemu, ne k duševnemu zdravju in ne k moralnim in karakternim kvalitetam. Take zabave naj si plača vsak sam, tako kot si mora kupiti svoj kruh, knjigo, čevlje, obleko. Izvajalci pa naj sami skrbe za to, kako bodo imeli »polno hišo« in blagajno.

Profesionalni nogometni klubi I. in II. lige, torej samo ena panoga in v njej samo ozek »elitni« krog najemnikov, so po podatkih Ljubljanskega dnevnika z dne 12. 4. 1965 samo v letu 1964 dobili iz javnih družbenih sredstev (koliko pa še »na črno«?) 875 milijonov din. Torej minimalno petkrat več, kot pa dobi — potem ko dinar iz leta 1964 že tudi težko primerjamo z dinarjem iz leta 1966, saj se je

vse občutno podražilo — vsa telesna kultura Slovenije za celo leto 1966! V Sloveniji sta dva kluba = 22 do 40 igralcev dobila 7,4 milij., to je 1/3 letošnje dotacije za vso telesno kulturo Slovenije ali 3,5-krat več, kot znaša letošnja dotacija Planinski zvezi Slovenije. Kje je tu načelo nagrajevanja po delu in po družbeni rentabilnosti? Kakšne sorazmernosti so to?

Nič nimam proti nogometu samemu; sam sem ga v mladih letih igral in rad ga gledam. Sem pa proti financiranju raznih nečednih » afer« in proti zvezdniškim kupčijam in predvsem proti metodam, ki jih omogočajo. Tudi na področju planinstva in alpinizma bi bil odločno proti njim, če bi se kdaj pojavile. Prav v profesionalnem nogometu pa se najbolj kažejo škodljive posledice neke določene miselnosti in docela zgrešeno pojmovanje telesne kulture ter njenega financiranja. Nemogoče in nevzdržno je, da bi še naprej in še vedno bolj ta profesionalni šport v popolnem nesorazmerju zajedal vso drugo telesno kulturo s tem, da v izredno visoki meri pobira sredstva (za kupovanje in podkupovanje itd.), ki bi drugim telesno-vzgojnim organizacijam pomenila večkrat pravo eksistenčno osnovo.

Postavljamo pa še eno zahtevo: predvsem naj se iz družbenih sredstev podpro in financirajo družbeno potrebni in koristni delovni programi in delovne akcije telesno-vzgojnih organizacij ter vzdrževanje njihovih objektov, društveno administracijo in izdatke za upravno poklicno osebje pa naj vsaj v pretežni meri vzdržuje članstvo s članarino in drugimi članskimi prispevki. Take sklepe smo planinci sprejeli na izredni skupščini decembra 1965 in jih že izvajamo. Naj nas posnemajo tudi drugi, saj so prav tako kot mi zvedeli za reformo že julija 1965. Tudi to bo pripomoglo v mnogočem k ločitvi potrebnega od parazitskega in k moralnemu očiščenju vse naše telesne kulture.

To se mi je zdelo potrebno zapisati ne le zaradi letošnje skrajno nezadovoljive delitve in ne le zato, da bi republiška komisija v prihodnjem letu ne pozabila na svoje sklepe, ki se v veliki meri ujemajo z gornjimi pripombami, temveč predvsem zaradi tega, ker bi se po soglasnem mnenju vseh, ki smo pred komisijo Izvršnega sveta za telesno kulturo o tem razpravljali, po takih in podobnih merilih morala ravnati ne le republiška komisija, temveč tudi naše komune (občina Kranj se je že precej) in samoupravni organi delovnih organizacij, katerim reforma prepušča znatno večja

sredstva kot doslej. Od teh sredstev bo v bodoče vedno bolj odvisna tudi vsa naša telesna kultura in njen razvoj. Oni so predvsem odgovorni za to, da bodo v bodoče podpirali v prvi vrsti šport in aktivno telesno vzgojo množic, ne pa »konjičkov« posameznikov ali samó pasivnega gledalstva. Demokratična samouprava in racionalno gospodarjenje z družbenimi sredstvi tega ne more več dopuščati in prenašati.

Planinska društva naj pri občinah in podjetjih vztrajno in odločno ter nenehno to dopovedujejo in uveljavljajo. Saj je končno dolžnost občine, da ustvarja pogoje za zadovoljevanje materialnih, socialnih, kulturnih in drugih skupnih potreb občanov (86. člen ustave SRS) in skrbi za gospodarski in socialni napredek. Med gospodarske naloge pa vsaj v »planinskih« občinah spada tudi podpiranje in razvijanje planinskega turizma in planinske kulture.

Podpirajmo tisto aktivno telesno kulturo, ki ohranja narodovo vitalno in moralno moč! To je družbena dolžnost in naloga! To od nas vseh zahteva tudi naša reforma.

Dr. Miha Potočnik

Ortler

Marko Žerovnik

1. Zgodovina vzponov

Najvišje v Vzhodnih Alpah se vzpenja močna Ortlerjeva skupina. Precej med njenimi vrhovi jih dosega višino 3300 do 3600 m, medtem ko jih je deset še višjih; med njimi vzbuja posebno pozornost slikoviti Königspitze (3857 m), ki ga s Suldskim ledenikom lahko po lepoti in divjini prištevamo med najlepše bisere Alp. Veličastnost Ortlerja (3899 m), M. Zebrú (3735 m), ki je precej podoben Užbi na Kavkazu, Königspitze in M. Cevedale (3779 m) se lahko po lepoti z uspehom meri s sosednjo Bernino (4050 m).

Ortlerjeva skupina s središčem v M. Cevedalu ima križu podobno obliko, od njega se proti

severu, jugu, vzhodu, zahodu in severozahodu razprostirajo rokavi. Zaradi globokih dolin, ki prepletajo Ortlerjevo skupino, so relativne višine precejšnje. Prehodov čez masiv je zelo malo, to pa zaradi tega, ker je relief zelo razgiban in v višinah po večini pod ledom in snegom.

Največji delež pri preoblikovanju Ortlerjeve skupine imajo od vseh zemeljskih naravnih pojavov ledeniki, zato bi bilo umestno na tem mestu na kratko opisati dinamiko Suldskega ledenika, ki je eden od najbolj znanih in raziskanih ledenikov v Vzhodnih Alpah. Suldski ledenik se razprostira na severo-vzhodni strani najvišjega grebena v Ortlerjevi skupini, t. j. med Eisseespitze in Ortlerjem ter sega danes do črte Hintergrathütte-Schaubachhütte v zgornjem delu Suldske doline.

V geološki preteklosti se je obsežnost ledenika močno spreminjala, kar posebno markantno kaže na daljno preteklost oblika Suldske tipične U doline, za današnjico pa morenska goličava v zgornjem delu doline. To priča, da se velikost ledenika močno spreminja tudi v geološki sedanjosti. Nekaj primerov za geološko sedanjost: Leta 1820 se je Suldski ledenik tako povečal, da so se morali pred njegovo nevarnostjo izseliti prebivalci iz naselja Gampenhöfe. Ta kraj je danes oddaljen od ledenika več kot tri kilometre. Tudi leta 1850 se je ledenik povečal in je segal čez Legerwand. Nato je sledilo krčenje ledenika vse do prve svetovne vojne, nakar je ponovno sledilo povečanje čez ostenje Legerwand, do kamor je segel leta 1850. Danes je ledenik v fazi krčenja, kar velja tudi za ostale ledenike na tem področju.

Omembe vredno bi bilo tudi to, da se danes kažejo morene tudi v ostalih dolinah. To daje verno sliko, do kam je nekoč segala ledena masa in kako ogromno površino je imela. Lahko bi še in še našteval posebnosti Ortlerjevega velegorja. Toda moj namen je bil povedati s tem uvodom le njegovo glavno značilnost, da bo bližja bralcem, da se bodo lažje živeli v naš vzpon na Ortler.

Preden pridemo na opis našega vzpona, pa še nekaj besed o prvih vzponih na Ortler.

Avstrijski nadvojvoda Johann je na svoji poti po Tirolski leta 1804 prišel tudi v območje Ortlerja, lepota tega gorskega masiva ga je tako prevzela, da se je takoj pozanimal pri domačinih, če je že nanj stopila človeška noga. Ko je zvedel, da ni bil še nihče na vrhu, je

naročil botaniku dr. Gebhardu, da organizira vzpon na Ortler (3899 m).

V spremstvu dveh Zillertalcev J. Klausnerja in J. Leitnerja je dr. Gebhard dospel 28. avgusta 1804 v Sulden, od koder so naslednji dan poizkusili vzpon na Ortler čez Hinterer Grat, pa ni uspelo. Čez tri dni so poizkušali osvojiti vrh s strani Trafoija, prav tako brez uspeha. Kljub bolezni dr. Gebharda, ki se je moral umakniti za nekaj časa na zdravljenje v Mals, so se vzponi nadaljevali. Zillertalca sta vztrajala in sta še z nekaterimi domačini skušala na vsak način osvojiti vrh. Uspela sta šele pri šestem poskusu 27. septembra 1804, ko se jima je pridružil Joseph Pichler iz St. Leonharda. Vzpon na vrh so napravili iz Trafoija po spodnjem Ortlerjevem ledeniku in po grebenu Hintere Wandln. Za vzpon so potrebovali 10 ur. Zmagovalci Ortlerja niso bili opremljeni z nikakršnimi pripomočki za plezanje po ledu in zaledenem skalovju, pot pa, ki so jo zmogli, še danes spada med najtežje dele pri vzponu na vrh Ortlerja.

Naslednje leto je J. Pichler na pobudo dr. Gebharda s tremi možmi poizkušal osvojiti vrh z lažje strani, t. j. po grebenu Hinterer Grat. Vrh s te strani so uspeli osvojiti že v avgustu 1805, nato pa so še v istem letu bili šestkrat na vrhu. Po teh zaporednih vzponih po grebenu Hinterer Grat, na vrh Ortlerja je nastalo na njem dolgo zatišje, saj do leta 1827 ni zabeležen noben vzpon.

V avgustu 1826 je bil prvič uspešno ponovljen vzpon na Ortler po grebenu Hintere Wandln, izvršila sta ga Pichler in oficir Schebelka s tremi domačini. Po isti poti je legendarni J. Pichler prišel na vrh tudi v 70-letni starosti leta 1834 v družbi Thurwieserja. Od tega leta je ostal vrh kljub večkratnim poizkusom celih 30 let brez človeškega obiska.

Avgusta 1864 sta Buxton in Tuckett s švicarskimi vodniki uspela priti na vrh po ledeniku Hohe Eisrinne. Istega leta je bil izvršen tudi vzpon po malem Tabaretta-Fernerju. Naslednje leto so opravili vzpon na Ortler čez Tabarettakamm, opravili so ga Mojsisovics, Pinggera in Reinstadler. Del te poti se še danes splošno uporablja. Po letu 1865 so bili vzponi na vrh Ortlerja vse pogostejši. Cilj alpinistov ni bil samo priti na najvišji vrh z raznih strani. Poizkusili so tudi na drugih vrhovih, ki po višini ne zaostajajo dosti za Ortlerjem. Med temi bi veljalo omeniti prečenje Königs-spitze (3857).

2. Naš vzpon na Ortler

Pot, ki nas je vodila v najlepše predele Alp, je peljala med drugim tudi po prostrani dolini Val Venosta. Že od Merana, severozahodno od Bolzana, so bile naše oči pretežno uprte proti jugozahodu — proti Ortlerju, ki je bil nekje v daljavi zakrit s predgorji.

Lep sončen dan je bil, ko smo se ob pogledu na Ortler ustavili v bližini naselja Lasa, v gozdičku blizu precej prometne ceste, odkoder se pride prav kmalu v Švico in Avstrijo. Časa za kosilo smo imeli dovolj, saj smo morali počakati dva izgubljena člana naše ekipe, ki sta po našem mišljenju morala ostati nekje za nami. Naše oči so bile uprte zdaj h gorilniku, kjer je vabila hrana, zdaj na cesto. Po obedu si je vsak po svoje kratil čas, dokler nismo na cesti ugledali Petra-Petrača, ki je na naš znak komaj ukrotil fiča.

Ko smo bili končno vsi zbrani in sta pokosila tudi »zamudnika«, smo začeli z vožnjo proti Gomagóiju po asfaltni in od tam po makadamski precej dobri cesti do Suldna, v osrčju Ortlerja.

Tudi v turističnem naselju Suldnu ni bilo tako, kot smo želeli. S Petračem sva zapeljala v Gampenhöfe, Francelj pa je ostal zaradi vnetega fotografiranja s tovariši nekje zadaj. Na srečo ni bilo treba čakati nanj več kot pol ure. Avtomobile smo parkirali v macesonem gozdičku že skoraj na zgornji gozdni meji. Za okrepitev tu ni bilo časa, želeli smo priti čimprej do planinske postojanke Hintergrathütte, imenovane tudi Bockmannhütte v višini 2720 m, odkoder bi naslednji dan naskočili čez greben Hinterer Grat vrh Ortlerja (3899 m).

Pot nas je vodila proti jugu najprej po precej strmem s travo zarastlem pobočju na levi strani Suldske doline. Kmalu smo se znašli na razgaljenem svetu, po katerem šumi precej močan potok, ki se čez ostenje Legerwand kmalu izgubi v dolini. Od tu je še precej poti po odloženih morenah, do strme in travnate strani doline, odkoder se lepo vidi čelni del Suldskega ledenika s strmim prednjim delom in značilno odprtino, iz katere teče prej omenjeni potok.

Mogočen je ta svet. Kamorkoli se človek ozre, povsod tako visoki vrhovi, kakršnih mi Slovenci nismo vajeni v naših gorah. Veliko višino Ortlerja in okolice poudarjajo globoke doline, prostrana in po večini zelo strma ledeniška polja, z večjimi in manjšimi kosi skalovja, ogromnimi nanosi moren, v nižjem delu

pa so na zelenem žametu posejani macesni. Ob sončnem zahodu res edinstveno doživetje. Na levi strani doline na skalovju nad spodnjim delom Suldskega ledenika nas pozdravi planinski dom Schaubachhütte (2694 m), ki je od nas oddaljen okrog uro hoda. Dom je postavljen na takšnem mestu, da je viden že iz velike oddaljenosti. Torej mora biti od tam res izvrsten razgled nad ledenikom, zaledeneli vrhovi in zgornjo Suldsko dolino.

Schaubachhütte smo kmalu izgubili izpred oči, ker smo zavili v ostrem loku na desno proti našemu prvemu cilju planinskemu domu Hintergrathütte (2720 m). Ko smo prišli po dobrih dveh urah do kočice, se je že začelo mračiti. Prijazna pomočnica, ki je ta dan nadomeščala oskrbnika kočice, nas je takoj razumela in nas pod pogojem, da oskrbnik tega ne zve, vzela zastoj pod streho.

Naslednji dan smo bili že okrog treh zjutraj na nogah. Prvo vprašanje vseh je bilo, kakšno je vreme. Kmalu smo se pred kočico razgledovali po obzorju; kaj prida res nismo videli, saj je bilo še precej temno, ugotovili smo le, da zdaj vreme še ni tako slabo.

Takoj po prvih korakih smo opazili, da se že svita; nismo bili kaj dosti od jezera pred kočico in od prvih moren, ki niso bile pod snegom, ko smo zagledali pred seboj ožarjene vrhove. Preden se zagrizemo v pobočje zaledenega in zasneženega Hinterer Grata, si navežemo na čevlje dereze. Po prvem precej strmem delu se pobočni ledenik, po katerem se vzpenjamo, nekoliko nagne, v zgornjem delu pa zopet precej pridobi na strmini. Smer, po kateri se nameravamo povzpeti na Ortler (3899 m), pri normalnih vremenskih razmerah ni težka, zelo nevarna pa lahko postane pri slabem vremenu in to predvsem zaradi vetrov. Preden prispemo do prvih skal na južnem rokavu Obern Knotta (3461 m) in si privoščimo zajtrk, zagledamo na vrhu Ortlerja večjo skupino ljudi. Ti so verjetno prišli do bivaka na severni strani Ortlerja. Med zajtrkom se je vreme tako skisalo, da je kazalo samo na najslabše. Vrhove so zastrli oblaki, ohladilo se je pa tako zelo, da nam je bilo še v vestonih hladno.

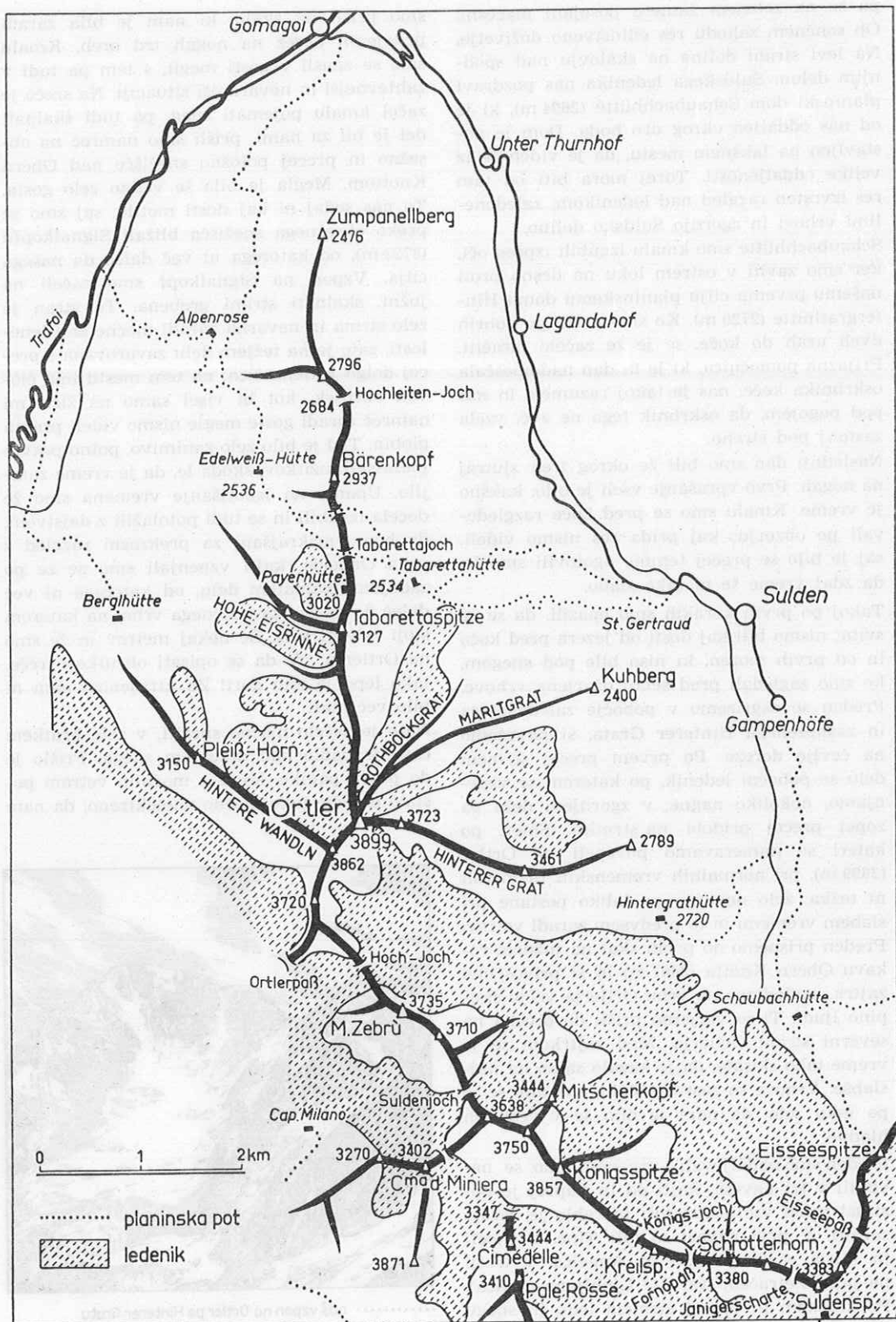
Preden smo nadaljevali z vzponom, smo se navezali v tri naveze, kajti od tu naprej je postajal teren vse nevarnejši in rahlo je začelo snežiti. V prvi navezi so bili Tine, Francelj in Mitja, v drugi Viki in Angelca, v tretji pa jaz s Petračem (vsi AO Ljubljana-matica). Po kratkem in precej strmem ledu in snegu

smo prišli na skalo, ki nam je bila zaradi pritrjenih derez na nogah trd oreh. Kmalu smo se znašli v gosti megli, s tem pa tudi v zahtevnejši in nevarnejši situaciji. Na srečo je začel kmalu pojemati sneg, pa tudi skalnati del je bil za nami, prišli smo namreč na obsežno in precej položno snežišče nad Obern Knottom. Megla je bila še vedno zelo gosta. To nas sedaj ni kaj dosti motilo, saj smo se preko obsežnega snežišča bližali Signalkopfu (3723 m), od katerega ni več daleč do našega cilja. Vzpon na Signalkopf smo začeli na južni, skalnati strani grebena. Ta stran je zelo strma in nevarna zaradi močne zaledenosti, zato je na težjem delu zavarovana s precej dolgo jekleno žico; na tem mestu ima človek občutek, kot bi visel samo na žici; mi namreč zaradi goste megle nismo videli pravih globin. Tod je bilo zelo zanimivo, polno pravih plezalskih užitkov, škoda le, da je vreme zatajilo. Upanje na izboljšanje vremena smo že docela izgubili in se tudi potolažili z dejstvom, da bomo prikrajšani za prekrasni razgled z vrha Ortlerja, kajti vzpenjali smo se že po zadnjem skalnatem delu, od katerega ni več daleč do močno zasneženega vrha, na katerem stoji železni križ. Še nekaj metrov in že smo na Ortlerju. Ne da se opisati občutkov sreče, tako lepo je tam gori! Za utrujenost nam ni bilo več mar.

Nato je začelo močno snežiti, v zelo kratkem času je padlo nad deset cm snega. Prišlo je do prave panike, ko je z močnim vetrom postalo ozračje tako močno naelektreno, da nam

..... naš vzpon na Ortler po Hinterer Gratu

je začelo dvigati lase, breščalo pa je tako, kot bi imeli okrog glav roje breščeljev. Zato smo začeli s hitrom sestopom. Sestopali smo po severni, zelo strmi in ledeni strani vrha, ki se nam je zdela ta trenutek še najprimernejša. Nevihta, ki smo jo doživeli na vrhu, je bila hitro za nami, nebo se je začelo jasniti, videli smo, da smo na pravi poti; prišli smo na položnejše področje, na katerem smo srečali stopinje gornikov, ki so prišli s te strani pred nami na Ortler. Stopinje so nas vodile do bivaka, ki je nad 3500 m visoko in dalje do planinskega doma Payerhütte (3020 m).

Sprva je bilo snežišče precej položno, po dobre četrt ure je postalo strmo, da niti največja previdnost ni bila odveč, posebno še, ker je bilo tod vse polno večjih in manjših razpok, na levi strani sestopa pa polno ogromnih opasti in ledenih odlomov.

Pri bivaku smo se za kratek čas ustavili. Sprva je šlo precej lahko, toda ne dolgo, saj smo se bližali najnevarnejšemu mestu, ki je veljal včasih in velja še danes ob slabih snežnih razmerah za pravi problem pri prehodu (zgornji del ledenika Hohe Eisrinne). Na omenjenem mestu je zaradi izredne strmine običajno snega zelo malo in še ta skoraj vedno plazi, ker leži na skoraj gladkem ledu. Pod njim je polno razpok in nazadnje še skalnat skok. Tudi to mesto je bilo srečno za nami in bili smo na skalnatem grebenu, 3050—3100 m visokem, s katerim smo se morali spoprijeti za poldrugo uro. Še zadnji težji del 50 metrov visoke stene z visečo žico pa smo pred najvišjim vrhom tega grebena — Tabarettaspitze (3125 m). Ta vrh smo zaobšli ne dosti nižje z leve, t. j. zahodne strani in se znašli na ledeniku, zadnjem v sestopu, odkoder ni več daleč do planinske postojanke Payerhütte (3020 m).

Dom Payerhütte stoji na skalnatem grebenu, s katerega je čudovit razgled po Suldski dolini vse do Gomagoija in do Gampenhöfe in še dalje po vzhodni strani; na zahodni strani pa od naselja Trafoija do cestnih serpentin prelaza Pso. d. Stélvio (2757).

Skalnat greben, na katerem smo bili, je zelo izrazit greben in se vleče precej daleč na sever, vse do Zumpanellberga (2476 m). Na zahodni strani grebena sega gruč skoraj do roba, v nižjem delu pa preide v ogromne nase ledeniških moren; te je v najnižjem delu že prerastla vegetacija. Ledenik sega

prav do ostenja Tabarettaspitze. Od vznožnega dela moren po planinski poti, ki drži proti Gomagoiju in Trafoiju ni več daleč do planinskega doma Edelweis-Hütte (2536 m) in do kočice Alpenrose.

Na zahodni strani grebena so v zgornjem delu visoke stene, pod katerimi melišče prav kmalu preide v zeleno trato. Pot nas je vodila od Payerhütte naprej po zahodni strani grebena. Po dobri uri hoda smo bili pri domu Tabarettahütte (2534 m). Tu smo se ustavili samo za kratek čas, nakar smo nadaljevali pot proti spodnjemu, oziroma čelnemu delu ledenika, ki se razprostira na severozahodni strani Rothböckgrat grebena, z ogromnimi nanosi moren. Od ledenika smo kmalu prišli do macesnovega in smrekovega gozda, skozi katerega nas je pot vodila čez St. Gertraud že precej utrujene, do izhodišča našega vzpona, do kraja Gampenhöfe, kamor smo prišli srečno po 18 urah naporne hoje.

Literatura: Mayers Reisebücher — Der Hochtourist in den Ostalpen VI.

Smučarjeva molitev

A. Gradnik

*Niso še zore
žarki skoz bore
tihe prodrli meglice kopren,
še na vseh vejah,
bilkah in mejah
zbira in strja se puhasti sren,*

*ko po strminah,
v slokih smučinah,
prožno me nosi nevidna perot.
Koder sprostira
sneg se, ovira
zame nobena ni tvegana pot.*

(Spomladanski smučarji na pot. — Op. ur.)

In vendar

Tone Kuntner

*In vendar nisem sam.
Zdaj božam drevesa,
ki prvič rodijo,
osamljene trave,
ki prvič zorijo
in zemljo
in veter
in dež.*

*Oni imajo tvoje srce,
oni imajo tvoje utripe;
čutim jih,
dlani jih čutijo.*

Sonce in neurja v Druju

Tine Mihelič

»Dans le massif du Mont-Blanc, et même dans tous les Alpes, le pilier des Drus est l'ascension dont les jeunes rêvent...«

G. Rébuffat

Osem drobnih lučk je že pred zoro tistega dne poplesavalo na ledeničku pod stenami. Počasi so se drobne kresničke vzpenjale in naposled druga za drugo izginile v skalnat žleb nad plaznim stožcem. Vse vodovje velikega kuloarja se je tu zbralo v zajeten slap. Kot ptičji napev prebujajočemu se jutru je zvenel njegov zvonki glas. Zvezdnato nebo je sivelo in nejasna gmota skalovja je pričela dobivati oblike; počasi je iz teme stopala postava velike gore.

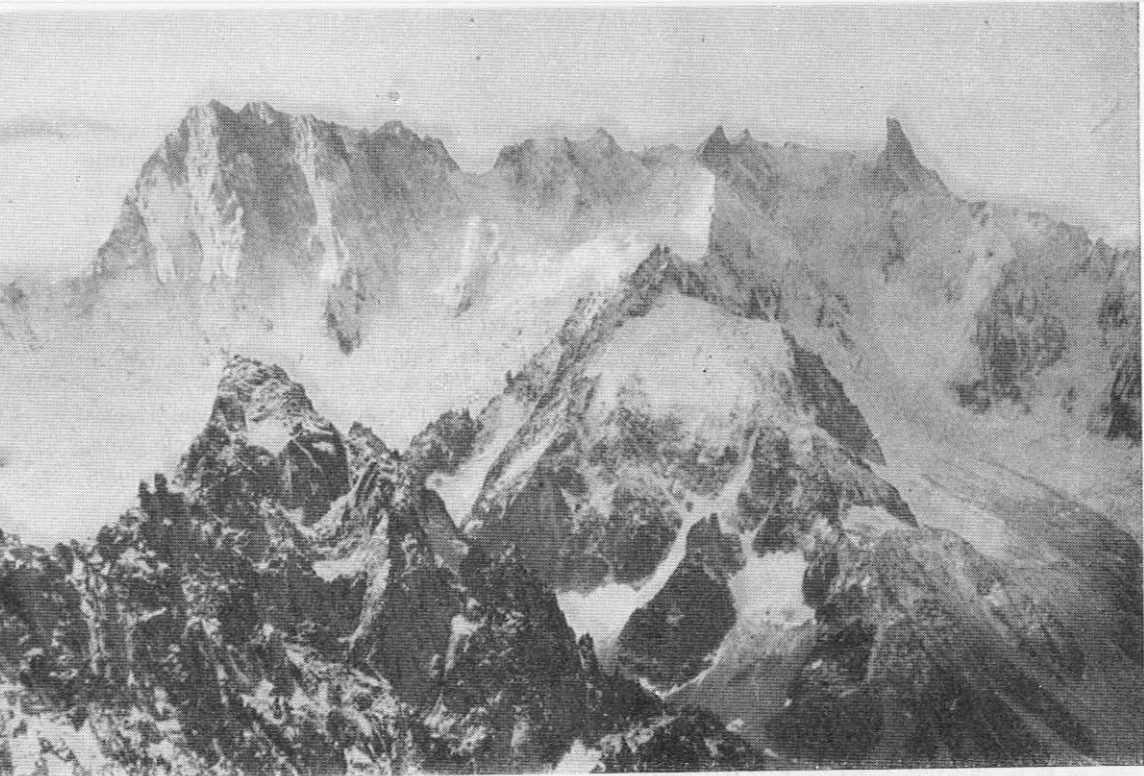
Ljudem v temačni ožini pa je še vedno le lučka pomagala najti pot skozi zmedo krušljivih blokov in strmih ledišč. Klici v različnih jezikih so odmevali od sten in nekam tuje je v tem svetu zvenel slovenski poziv: »Pridi, varujem!«

Ti dve besedi sta bili skoraj edino, kar sva se z Borisom pogovarjala tega jutra. Mrzla prha v prvem raztežaju naju je dobro prebudila in najino gibanje je kmalu dobilo vajeni ritem, ki ga narekuje vsak plezalni vzpon. Toda bilo je nekaj, kar je ta vzpon ločilo od ostalih. Dejstvo, da sva pravkar vstopila v eno najtežjih in najmogočnejših alpskih sten, nama je povzročilo rahel nemir in priklicalo v dušo tesnobno pričakovana nečesa velikega. Vzpon zato ni bil prav nič podoben ostalim, pa čeprav se je pričlenjal v prav tako strmem, krušljivem, mokrem in mrzlem kuloarju kot toliko drugih.

Ta kuloar se namreč zarezuje v zapadno in južno steno Druja, gore, ki je že mnogokrat dovolila ljudem, da so izpeljali preko njenih sten smeri prav izjemne težavnosti. Natanko deset let je minilo, odkar je mojster Bonatti tod razvozlat še zadnjo veliko uganko. Vitki

steber med zapadno in južno steno nosi odtlej njegovo ime in spominja na veliko dejanje samotnega plezalca. Po njem drži smer, ki je že celo desetletje eden najbolj priljubljenih ciljev ekstremnih plezalcev. Tudi midva sva se lahko brž prepričala o njeni popularnosti, ko sva se umikala žvižgajočim izstrelkom izpod nog zgornjih navez. Le malokdo najde v nadležnem vstopnem kuloarju razmere za hiter vzpon. Že sva mislila, da bova med srečniki, pa nama jo je v zgornji polovici krepko zagodel led in naju prisilil v požledenele skale, da sva se tam dolge ure mučila do vznožja stebra.

Ne poznam bolj neprijetnega koticčka, kot je kotel vrh Drujevega kuloarja. Temačna globel je to, vseh strani obdana s čudnimi podrtijami granitnih blokov in ledenih žlebičev. Umazana plaznica vodi preko ledišča, posutega s kamni in rjavim peskom. Nikdar ne posije sonce v ta zapuščen kot in mrzlo dihajo v redke obiskovalce temnordeče skale, polne snežnih blazinic, izpod katerih se odceja umazana voda. Le na eni strani je pogled bolj vesel. Kot steber v antičnem templju se tod pne v modrino neba svetel skalnat rob, poln sonca in toplote. Le urno ven iz te ledenice! Takoj izza strme ledene prečnice sva zaplezala na steber. Že prvi raztežaji so nama dali vedeti, kakšne težave naju čakajo. Navpične počiči sredi gladkih plošč so si sledile skoraj nepretrgano, redki klini, tu in tam kaka lesena zagozda, ki se tolikokrat razleteli, da potem nemočno cepetaš v zraku nekaj metrov nižje. K sreči je narava obdarovala to smer z zares odličnimi varovališči; točno vsakih trideset metrov se je vtihotapila v poč udobna terasa. Boris je pokazal izreden talent za premaganje teh granitnih problemov, njegovo koleno je bilo vedno kot pomerjeno za gvozdenje v počiči (jojmene, hlače!) in prav lepo nama je šlo delo od rok. Počiči so bile skoraj nepretrgane, le redko sva bila prisiljena z vrvnimi manevri poiskati pot preko kot steklo gladkih prekinitev. Taka mesta so bila zelo zahtevna, a kljub temu ne bi mogel danes nobeden od naju reči, katero mesto v steni je bilo najtežje. Težave so v tej smeri nenavadno točno razdeljene prav na vse metre plezanja. Tak način plezanja je seveda od naju terjal veliko časa in naporov. Prav nič nisva mislila na uro in nemalo sva bila presenečena, ko naju je v nekem kaminu zatekla noč. Boris je še v poslednji svetlobi dneva splezal na vrh, meni pa je nato le še vrv kazala pot do tova-

Grandes Jorasses – Rochefort – Dent du Géant – po nevihti, ki je doletela slovensko navezo Foto M. Mihelič

riša. Nad kaminom naju je pozdravila najudobnejša polica v vsej steni in resnično sva se razveselila počitka.

Večer je bil prelep. Krvavo je žarelo zapadno nebo nad lučmi Chamonixa in boleče so se vanj zabadali ostri zobje Igel. Kopasto teme Mont Blanca je imelo isto barvo kot nebo, le s težavo si ločil sneg od ozračja. Nikdar še nisva prenočevala na tako razglednem in odprtem mestu, silno veličastje okolice naju je navdajalo z občutkom neizmerne svobode. Bila sva razgreta od naporov in dolgo je trajalo, preden se je oglasil nočni mraz. Tedaj sva urno smuknila v vestona, drobcen plamen sveče v bivak vreči pa je pričaral občutek tople sobice. Vse bolj sva se oddaljevala od zunanosti in kmalu zatem, ko je ugasnil plamen sveče, je bilo vse tiho in mirno na tem samotnem prostorčku visoko nad bivališči ljudi.

V bivaku na prostem visoko v gorah zjutraj pač ne rabiš budilke. Kako uro pred zoro prodre mraz skozi obleko in ko se zdani, si že nared. Ugašajoče zvezde so tega jutra nemo in mrzlo opazovale indijanski ples dveh pu-hastih žog na polici. Toda bolj kot poskakovanje naju je ogrela prva poč tega dne, s katero se najine trde kosti kar niso hotele sprijazniti.

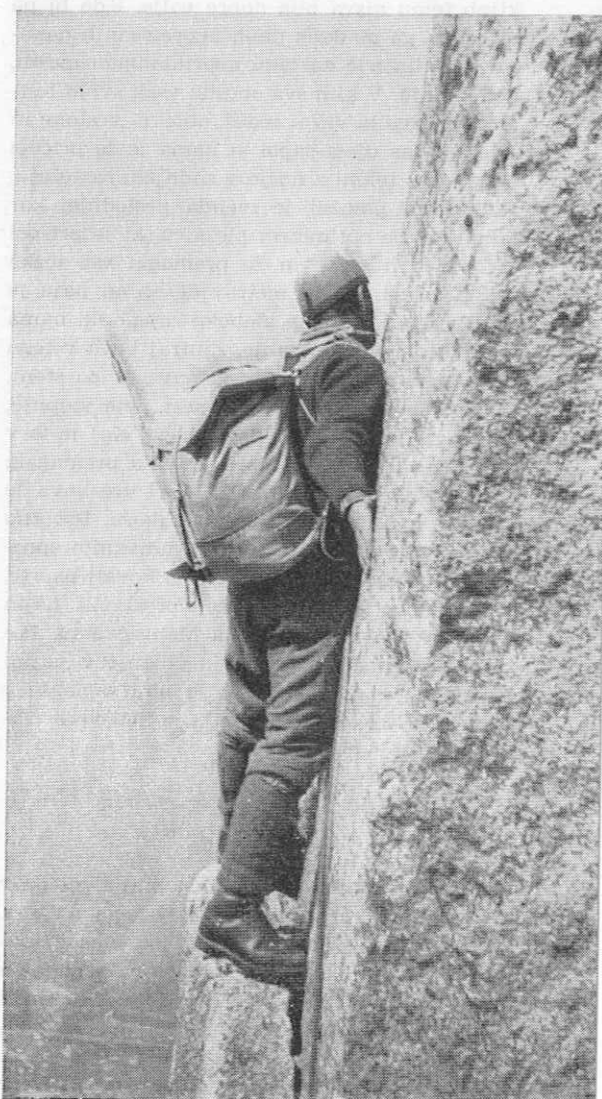
Višje pa se je stena razkošatila v nekaj zajetnih previsov in še preden je posijalo sonce, nama je bilo vroče kot v Koglu. Tega dne je stena počasi spreminjala svoj značaj. Vse manj je bilo zoprnih gladkih poč in vse pogosteje sva morala obešati lestvice v velike, trebušaste previse. Naklonina se je iz raztežaja v raztežaj večala in že sva slutila nad seboj velike strehe, ki predstavljajo ključ smeri. Zagozde so se v teh raztežajih pričele umikati normalnim klinom in tega sva bila nadvse vesela. Edino lestvice so nama povzročale težave. Stara, izrabljena konoplja se je pričela trgati in nemalokrat sva odletela iz previsa, nato pa v sila akrobatskem položaju krpala vrvice. Plezanje je bilo iz raztežaja v raztežaj težje, sonce pa, ki naju je zjutraj tako razveselilo, je postalo prava mora. Čeladi sta bili razbeljeni in v ustih ni bilo več nikakršnega spomina na zadnjo kapljo vode, ki sva jo spila pretekli večer. Le s težavo sva govorila, grenko se je lepilo v grlu. Ob steni je zrak migljjal od pripeke. Težka nahrbtnika sta se boleče zarezovala v ramena in povečavala napor. Skrajno težavna prosta poč naju je naposled v zgodnjem popoldnevu pripeljala na udobno polico že visoko v steni.

Vsi dvomi so bili zdaj odveč. Nad nama se je košatila znamenita petmetrska streha, ki jo štejejo za najtežji plezalni detalj kopnega granita. Najine lestvice so bile samo še reliquiae reliquiarum in vedela sva, da z njimi ni mogoče preplezati strehe. Sedla sva torej na polico, si potešila zgočo žejo z limono, pozvonila z nogami v globino in se lotila izdelave novih lestvic. Položaj je rešila pomožna najlon vrstica in po dobri uri dela je Boris ponosno vpel v prvi klin strehe eno od štirih prelepih novih lestvic. Veselo sva ugotovila, da plezalcem iz apnenca takale gasilska vaja povzroči znatno manj težav kot srednje težka granitna poč. Po vseh naporih dvodnevnega plezanja sva si lahko privoščila celo to, da sva ta nestvor preplezala prav z užitkom. Na nove prewise pa ni bilo treba dolgo čakati. Raztežaj nad streho naju je stena prvič prisilila v stojišče v stremenih, pa je bilo prav zabavno. Po grebenu na desni so pravkar sestopali oni od včeraj in prav prijazno smo si klicali v raznih jezikih. Stena nad streho je kar se da težavna. Sprva niti ne moreš verjeti, da je tod prehod mogoč. Ko pa prideš blizu, vendarle opaziš kot las drobno razpoko, ki razi vso ploščo, v njej pa sedi vrsta klinov, skratka, klasičen primer za »artificiel«. Plošča je neznansko visoka, z višino večkrat spremeneni naklonino, ki pa znaša v povprečju kar čednih devetdeset stopinj. Razpoka je vztrajna, vendar je Boris po ca. štiridesetem klinu izjavil, da je ta najbrž poslednji, bolje pa se o tem ni mogel pričati, kajti na mah je bilo okrog naju spet vse temno. Bova pač tokrat spala v lestvicah! Spominjam se, kako smo mesec dni prej prešerno plezarili po znanih počeh Malega Triglava izza Aljaževega doma kar z zavezanimi očmi. Takrat si pač nisem mogel misliti, kako dobro mi bo taka vaja služila v Druju. Pa vendar je bilo tu docela drugače. Nočno plezanje šeste stopnje je pustolovščina prav posebne vrste. Sam, samcat visiš sredi navpične stene, okoli tebe le tema, gora pa, vsa temačna in grozeča, kot da nima vrha. Grozljiv je pogled v črno brezdno in kar smilijo se ti lastne noge, ki nihajo nad njim. Le drobna vrv drži navzgor, kaže ti pot do tovariša, ki je nekje visoko nad teboj pribit v ravno tako navpično steno in ki si ravno tako kot ti želi družbe. Nervozno tipaš okrog sebe in iščeš opor. Le mukoma obvladaš svojo težo v previsu, ko ne veš, kam postaviti nogo, niti ne moreš zavpiti tovarišu, s katero vrvjo naj te varuje, ko pa sta obedve prav tako črni kot vse okrog

tebe. Globoko pod teboj se prižigajo luči v taboru planinskih nomadov in spominjaš se večernih ur na Montenversu.

Sedeli smo tedaj pred šotori, ki smo jih bili postavili visoko v hribu in peli naše domače. Sosedje so nas hodili poslušati in kmalu se je po vsem Montenversu razširil glas o nekakšnih »Švedih«, ki taborijo nekje visoko in vsak večer prav lepo pojo. Ti večeri v taboru so bili čudoviti. Če je bilo vreme lepo, smo zamaknjeno opazovali slovo sonca od rdečih sten Druja. Nas je že ovijal mrak, orjaška piramida pa je še vedno kot nekakšna sveča žarela v

Visoko nad hišami Chamonixa Foto Tine Mihelič

soncu. Le počasi je skalovje sivalo in se ogrinjalo v temo. Tedaj pa, ko so na nebu zagorele zvezde, so zasvetile lučke v stenah. Plezalci so si pripravljali bivak in kuhali večerjo. Zapadna in severna stena, Bonattijev steber, vznožje sten, vse je bilo razsvetljeno. Kot veliko božično drevesce je bila videti piramida-sta gora.

Nemara so prav ti trenutki nama z Borisom vzbudili tiho željo, ki naju je naposled privedla tako daleč, da so tega večera prijatelji v taboru lahko opazovali najino lučko visoko pod vrhom Druja.

Bil je to spet prav topel in jasen večer, poln tistih skrivnostnih barv, ki jih ustvarja zadnja svetloba dneva v visokogorju. Midva pa kljub temu nisva bila dobre volje. Kdo bi pa bil, če bi ga po dveh dneh nepretrganih naporov zalotila noč na tako neprikladnem mestu, kot je naju. V klin sva obesila vsak svojo lestvico, si uredila vrvni sedež, oblekla vestone in šele čez čas ujela sapo, ki nama je že pričela pohajati v tekmi z nočjo v zadnjem raztežaju. Neprijeten položaj je menda poslednje, kar lahko omaje optimizem plezalcu, ki je prispel tik pod vrh stene in že premagal vsa težka mesta smeri. Nekaj metrov desno od naju je temna senca izdajala globoko zajedo, ki nama bo spet olajšala plezanje. Zjutraj bova v tegu vrvi prečila vanjo, nato pa navzgor po steni, ki ima le še dvoje, troje mest pete stopnje, ostalo pa je čisto navadna štirica. Kaj je to v primeri s težavami, ki sva jih bila premagala v preteklih dveh dneh! Tri, štiri ure bova še plezala, zvečer bova pa že v taboru. Prvotno razočaranje se je zato kmalu umaknilo sproščenemu veselju. Že sva pričela kovati načrte, kako bomo naslednji večer proslavili najin uspeh skupaj s tovariši na Montenversu. Postala sva prav razigrana in zibanje v najini škripajoči gugalnici nama je bilo samo še v zabavo. Visoko v steni Druja je tisti večer zadonela naša domača:

»S Triglavskega veter gorovja
prav rahlo šumi in pihlja...«

In res je zašumel veter. Toda pihljalo ni pravn nič rahlo in prihajalo ni s Triglavskega gorovja. Nekaj temnega se je povleklo od juga in pogasililo zvezde. Kot orjaški slap se je nenadoma prevalila težka gmota preko Jorasses. Mrzel piš je v ostrih sunkih udarjal ob stene in žvižgal preko robov. Drobcene ledene iglice so se mešale med tuleče zračne gmote in se boleče

zarezovali v razgreta lica dveh presenečenih bitij, ki sta še trenutek prej prešerno prepevala. Grozeče se je bližala fronta nabuhlih oblakov in pošiljala ognjene zublje v grebene, da se je od groma tresla gora. Že je vlažna gmota zajela steno, kot plaz se je vsul snežni metež in v kratem času spremenil goro v belo pošast, polno režečih se zob, ki so se obesili na previse. Sunki viharja so postajali vse močnejši; človeka sredi izobčene plošče, ki sta jim bila prepuščena na milost in nemilost, sta se drgetajoč stiskala drug k drugemu in zaman lovila ravnotežje. Včasih je vihar za hipec prenehal. Pošastna tišina je tedaj zavladovala v steni, toda že naslednji trenutek je blisk preparal oblake in temo ter se zapičil v enega od granitnih blokov, grom pa je utonil v tuljenju novega sunka viharja. Človeka v steni, polna železja, sredi odprte plošče, sta se tedaj odahnila. Toda, ali bo tudi naslednji udarec zgrešil? Vso noč je besnela nevihta in hrumel vihar. Šele s prvo svetlobo dneva so se naravne sile umirile. Le sneg je z nezmanjšano silo naletaval iz sivih oblakov.

Spomin na to noč, najdaljšo v najinem življenju, mi je danes prava mora. Se še spominjaš, Boris, kako so naju sunki viharja gugali sem in tja, da sva se vsak hip bala, kdaj se nama bo izpulil klin, o katerega trdnosti se v noči pač nisva mogla prepričati? Se še spominjaš, dragi prijatelj v najtežjih trenutkih življenja, kako nama je zledenela kri v žilah ob zatišjih pred sprostitvijo električne energije v ozračje, ko sva pričakovala smrt v naslednjem trenutku? Se spominjaš, kako nama je v trenutku nepazljivosti nenaden sunek viharja napihnil bivak vrečo in nama jo skoraj iztrgal iz rok? Pa imava le nekaj moči v rokah, kajne? S kakšno močjo sva se s premrlimi prsti oklepala vogala tkanine, ki nama je še ostal v dlani! In s kakšno hvaležnostjo sva mislila na dobro gospo Maro, ki je tako trdno sešila najino vrečo, da je kljubovala vsem sunkom in nama rešila življenje! Dobro nama jo je zagodla gora. Resnično hudo je takrat, ko se človek, ves zaslepljen od zmage, ki jo je skoraj že izbojeval, zave svoje nemoči; ko narava pokaže svoje sile, da pade ubogo bitje v najgloblji obup, potlačeno do kraja, obupno se boreče za golo življenje.

Jutro ni prineslo nikakršnega izboljšanja. Sneg je naletaval z nezmanjšano silo. Pogled na globoko zasneženo steno, ki se je navpično

grezila v megleno brezdno, je bil grozljiv. Kar smilila sva se sama sebi, ko sva nemočno nihala v vetru nad pošastno praznino. Plezanje v takem je bilo popolnoma nemogoče. Pregloboko je bila zasnežena skala in roke so zledenele že po treh metrih plezanja, ko sva se kljub vsemu odločila za poskus. Tudi sestop preko tisočmeterske stene je bil zaradi velikih streh pod nama nemogoč. Zavedala sva se tedaj, da sva ujetnika. Najina edina rešitev je bila: vzdržati in počakati, da spet posije sonce ter stopi ledeno okrasje. Toda kako dolgo bo še trajalo slabo vreme? Dan, dva, teden? Hrane sva imela vsega še za kak dan ali dva. Toda sklenila sva jo razdeliti na manjše obroke, ki nama bodo lahko služili še kak dan več. Sicer pa sva upala, da bova lahko naslednjega dne vendarle splezala na vrh. Neuničljiv optimizem, ki sva ga začuda ohranila ves čas, nama je krajšal ure, pa vendar je postajalo visenje v vrveh vsak trenutek neznosnejše. Vrvi so se zarezale v meso in utrujeno telo so vsak hip zvijali krči. Nikakor nisva mogla najti položaja, v katerem bi se mogla vsaj malo spočiti. Ure so tekle čedalje počasneje, sneg pa je naletaval enakomerno kot slapič peska v stari uri.

Tretja noč v steni. Telo nama je otrpnilo in vrvi niti nisva več tako neznosno rezale v meso. Toda moči so nama plahnele hitreje kot dobra volja. Le kako bova plezala po vsem tem?

Sredi noči se je ozračje pričelo naglo ohlajati. Zeblo naju je, a sva se vendar veselila. Mraz je pomenil izboljšanje vremena. Šklepetajoč z zobmi sva polna upanja čakala jutra. Kaj vse bi storila, samo da bi ure hitreje minevale!

Bleda svetloba je prodrla skozi prosojno tkanino bivak vreče. Bi pogledala po vremenu? Bala sva se razočaranja, zato sva odlašala. Toda nič več ni bilo slišati šelestenja snežink, ki nama je ves čas tako neusmiljeno razjedalo upanje. In svetloba! Nekako vesela in modrikasta je bila. Poglejva! Prvo, kar sva zagledala, je bil osončen vrh Grandes Jorasses. Toda kakšen je bil zdaj gorski svet, kako drugačen kot pred dnevi! Walker zasnežen, da bi ga lahko presmučal, Mont Blanc ves okrogel, nikjer nobene ostre oblike, vse zalito s snegom. Prav do dolin vse belo, stena okrog naju pa, kot da bi bil januar. Toda nebo je bilo jasno in čez nekaj ur bo posijalo sonce do naju. Kmalu so nama žvižgajoči kosi ledu

oznanili, da je zgoraj že sonce. Okrog desete ure je zažarelo za robom in prvi topli žarek se je pogнал do naju. V hipu sva zlezla iz vreče, a že naju je zasul cel plaz razbitih ledenih sveč, ki jih je toplota trgala z zgornjih previsov. Veselo je ropotalo po najinih čeladah in po treh urah obstreljevanja sva ugotovila, da je čas za odhod. Sneg se je obletel vsaj s plati, vse počni in police pa so bile seveda še globko zasute. Ura je bila dve, ko je Boris v tegu prečil v zajedo na desni. Šlo je. Prav počasi in ti-paje sicer, a vendar navzgor. Navpična zajeda je kazala nedvomen prehod in kar po instinktu sva izpod glokobe snežene odeje kopala kline. Dobro uro je trajalo, predno je prijatelj očistil snega prvi raztežaj in se postavil po dobrih štiridesetih urah visenja spet na obe nogi. Saj res, štirideset ur sva visela v tej gugalnici; le kdo bi si mislil, kaj vse vzdrži to ubogo človeško bitje! Le urno zdaj v steno, da se spet strostijo mišice in zmeščajo kosti! Kakšno razkošje! Drugi raztežaj spet ves v snegu. Navpična zajeda s previsi in klini ter z velikim majavim blokom, ki pa je brezbrizno držal. Nato pa levo na gladko, navzdol nagnjeno polico nad odsekanim prepodom. Točno kot na »rampi« v Aschenbrennerju. Boris se je je lotil s posebno tehniko. V poč z dobrimi podpriji v kotu police je namesto premrlih

Bonattijev steber s Flammes de Pierre. Puščica kaže, do kam je naša naveza prišla

Foto Pierre Tairraz

rok zabadal kar cepin in tako v nenavadni oporni drži premagal najbolj tvegano mesto v vsej steni. Spet nov previs, okrašen z galerijo ledenih sveč, nad njim pa za raztežaj navpične stene. Kaj pa je nad njo? Tega pa nama žal ni bilo več usojeno izvedeti.

Bila je spet noč in spet je snežilo. Neopazno je prišla nova fronta in zasula gorovje s snegom. Izčrpana od naporov tega popoldneva, ko sva za slabih sto metrov stene rabila šest ur plezanja, sva se zrušila na ozko poličko pod previsom. Ni ji bilo kaj reči, lahko sva udobno sedela, celó napol ležala. Zavedala sva se, da bo ta mali prostorček za dolgo časa najino bivališče. Zavedala sva se tudi, da je najin vzpon pri kraju. Spet bo minilo nekaj dni, preden bo stena dovolila plezanje. Bova takrat še živa? Toda, če bova še živa, plezati prav gotovo ne bova mogla več. Hrana je šla h koncu, moči tudi, dobro sta nama jih izpila

oba bivaka v stremenih in teh sto metrov stene. Le še sto metrov nama je od tod manjkalo do vrha, a to je bilo preveč. Jutri bova poklicala pomoč, najini zaskrbljeni tovariši bodo prav gotovo skušali priti v stik z nama. Toda, ali lahko verjameva, da bodo reševalci prišli do naju? O tem se nisva več dosti menila. Sploh se nisva več dosti menila. Razočarana sva bila od negostoljubnosti te velike gore in od časa do časa sva pričela rahlo dvomiti v rešitev. Kljub temu pa sva storila vse, da bi lahko čim dalje vzdržala. Iz bivak vreče ni ušel niti delček toplote, vse najine kretnje so se zmanjšale na minimum, hrano, ki je že pohajala, sva skušala izrabiti kar se da preudarno. Drobna sveča, ki je še ostala, nama je v konzervi grela vodo in krajšala čas. Zunaj pa je mehko naletaval sneg.

Jutro. Megla, veter, mraz, ples snežink, turobna sivina, človek bi obupal. Na rob police je

Aig. du Dru (3733 m) v polnem sijaju

Foto T. Mihelič

čez noč nasulo snega, da nisva videla čezenj. Toda vse to naju ni več kaj prida motilo. Vse bolj sva pozabljala na sedanjost in sanjerala o zelenih poljanah v domovini. Ležala sva ob potoku, gledala bele oblačke, ki so se podili po nebu, toplo sonce se je smejalo nad Triglavom. Pila sva studenčnico in segala po dobrotah iz zajetnega nahrbtnika. Dišalo je po svežem senu in cvetje je raslo okrog naju. V bližnjem gozdu je šumel topel vetrič in veje smrek so se rahlo pozibavale. Neskončno vabljiva in prijazna je bila vsa okolica. Pred Aljaževim domom je nekdo igral na harmoniko. Iz dalje so prihajali vriski planincev. Prav vztrajno so se ponavljali in postajali vse bolj resnični. Čez čas sva se zbudila iz sanj, a glasovi niso prenehali. Planila sva pokonci in napela sluh. In res, iz globine sta prav razločno priplavali do naju najini imeni. Najini dragi prijatelji so nekje izza meglene zavese vlivali v naju novo upanje in vero v življenje. V kratkem zatišju sva združila svoja glasova in prijatelji so naju razumeli. Že so odhiteli po pomoč. Spet je bilo vse tiho, toda vedela sva, da bodo zdaj tovariši napeli vse sile za najino rešitev. Naju bodo še našli živa?

Tega dne nama je hrana dokončno pošla. Snežilo je ves dan in tudi ponoči ni prenehalo. Bila je to najina peta noč v steni in vedela sva, da bova tudi šesto preživela na tem mestu. To noč sva opazila prve znake ohlajanja. Telo se je le še s težavo branilo pred mrazom, zlasti noge so bile vsak hip na tem, da zmrznajo. Vso noč sva cepetala in drug drugega branila pred spancem, ki bi pomenil konec. Prav nič več nisva mogla zadrževati toplote in nenehno gibanje naju je izčrpavalo. Najine obleke so bile kljub bivak vreči docela premočene in zaledenele, tudi vžigalice so se navlažile; nič več naju ni razveseljeval drobnih plamen sveče. Najini telesi sta pričeli nezadržno propadati. Toda volja do življenja naju začuda ni zapustila niti za trenutek. Niti sledu ni bilo o kakem obupu ali malodušju. Bili so sicer trenutki, ko sva docela mirno razmišljala o smrti, toda v najinem položaju je bilo to pač razumljivo. Nikoli še nisva bila tako blizu smrti. Šele ob takih trenutkih se človek zave dragocenosti življenja. Često sva se razjokala ob misli, da se bo življenje vsak čas končalo.

Proti jutru je prenehalo snežiti. Ko se je zdanilo, sva lahko strmeč občudovala globoko zasneženo gorovje, ki se je kopalo v soncu.

Konec dober — vse dobro

Foto Gérard Géry,
Paris Match

Bil je prav strupen mraz, bivak vreča — trda kot pločevina — je pokala ob vsakem premiku. Najine moči so bile že zelo pri kraju in telesi sta bili čudno mlahavi. Okrog poldneva je posijalo sonce in to nama je vtilo novih moči. Najin optimizem se je okreplil do tolikšne mere, da sva nenadoma sklenila poskusiti s plezanjem Res se je Boris sredi poldneva pogнал v leden previs nad bivakom, toda to je bilo vendarle preveč. Že po dveh metrih plezanja se mu je pričelo vrteti v glavi in tresoč po vsem telesu od napa se je prijatelj sesedel nazaj na polico. Zaledenela petica, to je bila pretežka naloga za najini izčrpani telesi. Volja bi zmogla, telo pa je odpovedalo. Skoraj v istem trenutku je nekaj zabrenčalo in že se je tik pred nama kot deus ex machina pojavil helikopter. V njem je sedelo četvero ljudi, ki so nama prav prijazno mahali v pozdrav. Tudi midva sva kar poskakovala po polici od sreče, da so naju našli in da se je pričela akcija. Helikopter je še nekajkrat zakrožil pred nama, nato pa se je spustil v dolino izza grebena Flammes de Pierre, kjer sva pred kočjo Charpoua zagledala vse črno ljudi. Ko se je poglel hrum motorja, sva zaslišala glasove. Tovariši so staknili nekakšno trobljo in zdaj je zabobnelo do naju: »Pridemo jutri!« Torej vendar. Veselje naju je preplavilo in ko se je sonce pravokotno uprl v steno in ogrelo ozračje, da sva se kot martinčka stegnila po polici in vsr-

kavala kalorije, sva bila spet docela prepričana v rešitev.

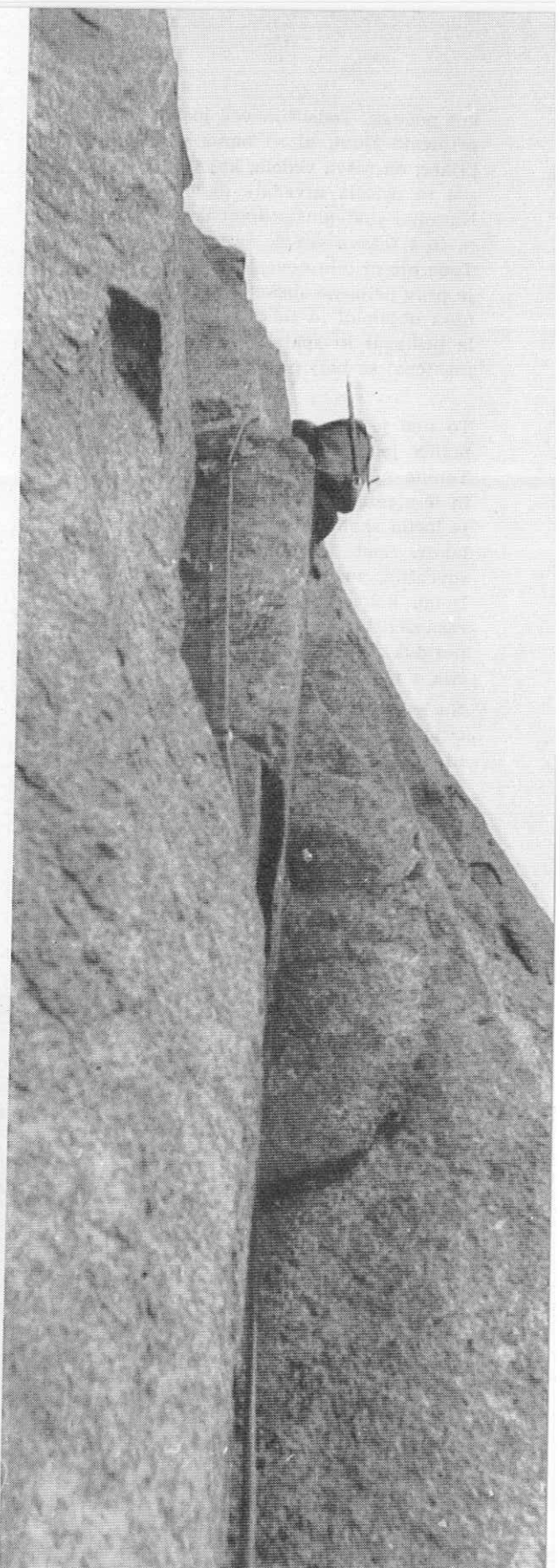
Šesta noč je bila jasna in prav polarno mrzla. Šele zdaj sva se prav zavedela, da sva v višini 3600 metrov. To noč naju je grela samo še misel, da je nemara zadnja. Sicer pa sva večino noči preživela v bolestnih sanjah. Spominjam se, da je bilo treba samo zapreti oči, in že sem odplaval v daljo in se znašel ob studencu v Vratih, ki mi je nenehno prihajal pred oči. Vse bolj sem verjel, da so te sanje pravzaprav resnica in da je najin Dru le privid, nekakšna mora. Prav toplo mi je bilo tedaj in šele danes se zavedam nevarnosti takega stanja. Vse redkeje je zdrava pamet prerovala krize. Zdi se mi, da je bila kapitulacija duha takrat nevarno blizu in s tem tudi konec. Ne vem, kakšno naključje je hotelo, da je vedno zapadel v krizo le eden od naju, drugi pa je tedaj budno skrbel za oba. Tako sva v nekakšnem transu prestala to noč, ki je bila najtežja od vseh.

Zjutraj pa so naju dogodki brž predramili; ko sva ugotovila, da nama začuda še ni zmrazil noben del telesa, sva z novim upanjem opazovala živahno vrvenje okrog kočice Charpoua in spreletavanje helikopterjev, ki so neprenehno tovorili ljudi in opremo do vrha ledenika Charpoua. Včasih je kateri od njih zakrožil tudi mimo naju in polna zavisti sva tedaj gledala ljudi komaj trideset metrov daleč, pa vendar so bili oni sredi življenja, po nama pa je že segala smrt.

Reševanje se je pričejalo. Očitno so reševalci razpolagali prav z vsem, kar je dognanega v reševalni tehniki, in bila sva priča zares velikopotezni akciji. Okrog desete ure so se na grebenu Flammes de Pierre nekaj sto metrov pod nama pojavili prvi ljudje. Vse je bilo globoko zasneženo in njihovo napredovanje je bilo sila počasno. Normalni pristop na Dru je v normalnih razmerah četrte stopnje. A zdaj? Naveza za navezo se je povzpela na greben in kmalu je na neki terasi zrasla vasica šotorov — glavna baza. Med reševalci sta bila najina tovariša Brane Pretnar in Stane Belak, ki sta nama sporočila, da bi bil pristop na vrh zelo zamuden in težaven. Zato bodo skušali reševalci priti do naju po neki skrivnostni prečnici nekoliko pod nama. Res se je dvoje navez pognalo v steno in jo počasi pričelo

opremljati s klini in fiksnimi vrvmi. Toda posel je šel le počasi od rok. Sredi popoldneva so nama tovariši sporočili, da bova morala še eno noč prebiti v steni. To je bil za naju hud udarec. Dvomila sva, če bova vzdržala.

Tedaj pa se je iz doline kot vihar pripodila četvorica chamoniških vodnikov, plezalcev najvišje kvalitete. V hipu so razumeli situacijo, zamenjali so utrujene tovariše in v dveh urah mojstrsko preplezali prečnico. Znašli so se tedaj na stebri kake tri raztežaje pod nama. Sneg se je zdaj že dobro obletel in pristop do naju jim več ni povzročal težav. V zadnjem raztežaju jim je pomagala najina vrv. Ob sončnem zahodu sva zagledala dva od njih, kako sta priplezala po poševni polici in kar verjetni nisva mogla svojim očem. Pač se nisva še nikoli tako razveselila človeka kot tokrat. Točno ob devetnajsti uri sta chamoniška vodnika Marcel Burnet in Gérard Dévouassoux priplezala do naju. Pričelo se je že mračiti in treba je bilo bliskovito ukrepati. V hipu je v klinu visela osemdesetmeterska vrv, najina nova prijateljica pa sta naju že spuščala navzdol. Le s težavo so najine roke oklepale vrv, toda zavedala sva se, da je zdaj treba napeti prav vse sile. In res je šlo. V borbi za življenje človek odkrije v sebi moč, ki je ni nikdar niti slutil. Trikrat smo se spustili po vrvi in prispeli nekako do višine najinih bivakov v stremenih. Tu se je vrnila med previse drobna polička in nas vodila v desno. Docela se je že stemnilo, a vendar se je v soju čelnih svetilk nekako dalo plezati. Reševalci so naju bolj vlekli kot varovali, kajti najine moči so komaj zadostovale, da se nisva sesedla. Polica se je iztekla v plateg in nas postavila pod navpično poč. Koliko takih sva preplezala v stebri in težjih! Zdaj pa je nisva zmogla niti kot druga in preko nje sva prišla na podoben način kot vedro iz vodnjaka. Nad počjo se je sistem poličk nadaljeval in fiksne vrvi so nam lajšale pot. Na vsakem stojišču je stal kak reševalec in vse bolj sva se zavedala, da sva rešena. Poličke so se po kakih sto metrih razširile in okrog desete ure zvečer smo zagazili v globok sneg grebenske rame. Bili smo zdaj kakih dve sto metrov nad taboriščem reševalcev. Številni spusti po vrvi in krajši prosti odstavki so nas uro kasneje privedli na Flammes de Pierre. Midva sva bila preveč presenečena nad naglo spremembo, da bi nama to pomenilo kaj več

kot počitek. Toda čim več je bilo okrog naju prijaznih ljudi, ki so nama ponujali jedi in pijače, da nisva vedela, kaj bi vzela, tem bolj sva se pričela zavedati, da bova spet živela. Natanko stodvainšestdeset ur sva bila v steni in le s težavo sva se vživela v novi položaj. Toda nič ni bilo neverjetnega okrog naju. Čaj je prav prijazno spekel v jezik, tovariši, ki so naju objemali in tolkli po ramenih, niso bili le prikazni in spalna vreča v šotoru je bila resnična, še bolj pa vabljava.

To noč je spet zapadel sneg. Globoka odeja pršiča je zjutraj pokrivala težko utrto pot. Temne megle so se podile okrog sten Druja in le s težavo je oko sledilo navpični črti, ki je ločila skalovje Bonattijevega stebra od oblakov. Spet je bila stena vsa zaledenela in sovražna, toda v njej ni bilo več nikogar. Dolga kolona ljudi je sestopala po globoko zasneženem skalovju proti ledeniku. Počasi je postava vitke gore sivela in se naposled združila z monotonim ozadjem.

Na ledeniku je metež malce prenehal in skozi okno v oblakih se je prikazala dolina. V njej ni bilo snega; bila je vsa zelena, polna varnosti in toplote. Po globoko vrti gazi je sestopala proti njej dolga vrsta ljudi. Med njimi ni bilo težko spoznati dveh bednih, izmučenih bitij, ki sta se z opotekajočimi koraki vračala v življenje.

Jekleni ptič, ki je naši navezi skrajšal pot v dolino. Miheličev prvi korak na suha tla

Od Ruške kočice na Zgornjo Polskavo

Dr. Avgust Reisman

Pred leti so se odcepili planinci na Zgornji Polskavi od PD Slovenska Bistrica, ustanovili svoje planinsko društvo in se takoj vrgli na delo. V časnikih so izšli članki o lepotah poti s Polskave na Pohorje, propagirali so izboljšanje ceste proti Šmartnu na Pohorje ob bistri vodi Polskavi z bogatim zarodom postrvi, a v sami Polskavi so ob postajališču avtobusov namestili lep, pregleden zemljevid bližnjega Pohorja... Takrat je tudi planinsko društvo v Slovenski Bistrici krepko živelo.

Sredi meseca avgusta sem se odpravil s tremi prijateljicami planin k Arehu, da bi od tam krenil niz Pohorja na Zgornjo Polskavo. Upraviteljica Ruške kočice je le približno poznala pot: Nekje pod »Zarjo« naj krenemo navzdol. Jutranje megle so se razpršile in odprle lep

Foto Gérard Géry, Paris Match

pogled proti Šmartnu. Preko sočno zelene jase krog Ruške koče in starodavne cerkve svetnika Areha smo kar presekali smrekov gozd nad serpentino granitne ceste. Nato je treba še precej pešačiti med sicer gostim smrečjem in bukvami. Neprestano se menjavajo odcepi s ceste v dolino, toda brez markacij in tablic: Na Šmartno ali Polskavo? Gozdne ceste, tudi močno izvožene, se križajo sem in tja, včasih zasveti svetla jasa iz goščave, ali Šmartna ni videti več, le potok šumi od nekod: je bistriški ali polskavski? Nastaja dvom, kako bi? Tudi nobenega znaka koče »Zarje« ni; smo že pod njo ali še ne? Kaj če zaidemo preveč na desno, v kotanje krog Šmartna in potoka Velike Polskave! Kar za par ur ovinka jo zarežemo. Cesta je prazna, ne vozila ne ljudi, tudi v gozdu sredi dneva sicer blagodejna tišina, toda zaenkrat nam postaja bolj mučna kot prijetna. Prepričujemo drug drugega, mlada zdravnica se nekaj spominja, da je tod nekoč hodila. Še ni pravi odcep in da so tam nekje bile markacije za Polskavo. Torej: gremo naprej in gledamo levo-desno, vedno enako. Drevesa so visoka, ni pregleda v pohorskih gozdovih, večne globače.

Končno zopet kolovoz, širši, izvožen, kar previdno zasučé ob starem deblu navzdol. Krenemo za njim, iščemo rdečo piko, ni je, pač pa blešči iz blata čokoladni papir. Torej so hodili ljudje. Še v dvomu, ampak gremo, ker je zopet zabliskal srebrni omot sladke čokolade, kdo drug bi naj razmetaval tako dobroto kot planinci, ki čuvajo lepoto narave! In res visoko na starem deblu nas je pozdravljala že obledela markacija v belo rdečem krogu, odsvit dejavnosti planinskega društva. Sicer še dvomimo: bistriškega za Šmartno ali polskavskega? Dvom je sicer še kljuval po glavi, a prevladal je le občutek tega, kar smo želeli, da gremo prav, na Zgornjo Polskavo, in se tako vdali svobodnemu razmahu sproščenega planinca, svežini pohorskega gozda.

Širok kolovoz je dajal vso svojo prelest, ki diha menda samo na Pohorju tako sveže in vablljivo. Na obe strani so se smehljale rumene lisičke med debelimi, žametno modrimi borovnicami, ki jih drugod na Pohorju ni bilo več. Iz mahu so se stavile rdeče jagode, kot bi samo čakale v zatišju, da si jih natrgajo trudni in žejni planinci. Nad cesto so se vezale goste, senčne veje.

Postajamo, obiramo, na trohnelih štorih počivamo, se sladkamo s črnicami in jagodami,

prisluškujemo, — toda nikjer ne ljudi niti ptičev, celi vrtovi teh svežih gozdnih sadežev in nikogar, ki bi jih obiral. Na razpotjih skladi bukovih drv, ki so jih morali še pravkar nasekati, ali vendar nikjer drvarja, samo pravkar razorana brazda v črno prst. Samo stari-kaste barve markacij pripovedujejo, da so bili vendar nekoč ljudje v tej samoti, tudi drugi, ne samo mi štirje, ki smo se nekako zgubili sem, da otmemo zgodovini nekdanje marljivo delo polskavskih mladih prijateljev narave, — dokler ni predsednik odšel in zapustil za seboj samo zemljevid tega skrivnostnega kotička pohorskega gozda.

Dve uri hoda v tišini kakor pod baldahinom, gozd in zopet samo gozd. Niti sapica ni ganila z vejami, cvetlice živih barv, ceste druga preko druge, in zopet so čez robe kolovozov visele borovnice, za njimi gobice, da smo jih lahko kar grabili, vonj po smrečju, da smo vriskali zaradi odmeva, pa nič — »vse tiho je bilo.« Nekje v majhni globeli je odbočila druga markacija v levo, se ve, nobenega znaka, kam. Urezali smo jo torej naravnost naprej, prepričani, da nas vodi instinkt pravilno proti Polskavi. Zdelo se nam je, da se sonce že nagiba, ko se je cesta pod streho vej le začela jasni in smo stopili na zeleno jaso: Pred nami vas Planica, ki so jo med vojno gestapovci do tal požgali. Od Arehovih 1245 metrov smo padli na kakih 600 metrov, na polovično višino. Stara kmetica iz Bojtine nam je želela dober večer. Vračala se je iz Frama, kamor je nosila maline in kupila štruca kruha. Šele sedaj smo vedeli, da smo pravilno ubrali pot izpod »Zarje«.

Pod Planico se je širil drugi svet lepote s sadonosniki, njivami in vinogradi čez Kopivnik, Loko, Bukovec in Gabernik do Polskave in za njo do Ptujskega polja.

V nekako 50 letih sem prebredel Pohorje od vseh strani, pa se mi zdi, da je pot od Ruške koče na Polskavo najlepša in najzanimivejša. Le markacije in polskavski planinci-funkcionarji?

Ali je vaše planinsko društvo že objavilo program za Gregorčičev planinski memorial? Upravni odbori, pohitite in storite svojo dolžnost. Mladinski odseki, pripravite izlete v gore Slovenskega Primorja!

126 MLADINSKIH PRENOČIŠČ ima švicarska zveza za mladinska prenočišča (nekaka počitniška zveza) s svojimi 43 000 člani. V letu 1964 je obiskalo te domove 273 150 mladih ljudi, nočitev je bilo 501 400. Spalnice so ločene povsod, prepovedano je kajenje in pitje alkoholnih pijač, nočni mir je določen do 22.00 do 6. ure. Vstop imajo mladi ljudje do 25. leta, starši z otroki, šole in skupine, če ima vodja člansko karto. Tudi člani inozemskih počitniških zvez imajo pravico do teh cenениh prenočišč.

100-LETNICO PRVEGA VZPONA NA MATTERHORN so proslavili v Zermattu in Breuilu od 11. do 18. julija 1965. Bilo je okoli 500 povablencev, slovesnost pa je organiziral državni turistični urad, lokali v Zermattu in seveda združene hotelirjev in gostilničarjev v Wallisu. Med povabljenimi je bila tudi Mrs. E. Blandy, hčerka Edwarda Whymperja, Mr. John Whymper in Mrs. Woodgate, oba nečaka E. Whymperja, major H. R. Hadow, nečak Douglasa Hadowa in nečaki ter vnuki Charlesa Hudsona. Pravzaprav se je v tistih dneh v starem Prato Borni ali francosko Praborgne (tudi naša Kranjska gora ima dve stari imeni) zbral po svojih zastopnikih ves alpinistični svet.

V zermattskem muzeju so odprli novo sobo »14. julij 1865«. V imenu ONST (državni turistični urad) je pred hotelom Riffelberg (2500 m) Werner Kämpfer primerjal senzacijo ob Whymperjevem vzponu s tisto ob atentatu na Abrahama Lincolna, ameriškega predsednika, ki je umrl tri mesece pred Whymperjevim vzponom. Zanimivo je tudi to, da je posebej opozoril na popotništvo, češ »vsa Svica rada potuje po gorah, ne množično, pač pa v nešteti manjših skupinah« (torej ljubosumna inačica švicarske množičnosti).

Omenil je locarnski klimatski simpozij, ki je ugotovil izredno koristnost alpske klime za zdravje človeka. Alpska klima je enakovredna klimatičnim spremembam v dolžini 2000 km po meridianu, od polarne do subtropske, je bioklimatska, vzpodbuja h gibanju, vzbuja občutek sproščenosti, je tonična tudi, kadar ne sije sonce. V Alpah se zaveš relativnosti časa, če pomisliš, da je kos ledu na Jungfrau porabil 450 let, da je prišel na konec ledenika Alletscha, zaveš se, da smo sicer »preveč razviti«, fizično pa pravzaprav propadamo.

Alpe nudijo prirodno kompenzacijo k »hipokinematizi« modernega življenja.

14. julija zjutraj so bile cerkvene slovesnosti (govoril je tudi škof iz Leicestra dr. N. Williams), položili so vence na znanem zermattskem pokopališču, vrstili so se govorniki, luzernski orkester pa je zaigral »Alpsko simfonijo« Jeana Daetwylerja, ki jo je komponiral za ta praznik. Navdih je

komponist iskal pri slikarju Hodlerju. Skušal se je izogniti posplošenim »alpskim karakteristikam« in slikovitosti ter gradil na treh impulzih: samotnost in negibnost gora; mir v gorah, nato nevihte; sončni vzhod kot simbol bodočnosti. Simfonija se konča s hvalnico življenja z vsemi njegovimi radostmi in skrbmi, krutostmi in ljubeznijo. Dunajski tenor Lohner je zapel iz Byronovega »Manfreda« slavno arijo o izzivanju duhov. Major Hadow pa je recitiral pesem, ki jo je sestavil lord Francis Douglas 14. julija 1965.

Po tem programu je sledil pozdrav predsednika CAS, na kar so pozdravili zbor še jugoslovanski zastopniki, poljski (pri Poljakih je poročevalec zapisal, da obstoje že 62 let in da so izredno aktivni) in grški. Vsak večer je kino »Castor« vrstil planinske filme: Cervin (Matterhorn) 1901, Cervin 1965 (Taugwalderjev film) in filme, ki so jih posneli Michel Darbellay, Luis Trenker in slavni film »Med nebom in zemljo«, ki sta ga posnela Rebuffat in Tairraz.

Bilo je več razstav: Retrospektivna slikarska razstava planinske podobe od Calama do Hodlerja, razstava N. Königa (1765 do 1832), razstava turistične reklame in razstava »Človek in gora«.

15. julija je bil na sporedu pohod na Matterhorn. Na hotelu Belvedere v vznožju grebena Hörnli se je zbralo kakih 60 kandidatov, pa so morali odnehati zaradi neurja (dva dni prej pa je preplezala severno steno Matterhorna naveza Michel Vaucher, žena Yvette in vodnik Kronig v dveh navezah, drugi dan v svežem snegu in sodri, pač lepa proslava 100-letnice. Yvette Vaucher ne glede na posebne okoliščine, v katerih je severno steno Matterhorna plezala naša Nadja Fajdigova, terja zase ženski primat v tej steni).

17. julija so v Breuilu-Cervinii proslavljali Italijani 100-letnico prvega vzpona po italijanskem grebenu. Slovesnosti so se začele v cerkvi v Valtournanche, nato je sledila »retorika«, odkritje plošče, na kateri je kipar Monti uporabil veliki Kljun, Becco ali Cervino, kakor Italijani imenujejo Matterhorn. Nato so v Breuilu ob asistenci odredka vojakov alpinistov odprli Vodniški dom, lepo zgradbo, ki jo je omogočil z mecenško gesto milanski industrialec Guido Monzino, znani italijanski vodja in financier ekspedicij. V »Vodniškem domu« je center dokumentacije za Matterhorn, muzej, knjižnica, posvetovalnica in kino. Sledili so govori in pozdravi: švicarski, holandski, nemški, španski, jugoslovanski, avstrijski in poljski. Predsednik CAJ Renato Chabod je obžaloval odsotnost Francozov, saj imajo tudi svoj delež pri Matterhornu: Michel Croz, vodnik, je bil iz Chamonixa. Poudaril je, da je Whymper sam zapisal o Jeanu Antoinu Carrelu, da je mož Matterhorna,

saj je prav on ugotovil, da je možno priti na Becco.

Zvečer je bil banket, nato pa so vrteli film Guida Monzina po grebenu Lion. Omenimo še to, da se je slovesnosti udeležil tudi Franz Schmid, eden od zmagovalcev severne stene Matterhorna pred 34 leti.

V Švici je bilo odprtih za »Leto Alp« poleg že omenjenih v raznih krajih še nekaj razstav: Posebna razstava o zgodovini alpinizma v bernskem muzeju in razstava »Matterhorn 1865«; v Göschenenu razstava gorskih kristalov; v Grindelwaldu »Grindelwald pred 200 leti v umetnosti«; Visokogorstva Grindelwalda v literaturi in slikarstvu; v gradu Spiez Alpe v slikarstvu; Alpski vrtovi v Schynige Platte, Champex-Lac, Rochers de Naye, Rigi-Kulm, Bourg St. Pierre, Pont de Nant in Maran ob Arosa. Posebno poučna je bila razstava prof. dr. h. c. E. Imhofa, ki je prikazala njegovo delo za švicarsko kartografijo.

RAZSTAVO PLANINSKE PODOBE so lani že enajstič priredili v Montreuxu. Od 450 poslanih podob so jih razstavili 206. Devet slikarjev je bilo povabljenih, 95 pa jih je imelo priložnost, da so slike razstavili. Razstavo je organizirala krajevna sekcija CAS (Švic. alp. kluba) in krajevni turistični biro, pri otvoritvi pa so bile navzoče najvidnejše osebnosti. Zupan mesta Montreuxa je v slavnostnem nagovoru povedal, da ta razstava uživa največji ugled v vseh kantonih, da je umetniška manifestacija državnega pomena. Predsednik CC CAS Albert Egger je ugotovil, da se je planinska podoba v zadnjem času tematično obogatila in da se za to ni bati za njen nadaljnji razvoj. Značilno za to razstavo je bila pestrost stilov od naivizma do skrajnega avantgardizma. V katalogu je zapisal W. Schmid, da je razstava dokazala ob tej snovi sodobni umetniški duh. Največ pozornosti je vzbujala slika »Drvarji« (Walter Simon).

MANAGERSKI ŠPORT, imenujemo ga tudi »nadšport« (Übersport), živi od heroizacije športnih zvezd in od izrabljanja psihoze, ki z množično telesno kulturo nima nič skupnega. Tako pri nas kot po svetu se o tem precej piše, govori, tudi pred sodnim stolom se znajde ta spaka in napaka, stvar pa teče naprej po kolesnicah, ki si jih je utirila. Ena od metod heroizacije je tudi navidezna počastitev »športnikov leta« ip., navidezna zato, ker največkrat ne gre za to, da se uspešni športnik postavi za zgled, ampak za idol. Ni naključje, če je v Tokiju slavnostni govornik imenoval štadijon »tempelj modernega sveta«, zmagovalce pa »zvezde na nebu našega časa«. Največja zagata za zdrav razvoj športa je nedvomno pri nogometu. Managerstvo postaja že re-

kreacijska industrija, trenerji in igralci nogometa spadajo med najboljše plačane ljudi na svetu. Nekaj tega udara tudi v alpinizem, arena za to je najbolj vidna na Kleine Scheidegg pod Eigerjem. Sport je zašel s prave poti, ker športnika ne vzgaja več kot psihofizično enoto, temveč s pretiranim treningom oblikujejo samo fizično kondicijo, in ga pripravljajo za osebni uspeh za vsako ceno. Svetovna športna strokovna literatura vse bolj pogosto ugotavlja, da je med vrhunskimi športniki vedno manj vzgojenih osebnosti. Kaj počenjajo že zdaj z raznimi »superteami« za prihodnjo olimpiado: »eno samo izcejanje znoja, pravo idiotsko življenje, kot da človek ni več človek,« piše n. p. Uli Wolters v Dortmundu. Strokovna švicarska telovadna revija piše, da je med športniki zato vse preveč prezgodnjih invalidov, ki stojijo »kot velika vojska pred dobro plačanimi specialisti in managerji« (v Švici zaslužijo nekateri do 100 000 frs letno). Upajmo torej, da bo alpinizem obvarovan pred reporterji in managerji!

TATRA MOUNTAIN JOURNEY 65 imenujejo Angleži obisk angleških alpinistov v poljskih Tatrach. Angleže je vodil Sir John Hunt, vodja uspešne angleške ekspedicije na Everest 1953, obisk pa je organizirala National Association of Youth Clubs, ki je podobne ekspedicije priredila tudi že na Grönlandiji (1960) in v grški Pindus (1963). V skupini je bilo 25 mladih alpinistov in 14 starejših, med katerimi so bili zelo znani angleški himalajci in alpinisti npr. Alfred Gregory. Angleže je sprejel Klub Wysoko gorski. Vreme ni bilo naklonjeno, vendar je Angležem uspelo v snegu preplezati nekaj smeri V. stopnje, tudi južno steno Zamarla Turnia. Koč se niso posluževali, odločili so se za bivake. Po Tatrach so obiskali še Krakow, Oswiecim, Varšavo in Pienine.

PRIJATELJI PRIRODE (Naturfreunde) v Zapadni Nemčiji pred finančnimi predpisi nimajo statusa družbene koristnosti, medtem ko je nemškemu AV ta status priznan. NF mora plačati davke, črtali pa so jim tudi 25 000 DM podpore za vzgojo smučarskih učiteljev. Država je obe potezi utemeljila s statutom NF, v katerem stoji tudi tole: »Prijatelji prirode vidijo osnovo svojega delovanja v tem, da pomagajo socialističnemu razvoju družbe.« Ali je Zapadna Nemčija udarila s tem NF za to, ker je prišlo v sosednji Avstriji do drugačne politike napravam ÖAV? Če bi bilo to res, bi bil tihi »anschluss« med DAV in ÖAV še bolj na dlani. Ali pa je vse, kar je v zvezi s socializmom, za ZRN pravi babbav? NF ima v Zapadni Nemčiji 112 000 članov.

V gorah

Dodi Pušnik

Meni se hoče čarobnih moči
in neba, ki se koplje v zarji,
in goščav, kjer hrupa človeškega ni
in v vrhovih vale se viharji.

Oton Župančič

Doživeti goro je nekaj veličastnega, lepega, nepopisljivega. Vsakomur ni dano to. Komur pa je, ta živi dvakrat.

Ko je veliki stvarnik »NARAVA« ustvarjal svet, je na prvo mesto postavil gore. Kot nekakšne kraljice so. Podnožja jim krasijo mehke planinske trate in pisano cvetje; oblička so jim izklesana iz trde skale; vrhove pa pokrivajo krone iz snežnih kristalov in ledu. Tako se mogočne v svoji lepoti in veličini dvigujejo nad ostali svet. In večne so. Koliko rodov in narodov je že izumrlo. Tam, kjer so prej rasli prostrani gozdovi, je sedaj puščava, kjer so prej bivali ljudje so sedaj ruševine, skozi katere žalostno zavija veter. Naravo spreminja droben črv »ČLOVEK«, jo izkorišča in pustoši. Gore pa stojijo in kljubujejo času in človeku.

So še večja doživetja v človekovem življenju kot to, da mu v jasnem zimskem jutru sneg hrsti pod smučmi, ob strani pa beže mimo njega kot demoni redki macesni, vsi beli in lesketajoči se od ivja, gora pa bela kot nevesta v svoji obleki? Bela, čisto bela.

Pa doživetje v steni; poleti, ko te iz ozkih špranj pozdravljajo redke, a nebeško lepe cojzove zvončnice in očnice; pozimi, ko je stena okovana v led in belo poprhana s pršičem in hladna, hladna in bela.

Pa počitek po turi na vrhu gora, ko zadnje sonce rdeče barva okoliške vrhove, v dolini pa se prižigajo prve luči, ljudje pa odlagajo svoje vsakdanje skrbi za eno noč z utrujenih ramen.

In mesečne noči, v katerih se iskre venci gora; nevihte, v katerih se gore spremene v prave

strahove; po njih se pode viharji v družbi strel; megleni dnevi, ko je krog človeka en sam beli »Nič«; večeri v koči ob petrolejki in dimu z ognjišča.

Človek se zaveda prostosti, ki ga opaja, da pozabi na vse tegobe in težave. V gorah se čas ustavi. Ne meri se več na sekunde in minute, ampak na noči in dneve.

Vse to sem užival v polni meri. Nikdar nisem pozabil, da sem za vse to dolžan zahvalo vam, gore, in vam, prijatelji, ki ste mi pokazali pot v ta prelestni svet in z mano prebili v gorah toliko velikih trenutkov.

Raduha

Raduha, ta nekaj malega preko 2000 metrov visoka, z nad en kilometer dolgo in okrog 400 metrov visoko steno, pod katero je v vzhodnem delu skrit majhen — a lep kotiček Grohat, me je vedno vabila s svojo lepoto in divjostjo. Narava je oboje spletla v prekrasen venec in z njim okrasila goro.

Grohat je zatrep pod steno. Tu je par starih planšarskih stanov. Na kraju pod meliščem je planinsko zavetišče. Preprosta kočica z dvema temnima zakajenima sobama, polna dima in domačnosti.

Spomladi je Grohat poln žuborenja voda, pokrit z zvončki in zaplatami snega, ki se malo višje strnejo v belo pokrivalo. Gor pod steno in v njej še domuje zima.

Poleti je zelen, ozaljšan s pisanim cvetjem. Na meliščih rdi rododendron. V steni zapeljivo mežikajo planike. Slemenata so polna encijana. Povsod je čutiti zadah po živini. Med pritrkavanje zvoncev se včasih zaiskri prešeren vrisk.

Jesen vzame cvetje, obarva ga s svojimi barvami neznansko lepo. Med temno zelenilo rušja in redkih smrek se meša zlato macesna, rujne krone bukev nad njimi, pa belo melišče in skalnata stena. Nad vsem tem temno nebo. Pozimi je vse zaphano s snegom. Povsod vlada tišina, ki jo od časa do časa pretrga mogočno bobnenje plazu, ki se je utrgal v steni.

Takšna je Raduha in Grohat pod njo. Ne moreš opisati njenih lepote, samo poskušaj.

Vsa zametena in osvetljena od poznega sonca me je pozdravila Raduha in stena nad Grohatom, ko sem pogledal od Bukovnika. Na teh visokih kmetijah še žive ljudje, ki jih civilizacija še ni pokvarila. Ubadajo se na krpah zemlje, ki visi na strmih rebrih gore. Trdi ljudje so to in dobri. Čisto drugačni od meh-

kužnih dolincev, ki jim je vsako delo pretežno, vsaka pernica pretrda, preproga premalo mehka.

Stena je sramežljivo zakrila obraz z rožnato tančico megle. Pohitel sem naprej, k steni v svate.

Če se vreme ne skisa, bom jutri imel lepo turo. Sneg je držal, drugače pa je slabo kazalo. Preko Kamniškega sedla so se valile megle in se kakor v slapu zlivale v Logarsko dolino in na Okrešelj.

Koča me je prijazno sprejela in kmalu je bilo v izbi prijetno toplo. Sveča je metala na poznane stvari okrog mene rumenkasto svetlobo in risala pošastne sence.

Sam sem prišel. Snega je bilo dosti in še nov je zapadel. Preko kolen sem se udiral v nov sneg. Popolnoma izčrpan sem prišel do ravnine pod Grohatom. Pri prvi planšarski bajti sem opazil globoko sled. Kdo je le šaril tod okrog? Kaj če je bil medved? Pred kratkim sva ga tu že sledila z Lojzom. Sled je držala mimo bajte proti gozdu. Po hrbtu so mi zagomazeli mravljinici. Enega so že ustrelili v dolini. Pravijo pa, da drugi še mrhari tod okrog. Še trdno v staje zaprta živina ni imela miru pred njim.

Kolikor sem mogel hitro in tiho, sem jo ubral proti koči. Vsaka skala ali drevo, medlo osvetljena od krajca je bila medved.

Dobro sem se zapahnil v kočo. Na butanskem kahalniku sem skuhal čaj, potem pa cepin v posteljo in odejo čez glavo.

Zdelo se mi je, da ventil pri kahalniku spušča. Zbral sem toliko poguma, da sem odprl vrata in postavil kahalnik pred vrata.

Zdajci sem se nagonsko zbudil in v tem trenutku je zaropotalo pred vrati. Kar sapo mi je zaprlo. Sedaj sem pa tam. Gotovo me je zavohal in mi sledil do koče. Stopil sem k oknu. Mesec je osvetljeval kočo, videti pa nisem mogel ničesar. Pred vrati, se mi je zdelo, nekdo pritajeno diha. Seveda, medved. Spravil sem se nazaj v posteljo. Cepinu sem pridejal še velik kuhinjski nož. Poceni me ne do dobil. Čakal sem in čakal, sam ne vem, kdaj sem zaspal.

Zbudilo me je sonce. Skočim k vratom prisluškovat. Nič. Malo poropotam, poslušam, spet nič. Po dveh urah šele sem oprezno narahlo odprl vrata. Zdaj bo skočil. Pa ni. Še malo, še malo. Na tleh sem zagledal nekaj drv, na njih pa ... kahalnik — vse mi je bilo jasno. Topel kahalnik je odtajal sneg in padel

na tla. Pa le drži, da je strah votel, okrog ga pa nič ni.

Dobro, da me sedaj ni več strah. Mislim, da me nikoli več ne bo. Kako sem se motil. V prijetno topli izbi sem kmalu zaspal. Uspavalo me je pokljanje koče, ki se je segrevala. Tudi miši so bile živahne. Kar naprej so škrbijale v podu in med lesenimi stenami. Vesele so bile. Človek je prišel in jim ogrel njihov mrzli dom.

Jutro je bilo megleno in mrzlo. Kazalo je, da ne bo kaj prida. Vedel sem za nepretežko a lepo smer po neki zajedi. Pred letom sva jo preplezala z Rajkom. Tja bom šel, potem pa na Loko ali domov.

Po kratkem iskanju pod steno sem našel jarek, ki me je pripljal do vstopa. Dereze so živo prijemale v zmrznjen in spihan sneg. Samo megla me je malo motila, zdaj, ko sem našel vstop, ne morem zgrešiti smeri. Po kratkem zaledenelem kaminu, ki pa na srečo ni preveč strm, sem priplezal do zajede. Drži rahlo proti desni na rob stene. Počasi in z užitkom sem plezal. Nekje na sredini stene se je megla pričela redčiti in malo pod oknom sem stopil nad veličastno megleno morje. Kakor daleč je seglo oko, povsod je valovilo. Kot da bi z rahlo peno napolnil doline. Nad njo so se dvigali vršaci in žareli v soncu. Kar tekmovali so med seboj, kateri bo lepši v svoji snežno beli praznični obleki. Okno je bilo zaphano, moral sem desno naokrog. Čez gladek skok je bilo malo nerodno. Potem je šlo lahko po jarku, visoko zaphanem s snegom, proti vrhu.

Preko stene je pihal mrzel veter. Malo niže, na oni strani, je bilo na soncu prijetno toplo. Ulegel sem se na rušje. Vse doline so bile pokrite, kakor da bi megla hotela zakriti vso umazanijo sveta, odkrivati pa le lepoto in čistost gora. Sneg in ivje na rušju sta se topila in zbirala v raznobarvne svetleče kapljice.

Pijan od lepote in sreče sem se spustil v Durce, škrbino na koncu stene. Skozi Durce drži pot iz Grohata na Loko. Na Durcah je segala megla samo do roba.

Tu sem se ozrl proti Peci in onemel. Raduha je metala senco na megleno morje. Tudi moja senca se je videla, ostra a neštetokrat povečana. Okrog nje pa mavrica. Tega še nisem nikdar videl, pa tudi ne vem, če bom še kdaj. Nazaj grem, na Grohat in domov. Strmina se nemo izgublja v meglo. Počasi stopam navzdol, še ves prevzet od privida. Samo par metrov sem od vrha, ko se zavem, da ležim,

oziroma visim v strmini z glavo navzdol. Spotaknil sem se na žici, ki poleti pomaga nerodnim preko skoka. Noga se je zataknila v žico. Peklensko me kljuje in boli v členku. Še tega je bilo treba in še sam sem. Premaknem se in se poskušam izravnati s pomočjo cepina. Do vodoravne lege gre, potem pa zdrsnem nazaj. Vedno bolj divje poskušam na vse načine, veliko hujša je bolečina v nogi. Vsakokrat, ko zdrsnem nazaj, si jo še bolj zategnem. Iz nosa mi teče kri, v ustih pa grenak okus — po strahu. Iz megle gledajo name vodene oči nadzemskih pošasti. Gora me je najbrž s prividom opomnila, da je prišel tudi moj čas.

»Kaj mi je res namenjen takšen konec? Moram ven! Moram! Glavo v roke, da je ne izgubiš, pa z glavo, ne s silo.«

Skopljem jamo. S cepinom se potegnem tako visoko, da se z drugo roko naslonim v jamo in še parkrat tako, čeprav mi dvakrat ali trikrat spodleti. Končno dosežem žico. Z zadnjo močjo se izravnam. Stojim ob žici in se tresem, ves se tresem. »Je mogoče, da sem ušel pasti, da sem premagal strmino in zakone o ravnotežju? Še boš čakala na mene, ti hladna nevesta, ni še čas za najino ohcet!«

Ko sem prikrevsal v kočo, sem se pričel krčevito smejati, zaspal pa sem kot ubit. Sanjalo se mi je, da padam, padam, vso noč.

Ojstrica

Lepe so Kamniške. Najlepša je Logarska dolina. V njeni soseščini je najlepša Ojstrica.

V njeni steni smo danes. Z Dušanom sediva na dobrem stojišču. Noge nama bingljajo v steno. Pripet na lusko varujem Dragca. Vrta. Čuje se srdito nabijanje po svedru. Preklinja. Ne vem, kaj ima bog opraviti pri tem, če je sveder top.

Dušan razpreda svojo staro, ljubko pesem, temo o ženski. Raztreseno ga poslušam. Vem za konec. Nobena ni kaj prida. Dajem mu prav, čeprav nisem povsem prepričan.

Danes zjutraj smo vstopili. Ne vem ta kterič. Do sedaj nas stena ni pustila čez. Mogoče bo danes več sreče. Tu smo do sedaj vedno obračali. Če bo danes šlo, še ne vemo. Potreben je en svedrovec, drugače ne gre preko gladke navpične plati. Ni lepo, da smo se je lotili s takšno tehniko, pa kaj, ko ne gre drugače.

Zgodaj smo vstali. Čeprav noč ni bila dolga, nam je še kar šlo od rok. Dušanov »le grand

amour« in Dani sta z nami vred vstopila v severozapadni raz.

Po že znani smeri med Ogrinovo in Herletovo smo bili kmalu v Ogrinovi luknji. Še dva raztežaja po Ogrinovi in tam se je začelo. Sedaj smo en raztežaj nad Ogrinovo. Stena je strma in izpostavljenost res velika. Skala odlična, kot more biti samo v Ojstrici, čeprav bolj skopa z oprimki, radodarna s previsi vseh kalibrov.

Dragec, ki že celo uro visi v gladki plati na samih vrveh, je že dosti pretrpel. Midva si ga tudi preveč sposojava. Kot angel maščevalec se spusti po zraku k nama. Prav hinavsko se smeji Dušanu. Ta je sedaj na vrsti. Že binglja v stremenih nad nama. Kmalu izgine čez plat in za čudo, vrv enakomerno in počasi drsi skozi prste. Je to mogoče? Bomo prišli čez ta gladki in previsni odstavek ali pa je to samo kakšna Dušanova potegavščina? Ne, ni. Zabijanje se čuje vedno više, tudi sopihanje je preveč pristno, da bi bilo narejeno. »Pridi!« Čez plat ne morem drugače, kot da primem za klin, ki je sumljivo dolg. Koliko ga je le v špranji? Primem ga. Ostane mi v roki in še, ko drsim preko plati, se ujame za zanko, ki visi iz višjega klina. Ko se zbašem vanjo, pogledam za Dušanom. Pod streho visi in varuje.

»Pazi na kline, da vseh ne populiš. Ne veš, kako težko sem jih zabil!«

Še eden mi ostane v roki, preden sem pri njem. Pri njem ni prostora. Moram mu na

Poletna struga

Leopold Stanek

*Tako odteka
reka radosi
in bolečin.
Do tod na steni
penil некоč se je
hudournik strasti.
Do črte na bregu
je segal naval krvi.
Med alge na skalo
pognalo v spomin
je seme planin.
Gora je tiha,
usiha vrelec domišljij.
Struga upada,
mlada noga igraje
s kamna na kamen
si išče stopinj.*

hrbet in tu preko strehe v kotanjo. Z nesramnim užitkom se dolgo časa obotavljam in onegavim na njegovih ramah.

Kmalu sta pri meni. Ko debatiramo o tej telovadbi, začujemo klicanje pod steno. Prijatelj nas kliče. Ostal je spodaj in raje užival v soncu in pogledu na gola ženska bedra in nedra, ki jih v tem letnem času bahavo razkazuje ves nežni spol. Samo toliko razumemó, da z onima v severozahodnem razu nekaj ni v redu.

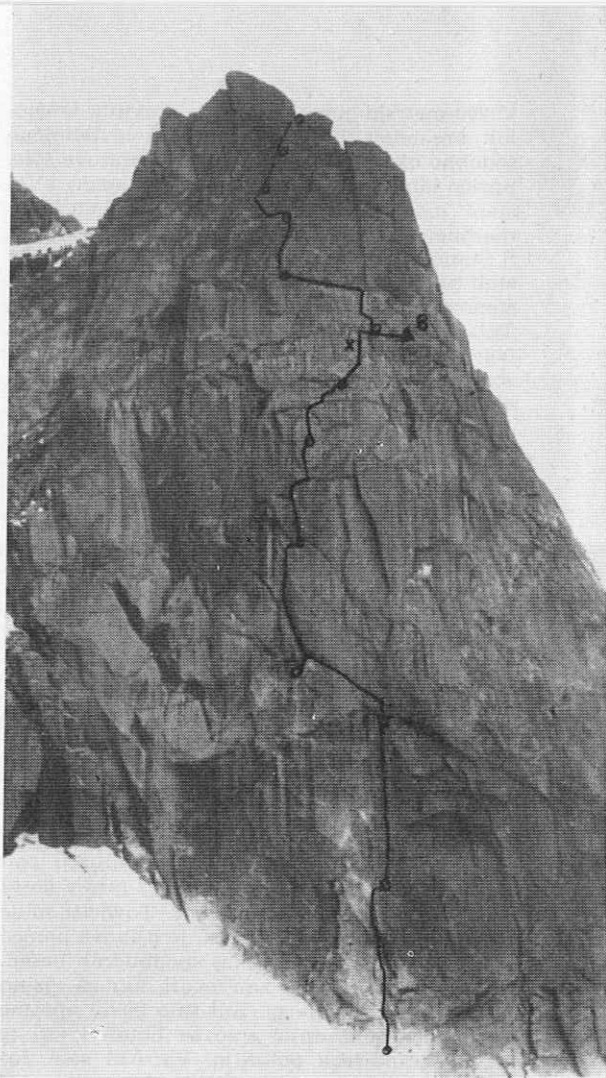
Še tri ne preveč težke raztežaje in že nas ustavi streha, ki se da obiti levo čez previs. Že vidimo markacijo na Kopinškovi poti pod vrhom. Tedaj se je ustavilo. Dušan poizkuša vse. Toliko, da ne poizkusi z nogami naprej. Prepusti mesto meni. Varovališče je slabo, za varovalnimi klini pa zabit zadnji specialček. Skromni moramo biti s svojimi akrobacijami. Najdem šibko mesto, oprimek v globoki, v široki špranji pod streho in se potegnem čez na položno polico tik pod stezo na vrh.

Zadnji žarki so ugašali v vrheh. Iz doline se je tiho plazil večer, s seboj pa je prinašal noč. Preskakujemo s skale na skalo in drvimo po grušču, kot bi nas podili duhovi. Ne vemo, kaj je z onima dvema. Pod Škarjami se ustavimo. V Mrzlo goro sveti mesec. Kako lepa je v mesečini! Kričimo. Oglasita se nam. Samo zaplezala sta se. Namesto levo sta zavila desno. Sedaj čepita v nekih plateh. Dušana že razjeda ljubosumnost. Zabičuje Daniju, naj ja pusti dekle pri miru, njo pa roti za zvestobo. Obrne se k nama: »Sedaj se bo vsaj našrla mesečine, ki si jo tako želi.« Pa se je zmotil. Ko se okoli poltreh zbudim, zunaj pošastno lije. Dušan hoče, da gremo takoj v steno. Naberemo v nahrbtnike najnujnejše in gremo. Pri bivaku z Dragom štrajkava. Do svita se zavlečeva v drvarnico. Ob svitu vstopimo in ob sedmih smo že pri njima. Mokra sta in ob zebe jih. Morata se preobleči.

Dušan naju prikrajša za striptiz. Okrog votline, kjer se preobleči Ivica, razpne vrečo za bivak.

Zvečer sedimo v koči in se z dobro kapljico ogrejemo. Vsi smo srečni. Imamo novo smer, Dani šolo, Dušanu pa je gora vrnila dekle. Jutri se bomo vrnili v dolino in bomo čakali na nova doživetja v gorah.

P. S. Nova smer je centralna smer v Ojstrici, imenovana po pokojnem ing. Ivu Reyi. Plezali so Drago Zagorc, Dušan Kukovec, Dodi Pušnik. Spodnji del Dušan Kukovec in Vanč Potrč.

Južna stena Aig du Midi,
Mazeaudova smer

Foto B. Pretnar

O – stojišča X – Janezov padec B – bivak

Južna stena Aiguille du Midi

Branko Pretnar

Pravijo, da je najvišja chamoniška igla Midi z dograditvijo sistema montblanških žičnic izgubila dobršen del svoje romantične lepote. Prej ponosno nedostopni granitni kolos služi modernemu človeku kot nosilec jeklenih žic, po katerih drse živopisane gondole. V skalo izvrtani rovi in mostovi nad prepadi omogočajo danes sprehode množicam, dostikrat tudi salonsko opremljenih obiskovalcev.

V 200-metrski južni steni ni naravnih, klasičnih prehodov. Preplezali so jo šele tehnično sodobno opremljeni alpinisti Rebuffatove šole. Spričo lahke dostopnosti so postale smeri v tej steni moda. Še nikoli nisem videl na tako majhnem prostoru toliko navez kot prav tu. S Stanetom in Janezom južne v Midiju nismo šteli za preveč resno turo in smo prišli pod steno s Col du Midija šele v opoldanskem času. Težave pa so se pokazale že pred vstopom. Naveze raznih narodnosti so čakale v vrsti, ki se ni nikamor premaknila. Na čelu so bili okorno počasni plezalci.

Nepotrpežljivo čakaje smo se odločili za Mazeaudovo smer, ki poteka bolj levo. Tu ni bilo nikogar.

Za cel raztežaj dolga, navpična zajeda nam je že takoj na začetku pokazala, s kakšno steno imamo opravka. Lotil se je je Janez Zorko. Solist Čopovega stebra se je dobro izkazal. Čeprav je leto in pol v Parizu, so mu treningi v Fontainebleauju pripomogli k dobri kondiciji. Uspelo mu je in kmalu smo bili vsi trije vrhu zajede na stojišču v stremenih.

Precej časa sva občudovala Stanetove ekshibicije v previsni prečki. Ta ga je privedla do dobrega stojišča pod sistemom visečih kamninov. Na vrhu je Janez že vriskal in nama dopovedoval, da smo v grušču, ki pa ga potem za čuda do vrha ni hotelo biti nikjer. Medtem ko smo se gnetli na orlovskem stojišču pod gladko prečko, je pričela padati iz megle gosta sodra. Nevihta je prešla v noč. Tovariši so se pojavili pod steno, vendar se je njihova pomoč morala omejiti le na nekaj spodbudnih besed. Obleka je pričlenjala zmrzovati, kar za višino 4300 m ni nič čudnega. Bili smo breze opreme za bivak. Še zadnjič smo se hoteli izviti iz vedno resnejšega položaja. Varoval sem Janeza preko luske, ko zaslišim presunljiv glas padajočega. Pričakovanega sunka ni bilo. Se je utrgala vrv? »Kako si, Janez?« Oba s Stanetom kričiva v noč. »Izpučil se mi je klin vrhu plati. Pristal sem cel kakih 15 m niže. Naprej sedaj ne morem.« Stane se izkaže, ko z vrvnimi manevri spravlja prijatelja na stojišče. Padeč ga je hudo prizadel. Pravi, da se mu je utrnilo nešteto podob, kako kot samohodec zaupa življenje varljivemu klinu.

Noč je bila mrzla in morali smo neprestano gibati otrple ude. Še nikoli nisem tolikokrat pogledal na uro. Proti jutru se je zjasnilo, posijala je luna, na vzhodu se je pričlenjalo daniti in snežna pobočja Tacula so dobila rožnat nadih.

Sonce nas ni in ni moglo ogreti. Šele prvi metri v strehi, pod katero smo bivakirali, so nam pregnali otrplo iz sklepov. Sledila je imenitna polica, pa še dva zahtevna raztežaja in bili smo na robu stene, medtem ko so naveze spodaj spet čakale, da pridejo na vrsto v Rebuffatovi smeri.

Skupno ležišče št. 13

Andrino Kopinšek

Zgodilo se je lani.

Nekje — na meji med Švico in Francijo — leži alpska koča v višini tritisočpetsto metrov tik ob zeleno lesketajočem se ledeniku.

Utrujeni smo sedeli v kuhinji — vdihavali različne vonje po čaju, potnih nogavicah in konservah. Grelji smo se skromno in mislili na spanec. Poleg nas vodniška miza. Kmečki fantje iz Wallisa z romansko izklesanimi lobanjami, temne vprašujoče oči z nepozabnimi profili. Okoli naš so posedali turisti iz vseh dežel. Pogovor se je sukal okoli ledenih sten, bivakov, ledeniških razpok. Govorili so o megli in novih variantah. Mi smo le na pol prisluškovali — preutrujeni smo bili, da bi nas zanimalo še kaj drugega kakor spanje. Štirinajst ur namreč smo bili na poti, večinoma nad štiritisoč visoko, skoraj ves čas v megli, pa kakšni!

Počasi je prilezla noč iz doline kakor predpotopna žival. Tema je lezla po grebenih in kupolah ledenih velikanov. Svetli, raztrgani bliski so osvetljevali sekunde dolgo razklane granitne skale pred kočo.

Brez luči sem se kotalil na skupno ležišče. Kako me je že počula oskrbnica? Moška spalnica leži na levi — damska na desni — ali narobe? Gotovo nisem vedel več, končno mi je postalo vseeno. Ampak v življenju so ženske vedno in povsod na desni strani! Odprl sem počasi leva vrata — in vstopil v neznan in zatohel prostor. Stal sem kot mesečnik — v egiptovski temi.

Previdno sem otipaval po ležiščih in dognal: Vse zasedeno! Kakor mumije so ležali alpinisti zaviti na ležišču. Pri trinajsti žimnici sem potisnil čevlje pod pograd in se zleknil na žimnico.

Navdal me je nepopisen občutek miru in sreče kljub nevihti, ki je vihrala zunaj. Tam je grmelo, toča je bila po leseni strehi, obiti z bakreno pločevino, dober meter nad pečmi. Divji vihar je pretresal kočo do temeljev.

Kljub neurju sem takoj zadremal. Tedaj pa se je oglasil moj sosed z boječim, šepetajočim glasom: »Ali spite?« — »Začasno napol« sem odvrnil šepetaje. Nato žimnica številka 12 v joku: »Oh to vreme — tako se bojim nevihte! Ali smem k vam?« — »Prosim!« sem dejal — že iz ljubezni do bližnjega. In sosed je pri-

lezel k meni. — Rezek blisk je za trenutek posvetil skupno ležišče. Vendar dovolj, da mi je pokazal kočljiv položaj, v katerega nisem zašel po lastni krivdi. V desetinki sekunde mi je bilo jasno: Moj sosed ni mož, ampak nežna deklica, ki je poleg vsega očarljivo lepa. Brez dvoma: ležal sem v damski spalnici — v sredini med samimi nežnimi bitji. Zjasnilo se mi je popolnoma — na desno bi moral iti, tam ležijo možje.

K sreči je tako grmelo, da ni bilo mogoče govoriti. Moja »sosed« je položila svojo glavo v moje naročje popolnoma zaupno, nič hudega sluteča. Priznati moram: kljub mrazu, ki ga je veter podil skozi špranje, kljub samo eni odeji in kljub tritisočpetsto metrov mi je postalo vroče, strašno vroče. Ležal sem čisto pri miru. Še nikoli v življenju nisem bil tako utrujen, nikoli ne bi spal tako neskončno dolgo kakor tisto noč po naporni turi. Toda v tem kočljivem položaju sploh ni bilo misliti na spanec. Zavidal sem svoje tovariše spodaj na trdih klopeh v kuhinji. Srečniki! Spijo, smrče, sanjajo mogoče o ledeniških razpokah, sekajo stopinje v strmo in ledeno severno steno — se drže za vrh in vriskajo v meglo. Jaz revež sem pa moral bedeti.

Z vsemi močmi sem iskal, kako bi se rešil iz te zagate. Eno je bilo pribito: tukaj nisem smel ostati. Mumije okoli mene ne smejo izvedeti, kdo je v njihovi sredini. Moje sladko breme ne sme zaznati, v kakem naročju je ležalo. Moja nedolžnost je bila na dlani. Ves utrujen sem zašel v temi v nepravo ležišče, na hodniku ni bilo nobene svetilke in svetloba bliska mi je prepozno razodela pomoto. Toda kdo bo meni, popolnoma tujemu turistu, verjel to? Tukaj v francoski koči, kjer takšne zadeve gotovo mnogo bolj strogo obsojajo kot pri nas. Prizadevati sem si moral kolikor mogoče hitro zapustiti svojo sladko sosedo, še preden se ona ali katerakoli druga gracija prebudi še pred eno uro; ob enih namreč že začenjajo vstajati po teh planinskih kočah. Polagoma sem privzdignil glavo in se previdno približal z ušesom njenim ustom. Mehki lasje (frizura a la Marlon Brando!) so se dotaknili mojega potnega čela. Pokojno je dihala — bilo mi je, kakor da slišim melodijo pravljice iz tisoč in ene noči — kot bi bil njen dih poslednji akord simfonije zunaj pomajajočega viharja. S prosto roko sem neslišno dvignil deklico in izvlekel levo roko izpod glave. Nadomestil sem jo z vzglavnikom, deklo dobro pokrtil in balansiral v temi po prstih skozi vrsti spečih žensk. Imel sem srečo.

Zunaj na škripajočem stopnišču sem takoj sede zaspal.

Ni me zbudil mraz okoli ene ponoči, pač pa starejši gospod, ki je prišel iz moške spalnice in sem mu zapiral pot na ozkih stopnicah. Posvetil je z žepno svetilko: »Pardon monsieur! Zdi se mi, vi ste tisti alpinist, ki je plačal ležišče št. 13 — na katerega niste mogli, ker sem ležal jaz na njem. Viteško je bilo od vas, da me niste prebudili — in res ne vem, kako vam naj to povrnem...«

Spodaj v kuhinji je sedel oni gospod pri brleči sveči — v naši sredini. Plačal je ves naš račun kljub našemu (ne preveč energičnemu — hudič naj vzame valuto!) ugovoru. Nismo dosti govorili, ker je njegov vodnik priganjal k odhodu. Ko je prišla dol še njegova hčerka, nam jo je v naglici predstavil. Bila je ona — št. 12 — levo...

Zunaj se je že zdanilo. Prvi žarki so poljubljali najvišje vrhove. Kakor kri je zaplapolala svetloba v žilah ledenikov in prvi seraki so grmeli po gladkih stenah.

Po treh urah hoda smo dospeli do prvega senika. Moji tovariši so drveli naprej v Chamonix — civilizaciji v naročje.

Jaz sem se pa zaryl v seno. Dvanajst ur sem sanjal o številki 12 — levo...

Utrinki iz čeških in slovaških gora

Franc Vogelник

Z velikimi, temnimi gozdovi pokrita češka pokrajina, ki se v velikanskih valovih izgublja proti obzorju, nas je takoj prevzela. Zaman smo se sicer v čadastem poletnem dnevu ozirali po kakšni višji vzpetini, po gorah, na katere bi se oko lahko oprlo, da bi se v njej lahko znašli: zasanjani smrekov ocean pa nas je takoj ujel v igro svojih zelenih valov.

Po treh dneh bivanja v Pragi, v tej veliki zakladnici umetnosti, smo se 5. julija popoldne odpeljali proti severovzhodu v Češki raj. Ostro smo obrnili in se ustavili v vasi Olšina. Naša češka vodnika Josef Černý in František Zedek sta nas povabila na prosto. Bili smo na pragu Češkega raja, edinstvene pokrajine. Po nekaj minutah zložne hoje smo bili v borovem gozdu ob znožju griča; takoj smo začutili, da so tla precej drugačna, da niso ne prstena ne kamnita, ampak sestavljena iz debelih plasti skoraj kot mivka drobnega peska. Ko se je namreč prastara kameninska osnova v dolgih stotisočletjih razkrojila, je ostal le kremenčev pesek. Tekoče vode so ga odplakovale in odlagale na dno velikih stoječih voda. Na območju, ki ga oklepajo mesta Mnichovo Hradiště, Železny Brod in Jičín, so se tako nagrmadile debele plasti mehansko in kemično zelo odpornih kremenčevih zrn. Ker so bile v vodi raztopljene tudi nekatere vezivne snovi, so se steklasta zrnca bolj ali manj trdno sprijela; ko je voda odtekla, so začeli razni činitelji vplivati na razkroj tega peščenca. Tako se je v preteklosti izoblikovala svojevrstna, fantastična skalnata pokrajina, kakršne ni niti v

granitu, še manj pa v apnencu ali dolomitu. Omenim naj, da je podobna pokrajina tudi v Vzhodni Nemčiji, in sicer južno od Dresdena (Elbsandsteingebirge) le kakšnih sto kilometrov daleč; tudi tukaj so nastale zelo zanimive skalnate tvorbe iz kremenčevega peščenca, vrh njih pa so naložene vodoravne plasti krednega apnenca: okrog pet sto metrov debele plasti peščenca so potemtakem nastale pred več kot dve sto milijoni let. Vertikalne počii izvirajo od stranskih pritiskov v dobi živahnega vulkanskega delovanja (terciar). V tem času so se peščenci tudi vzdignili precej višje nad prvotno lego.

Sedaj smo stali na pragu te slikovite pokrajine. Skrajna smo še z očmi iskali vsako zanimivo skalo, ki je molela iz pobočja, a brž ko smo se povzpeli do roba kakšnih sto metrov visoke planote in stopili v blodnjak čokatih in visokih stebrov, smo začeli nehote iskati samo najbolj nenavadne skale. Včasih ima človek občutek, da so mogočni bloki naloženi drug vrh drugega, ponekod so razpoke in počii navpične in zdi se, da se bodo stebri, ki se zdaj še naslanjajo drug na drugega, morda že jutri ločili. To skalovje obdaja in poživlja gozd in grmovje. Po vseh najbolj zanimivih sklanatih predelih so speljane markirane poti.

Prvi dan smo si ogledali Drabské Světničky, pred večerom pa smo se ustavili nekaj kilometrov jugovzhodno od Turnova. Od letovišča Sedmihorky je le dobrih deset minut zložne hoje in že se med smrekami in bukvami začno kazati prve koničaste skale in stebri, ki postajajo vedno številnejši, kakor bi hoteli spodriniti gozd ali vsaj tekmovati z njim v rasti; od tod občutek, da živi tudi to nenavadno skalovje nekakšno svoje življenje. Ne, ni samo občutek: ljudje so nekoč takemu peščencu, ki ga ni težko obdelovati, a je obenem dovolj odporen, z dletom vdihnili življenje. Vsa gotška arhitektura je iz peščenca; o tem, s kolikšno ljubeznijo so tedanji mojstri obdelovali vsak kamen, smo se lahko na svoje oči pričrčali pri nešteti spomenikih in stavbah v Pragi; žal se v velikih naseljih zaradi dima naglo stara, črni — nikjer v naravi ni peščenec takšen, sivkasta patina ga prav nič ne kazi. O davni navezanosti ljudstva na to pokrajino pričajo tudi imena, ki jih je ljudsko izročilo vzdelo najbolj značilnim skalam, gotovo pa ne gre samo za vzdevke, temveč spominjajo tudi na prenekatero pripovedko. Ko se pred tabo vzdigne gladek, kakšnih petdeset metrov navpičen prag, ko se skozi mračno, tesno deber vzpenjaš po starinskih izklesanih stopnicah in ko nazadnje uzreš na vrhu še graščino, kar ne moreš verjeti očem; začneš si očitati, da že tudi tvoja domišljija snuje pravljice. Pa je prav resnična tale »hruboskalska« graščina in se uporabla po zares sodobnih načelih: preurejena je v okrevališče in letovišče za petičneže iz zahodnih dežel.

Ker se je večerilo, smo se odpeljali v camping pri Oborskkih ribnikih, kjer tabori v šotorih veliko češke mladine. Vselili smo se v šotore in lične letne hišice. Naslednje jutro

smo se spet odpeljali v Sedmihorky, a tokrat smo odšli naprej peš in kmalu prišli do prvih mogočnih do 70 m visokih skal z nenavadnimi imeni (Kapelnik, Godci) in zavili naprej do razvalin Valdštejna.

Ta dan smo prvič videli v teh skalah češke plezalce. Dostop do plezalnih smeri je izjemno lahek. Pozitivna stran tega plezanja v tej nenavadni skali je v tem, da zahteva od plezalcev posebno gibčnost in da si v njej naberejo veliko kondicije. Ves ta velikanski plezalni vrtec, v katerem je na stotine stolpov in stebrov, je alpinistično že do kraja proučen in obdelan in dandanes so že na voljo priročniki z natančnimi specialkami, v katerih so skale označene s številkami, vstopi s puščicami, v tekstu je ime in opis smeri, zraven tega pa je priložena še ilustrirana plezalna tehnika. Mogoče je kar prav, da prihajajo plezalci do teh skal tako spočiti, zakaj kremenčev peščenec zahteva posebno plezalno tehniko, kakršne ni ne v granitu ne v apnencu. Večinoma je dobro razčlenjen (zasigane vdolbine, razi, počii, zlasti vertikalne, številne police), vendar niso gladki stebri s pičlimi oprimki prav nič redki. Drobiljivega kremenčevega peščenca ni mogoče premagovati s klini in podobnimi rekviziti. Klini tukaj nič ne »pojejo« in zato tudi ne držijo. Občudovati je treba plezalce, ki so prvi premagali te stolpe, zakaj zdaj so na ključnih mestih globoko vzdani močni klini, ki dajejo navezam zadostno psihično oporo, pri morebitnem padcu pa tudi preprečujejo nesrečo. Tudi za spust so vzdani posebni klini, tako da je za varnost popolnoma poskrbljeno. Kajpak ni nobena smer na gosta naježena z njimi in se je treba precej potruditi in zraven misliti na varovanje, preden ima naveza tak stolp pod seboj. Sliši se čudno, ampak vloga klinov prevzamejo v tem peščencu — navadni vrtni vozli, zadržnjeni na koncu približno meter dolge vrvne zanke, na kateri visi karabinec. Samo z razboritim vtičkanjem vozla v tesne, klinaste navpične razpoke in luknje se je mogoče zanesljivo privezati na vertikalno, in plezalci morajo poznati zraven še precej statike in dinamike, preden preliščijo varljivo skalovje. Na otip je površina peščenca zelo hrapava, približno kakor pila, in ko smo pridobili osnovne pojme o plezanju v Češkem rajju, se nismo nič več čudili, da so alpinisti za tovrstno akrobatiko vse prej kot zalo oblečeni. Če zdrzneš, se neusmiljeno cefrajo oblačila, neredkokdaj pa skala posname tudi kožo.

Istega dne popoldne smo se odpravili na izlet do bližnjih znamenitih Prachovskih skal, ki so preprežene s številnimi markiranimi potmi. Obiskovalca preveva občutek, da hodi po parku, vendar ni tod nič umetnega, svet je takšen, kakor ga je ustvarila narava. Od gostišča pred vstopom na to znamenito območje se je treba povzpeti na vrh griča, od koder se s skalnatega roba odpira lep razgled na Oborske ribnike in na slikovito pokrajino med Turnovom in Jiččinom, nato se vije pot nekaj časa po gozdu, zavije v tesno globel, iz katere se med smrekami kakor gotski zvoniki vzdigujejo

Plezanje v peščencu

Foto F. V. — B. Hribar

kvišku prelepi stebri in skupine skal. Če po-sije v teh trenutkih, ko občuduješ s številnih razgledišč, kamor te pripeljejo zavarovane poti, to mojstrovino narave, še sonce, tedaj se ne moreš ubraniti priznanju, da je ta pokrajina zares romantična in da srečanja z njo ni mogoče pozabiti.

Naslednji cilj našega potovanja so bile Nizke Tatre. Po lepi cesti smo drveli skozi zanimiv planinski svet, porasel večinoma s sklenjenimi gozdovi, v Liptavskem Mikulášu pa zavije cesta v stransko dolino pod vznožje glavnega hrba Nizkih Tater, ki poteka v smeri vzhod-zahod. V letnih hišicah naselja Na Lučkah so nas presenetile velike električne peči in nas opozorile, da smo pravzaprav v zimskošportnem kraju. Jutro je bilo sončno in nič čudnega, če smo hoteli uresničiti program, ki je določal vzpon na najvišji vrh Nizkih Tater Chopok (2025 m). Avtobus nas je potegnil po lepo izpeljanih serpentinah do Jasne, kjer so se k velikanskemu hotelu začeli obračati vsi objektivni. Pol ure pozneje smo bili pri spodnji postaji dvostopenjske sedežnice, ki pelje čez vrh Chopka. Že od daleč smo videli, da ne obratuje, vendar nas ni to nič motilo; poizvedbe pa so se iztekle vse prej kot ugodno. Zaupali so nam namreč, da na vrhu razsaja hud vihar in da nam zaradi tega ne priporo-

čajo vzpona. Našim vrlim Kraševcem je ob tej izjavi nekoliko zavrela kri in nazadnje smo se nekako sporazumeli da bomo odšli peš do — srede Chopka, se pravi, do vmesne postaje sedežnice. Ker smo tja prispeli brez težav in izgub, smo dobili dovoljenje, da se odpravimo proti vrhu, ki je bil zavit v oblake. Pod vrhom smo se prepričali, da zares razsaja precej hud vihar. Zaradi goste megle nismo imeli nobenega razgleda in smo se odpočili v bližnji planinski koči.

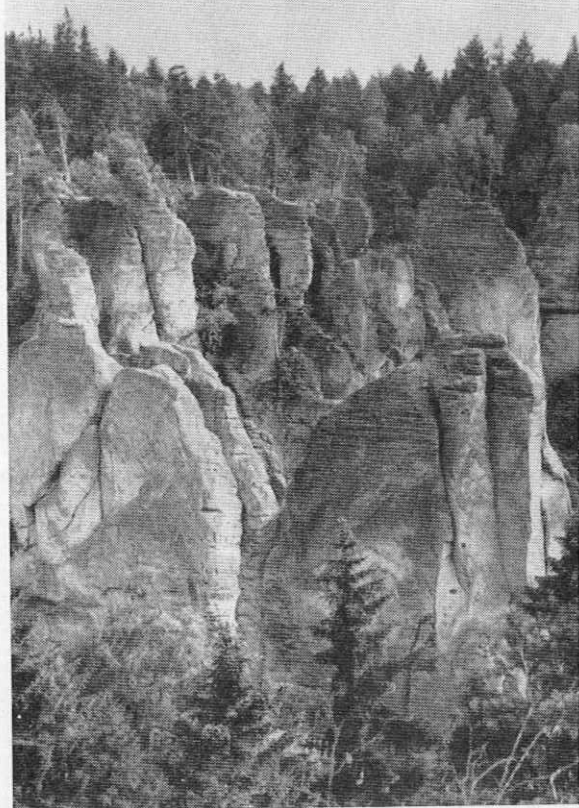
Nizke Tatre so nasprotju z bližnjimi gorami razmeroma položne, valovit granitni masiv, okrog katerega prevladuje apnenec. Po velikosti in obliki bi bile še najbolj podobne naši Košuti. Človeku ni treba hoditi naokrog, da se o sestavi prepriča, zadošča, da se poglubi v razgled — gore že na zunaj precej povedo o svoji strukturi. Tako se proti severu vrstijo strmi grebeni, ki mestoma razodevajo svojo apnenčasto strukturo. Če omenim še floro, ki je na apnenčastih tleh veliko bujnejša in pestrejša, potem se je težko zmotiti, četudi kameninski podlagi ne posvečaš posebne pozornosti. Pri vzponu na Chopok smo šli najprej po redkem smrekovem gozdu, ki je prišel v rušje in borovničevje — mestoma smo opazili lepe modrikaste grozde kosmatih alpskih zvončic — nad tem pa so v travnati ruši samevale le redke soldanele in bele anemone. Pod vrhom so granitne skale prerastle z zelenim lišajem.

Po vrnitvi s Chopka sta nam naša češka vodnika Josef in František svetovala, da bi si ogledali Demanovsko jamo. Slovenija je dežela klasičnih podzemeljskih jam in kraških pojavov se nam ne manjka; kdor je že večkrat obiskal Postojnsko jamo, se je gotovo na tihem vprašal, kaj mu še lahko tujina znamenitega pokaže. Vabilu smo se večinoma radi odzvali. Le nekaj kilometrov z Lučk nizzdol in še kakšnih sto metrov v hrib (mala sedežnica je v gradnji) in že smo bili pri vhodnem poslopju. Vtis, ki ga na človeka naredi Demanovska jama, je izreden. Dolga je sicer 29 km, vendar je za ogled odprtih le 1750 m. Nastanek jame je povsem preprost: tekoča voda, v tem primeru potok, se je s stotisočletji vglabljala v živo skalo. Višinska razlika je kar precejšnja: 107 m, jama je razdeljena v več nadstropij, od katerih so dostopna tri, četrto pa pripravljajo za ogled. O jami v celoti bi tudi najbolj razvjen speleolog moral izjaviti, da je zbirka najbolj čudovitih kapniških in sigastih tvorb in jezer, kar jih premore apnenčast svet. Medtem ko občudujemo Postojnsko jamo zaradi množice in razkošja kapniških tvorb, je v Demanovski jami vsak kapnik, vsaka skupina kapnikov, vsak sigasti slap in plaz nekaj svojevrstnega; prehod je tako nagel, da imaš občutek, kakor bi vsak trenutek stopil v popolnoma drugem svet. Tudi barvni odtenki prevzamejo vsakogar; od snežne beline čistega apnenca do sivkastih (manganove soli) in rožnatih (železove soli) nadihov. Ponekod so kapniki gladki, kakor curki se zlivajo s stropa, drugod se zdi, kakor bi gledal lesteneč, nežno, krhko kam-

nito cvetje ali korale, ponekod je plast sige gladka kakor led, drugod nakipnjena kakor popje. V Demanovski jami je tudi pravi kapniški pragozd; skozenj je izklesana ozka potka, s katere se skozi žičnato mrežo odpira pogled v gnečo tisočerih tenkih kapnikov, ki so nastali v tem tesnem prostoru. Ves ta podzemeljski svet je v neprenehnem ustvarjanju, povsod teče in kaplja voda, raztaplja in liže kamen ter odlaga, oblikuje kristalne tvorbe.

Zadnji dnevi v ČSSR so bili namenjeni bivanju v Visokih Tatrah, v katerih je glavni greben, se tudi vleče v smeri vzhod-zahod, vendar severno od Nizkih Tater, blizu češkoslovske meje. Po deževju prejšnjega dne so bile ob našem prihodu k Štrbskemu plesu (jezeru) zagrnjene z gosto zaveso oblakov, v katerih je bilo le malo presledkov. Štrbske pleso leži na višini 1350 m in ob znožju povprečno 2300 m visokih gora je bilo kar občutno hladno. Po kratkem postanku v soseščini velikih in udobnih hotelov smo se odpeljali nekaj kilometrov daleč proti vzhodu do Tatranske Lomnice. Ves ta visoki gozdni predel kakor kolobar obdaja Visoke Tatere. Zaradi precejšnje nadmorske višine in prelepe soseščine koničastih vrhov se je že davno spremenil v turistični center, v katerem se vrstijo hoteli drug za drugim, vežejo pa jih negovani gozdovi ali parkovni nasadi. Iz Tatranske Lomnice je speljana tristopenjska vzpenjača na 2632 m visok Lomnický štít, ki obratuje že dobrih 30 let in jo upravlja železnica.

V Tatranski Lomnici smo se morali za nekaj dni ločiti od avtobusa in se odpraviti peš tri ure daleč od Kežmarske chate (1612 m). Ločili smo se na križišču, kjer stoji poleg ličnih rogovilastih kažipotov tudi napisna tabla, ki oznanja, da se tu začenja Tatranski narodni park (Tanap). Skrajna smo šli po lepo speljani markirani makadamski cesti sredi smrekovega gozda, dokler se nismo pridružili šumeči Bieli vodi, potoku, ki se poganja čez številne zaobljene granitne skale. Pri mostičku nas je presenetil napis: Tatranski narodni park, strogi rezervat, prepovedano nabiranje gozdnih sadežev. S podrobnejšimi navodili pa smo se že srečali na številnih oglasnih deskah, ki so v bližini naselij in taborišč. Bilí smo v območju, kjer je človek opustil vse posege v naravo in se omejil le na urejanje markiranih poti, gradnjo ličnih počivališč in urejanje studenčkov. Le nekaj korakov s poti je treba napraviti in že se prepričaš, da obiskovalci Tanapa spoštujejo in ljubijo naravo; nikjer nismo zasledili potrganega cvetja. Nič čudnega torej, če ob odhodu z gora uzreš veliko tablo: Zahvaljujemo se vam za ohranitev narave. Po zložni poti smo se vzpenjali zmerom višje, smrekov gozd se je redčil in že je bilo tu prvo rušje, ki je potem prevladalo. Med njim so samevali tudi košati stoletni cemprini. Pri tleh je rastle gosto borovničevje in nežne šopaste praproti, na odprtih lelah so cvetele preproge plahitice in kimala potočne sretene. Kežmarska chata leži ob plitvem Bielem plesu v zložnem podolju na ostri meji med apnenča-

Prachovske skale
v Češkem raju

Foto F. V. — B. Hribar

stim hrbtom Belanske kope (1838 m) na severozahodu in razvejanima grebenoma, ki se na jugozahodu dvigata v Jahnaci štít (2230 m) in Kozi štít (2116 m). Vsa položna nižja pobočja so gosto porasla z neprehodnim rušjem, višja pa so pokrita z granitnim gruščem, ki prehaja proti vrhu v trdno skalo. Vendar naši pogledi prvi večer in naslednje jutro, ki je bilo brez oblaka, niso bili usmerjeni k bližnjim vrhovom, temveč k velikima sosedoma Kežmarskemu štítu (2558 m) in najvišjemu vrhu vzhodnega dela Visokih Tater Lomnickemu štítu. Razdelili smo se na dve skupini — ena se je odpravila na Kežmarský štít, druga pa na Lomnický štít. Precej časa smo hodili skupaj. Pot nas je najprej peljala mimo Trirogega jezera v konec doline pod Kežmarskim štítom, kjer stoji Brnčalova chata ob lepem Zelenem plesu; nato smo šli mimo Črnega plesa, kjer se začne pot vzpenjati in se vije v ključih pod Velko Svištovko (2037 m), od koder se spusti po razbitem granitnem svetu kakšnih 300 m nižje do astronomskega observatorija in tretje postaje gondolske vzpenjače. Neprijetno nas je prizadela novica, da bo treba čakati na vožnjo proti vrhu približno 120 do 140 minut. Lepo vreme se je namreč medtem že skazilo, kmalu je začelo deževati in snežiti. Tretja stopnja vzpenjače na Lomnický štít je dolga 1850 m, višinska razlika pa znaša blizu

900 m. Medtem ko pripelje velika gondola od spodaj več kot trideset potnikov naenkrat, jih vzamejo v zadnjo le po petnajst. Svobodni planinec je tu ujet v neizprosno tehniko. Vožnja navzgor traja 10 minut, ravno toliko navzdol, na vrhu pa se smeš zadrževati borih 35 minut in nič več, ker pride sprevodnik oznaniti številko vožnje in takrat je treba dol. Skrajna nismo imeli z vrha nobenega razgleda, šele ko se je čas iztekal, je nekdo zaklical, da se je odprlo. Le za nekaj minut so se razkadile megle; z ograjenega hodnika na vrhu grebena se je odprl zračen razgled v globino, na sosednje koničaste grebene Visokih Tater, v mračno, strmo granitno ostenje, ki je bilo v tem nenaklonjenem vremenu kakor ulito iz bron. Med grebeni so se strma snežišča izgubljala v temaćno globino. A treba se je bilo vrniti, vozni red je že priganjal. Nazaj grede nas je spet ujel mrzel dež; spremljal nas je do koč. Tudi naslednje jutro, 11. julija, je obetalo kaj malo lepega vremena. Odšel sem na kratek sprehod po apnenčastih tleh — na granitnih sem videl tako malo starih znancev. Nisem se zmotil. Najprej sem zagledal številna blede rumena socvetja pomladanskega jegliča, v kotanjah, kjer je kopnel sneg, so rdeli alpski zvončki (soldanele), ob poti sem zagledal rumene vijolice, in ko sem zavil s poti, so se vrstile znanke, ki so me spomnile na naše gore: velesa, ušivec, alpska žalučka, zlati petoprstnik, smiljka in druge. Nazadnje sem pod rušjem odkril tudi številne kortuze.

Po zajtrku se je skupina planincev odpravila proti vzhodu v Belanske Tatre, kjer je flora v vseh Tatrah najbolj bujna; žal nas je prav pod Skalnatimi vrati ujel trdovraten dež, ki nas je nazadnje obrnil proti domu. Sredi pobočja Belanskih Tater je tudi precej velika koča — podružnica botaničnega inštituta. O čeških planinskih kočah velja povedati, da so nasploh prostorne, dovolj udobne in dobro obiskane. Z električno napeljavo si ne belijo glave: vsaka koča ima dieslov agregat, ki zvečer poskrbi za tok. Tudi centralno kurjavo velja omeniti, v kotel pa ne mečejo dragocennih drv, marveč visokokaloričen premog.

Pred nami je bil še zadnji dan. Nič preveč se nismo zanesli na lepo jutro, a tokrat smo se zmotili. Odpravili smo se proti vrhu, ki kraljuje nad Kežmarsko chato — Jahnaci štít. Pri Brnčalovi chati se odcepi pot proti zahodu v strmo pobočje; kakšnih 300 m višje so tla že bolj položna in na sredi te preseneti lično jezerce z velikimi granitnimi bloki, ki jih je pred tisočletji odložil ledenik. Nato se pot spet napne, dokler se v lijaku sredi snežišč vnovič ne zaiskri gladina globokega jezera. V Tatrah je kakšnih sto jezer, večinoma so majhna, vsa so ledeniškega izvora. O tem pričajo pozornim očem številni sledovi in oblike tal: izdolbene doline, ki se stopnjema spuščajo navzdol, zbrušen plánotast svet, grmade in cela pobočja granitnih blokov — nekdanje morene ipd. Kako lepe so morale biti v tistih časih Visoke Tatre! Zdaj jih poživljajo le dolgi strmi jeziki snežišč v globokih grapah, pravega ledenika pa ni nobenega več. Verjetno je tega kriva

tudi razmeroma majhna količina padavin, ki jih je tod precej manj kot v Alpah, in še tam ledeniki nazadujejo.

Dolgo snežišče je bilo za nami, gnil sneg ni bil nikomur nevaren, in prišli smo pod razbit greben, ki nas je vodil na Jahnaci štít. Na zlizanem granitu smo morali poprijeti za železno verigo, s katero je del zadnje strmine zavarovan. Pogled v globino z vrha grebena na drugo stran se ustavi spet v — jezeru. Čez pol ure smo bili na vrhu. Nad nami je kraljevala praznična sinjina, po kateri so neslišno pluli nizki bleščeče beli oblaki. Sedeti in se predajati užitku! Kakor bi se Visoke Tatre hotele ob slovesu pokazati v vsem pravljicnem veličastju, da se nihče izmed nas ne bi predrznil reči zbogom, ampak le nasvidenje. Planinec doživi v gorah dneve, ko ima za seboj težavne ture, a pri tem ne čuti nobene utrujenosti. K vrhu ga žene neustavljiv vzgon, nepremagljivo kopnenje, radost. Težko je reči, kje so vzroki, morda v lepem vremenu, morda v notranji ubranosti ali pa kar v obobjem pa še v tisti breztežnosti, ko se človek po večdnevem bivanju v naravi odtrga od vsakdanjosti, ko se razmaknejo meje, v katere je bil dotlej ujet. Onstran njih pa valovi vesoljna narava, ki venomer razdira in ustvarja, ki ni nikjer negibna, nema in mrtva. Planinec sicer vse to vidi in čuti, redkokdaj pa se mu to neizmerno snovanje razodene kot mogočna pesem, od katere more človeško bitje v izjemnih trenutkih zaslutiti, zaznati le nekaj tonov in prehodov in že se svetli žarek velikega doživljenja utrne.

Nekaj takega smo doživljali takrat na vrhu tudi mi. Druga za drugo so prihajale na vrh skupine naših in tujih planincev po raznih poteh in dostopih in se nam pridruževale v zavetju razmetanega granitnega skalovja okrog visokega možica. Naši pogledi so vedno znova potovali po ostrih grebenih, ki se z glavnega hrbta pahljačasto raztekajo proti severu in zlagoma prehajajo v gozdno sredo-gorje; po nekaj valovih se temni hrbti izgublajo v nižinskem svetu Poljske. Mogoče smo po naključju izbrali najlepše razgledišče, s katerega smo lahko občudovali ta otok granitnih velikanov, ki brez pravega prehoda kipi iz bližnjega nižinskega in kopastega sveta. Niti dvajset kilometrov ne znaša zračna razdalja od vzhodnega do zahodnega konca Visokih Tater, in vendar bi moral človek doživeti v njihovem obsevu v vsakem letnem času vsaj nekaj tednov, da bi jih resnično spoznal.

Nekaj nepozabnih ur smo preživeli na vrhu; poslednja gora je bila, na katero smo se povzpeli med štirinajstodnevni bivanjem na Češkoslovaškem, in najlepša tura, kar smo jih v tem času doživeli. Sestopali smo že z mislijo na neogibno bližnjo vrnitev v domovino in z občutkom hvalečnosti, da nam je bil naklonjen vsaj en dan tak, kakršnega si more planinec želei samo v sanjah. Poslej bodo naše misli še velikokrat hitele v ta daljni gorski svet, ki smo ga videli mračnega in divjega v umazanih meglah in ledenem deževju ter v razkošnih prelivih poletnega dne.

(Izšlo v Zena in dom 1934, napisala M. Mohorčičeva o prvem slovenskem ženskem vzponu na Matterhorn)

Nekaj odlomkov kot odmev na lansko stoletnico prvega vzpona na Matterhorn. Op. ur.

...Noč, ki sva jo midve prespali, kakor jo pač prespi človek, ki se je vrnil s potovanja, še ves v drugih krajih, med drugimi ljudmi, na vlak, na hribih, na vodi, sedaj v hotelu, sedaj v gorski koči, pa zopet pred Michelangelovim Mojzesom, sta najina znanca Jože in France prekrokala. »To sva storila iz same žalosti, ker naju nista vzeli s seboj,« sta se prav ginjeno opravičevala, ko sta na vse zgodaj prirogovilla s celo metlo aster in nageljnov. »Torej tako, Mont Blanc, Matterhorn, Rim in bogve kaj je še za vama, midva pa doma, a? Ali je to prav, kaj?« sta začela očitati, pa sva ju potolažili, češ da sami nisva vedeli, ali gremo bolj na desno ali levo, ali ostanemo bolj pri tleh ali poizkusimo priti tudi višje. Na Mont Blanc in na Matterhorn priti ni šala. Še pionir naše inozemske turisticke prof. Janko Mlakar je odšel, kakor sam pravi, dvakrat s težkim srcem in lahkim žepom izpod Mont Blanca in šele tretjič prišel na vrh. Dr. Reya je ves teden čakal v Chamonixu na lepo vreme za Mont Blanc in neki Dunajčan mi je pripovedoval, da je imel v svojem življenju dve želji: da bi prišel do železnega zaslužnega križca in pa na Matterhorn. »Železni križec sem dobil,« je rekel, »na Matterhorn pa nisem mogel, čeprav sem prišel zaradi njega štirikrat v Zermatt. Vselej sem imel slabo vreme.« Koliko jih je, ki čakajo po ves teden in še več v Zermattu, Matterhorna pa še vidijo ne, ker je do tal v megli in oblakih. Kako bi se torej dve »nežni deklici« mogli že naprej bahati s takimi na tisoče m visokimi cilji. In če bi ne prišli gor, koliko bi imeli opraviti, preden bi vsem dopovedali, zakaj nisva mogli na vrh...

Gospodinja je nama silno prijazno stregla, in kar je čudno, za svojo prijaznost ni prav nič računala, česar človek na potovanju ni vajen. Govorila je o vsem, kar se ji je zdelo, da bi

naju moglo zanimati. »Našo hišo so snemali za film 'Boj za Matterhorn' in Luis Trenker je stal tamle na mostu,« je pripovedovala. »C, jaz bi pa ne šla na Matterhorn, tudi za milijon ne,« je rekla, ko je zvedela, da iščeva vodnika za Matterhorn. Pač nič vsiljivo je pripovedovala, da ima nečaka, ki je vodnik. »Sicer je mlajši,« je rekla, »pa lahko telefoniram ponj, da pogledate njegovo vodniško knjižico. Če boste hoteli, vam bo on najbrž lahko priporočil še drugega dobrega vodnika.« Vodniki imajo namreč knjigo, v katero jim klienti vpisujejo svojo oceno, pohvalo ali grajo, to je nekaka njihova delavska knjižica.

»No, pa ga pokličite,« sva rekli, »morda se dogovorimo.« Vodnik sam brez nosača stane 130 švicarskih frankov, k čemur pride še prenočnina in še vsa oskrba. In dogovorili sva se takole: Če nama vodnika reducirata takso vsaj na 100 frankov, pojdeva obe, za vsako 140 frankov je pa le preveč. Toda ko naju je skozi rdeče pelargonije užaljen pogledal Matterhorn, sva se odločili, da pojdeva na vrh obe, potem pa nikamor več, ampak naravnost v Ljubljano. Kako bi pa mogli v tako lepem vremenu samo od daleč, in vendar tako blizu gledati na Matterhorn

...Navezali smo se po dva in dva in odšli brez derez in cepinov. Noč je bila tako lepa in jasna, da je vodnik še celo svetliko kmalu ugasnil. Tudi mraza ni bilo posebnega, skale smo lahko prijemali brez rokavic. Hodili smo takole: vodnik prvi, za njim jaz, za menoj Kopinšek, potem pa Francka, za nami pa druge skupine. Do vstopa drži nadelana steza. Vstop spodaj je precej gladka skala, ki jo imenujejo Absatz, drugi pa Schranke, nato se pa pride skoraj po stezi okrog vogla do kaminov. Odtod naprej drži polica, v kateri je bil vsak korak prav hitro in prijetno plezanje. S temi trdnimi in solidnimi pečmi se mi je že med potjo Matterhorn zelo prikupil.

Kamenje je trdno, kar se prime ali kamor se stopi, vse drži. Veter in sneg tukaj kaj lepo počedita ves prod, ki se pa tudi že zaradi strmine nima kje nabirati. Večjih snežišč na Matterhornu ni,

ker je prestrm. Kar se pa tiče plezanja, so nekatera mesta lažja, druga težja, marsičemu hudemu se pa da prav lepo ogniti.

Na strmem snežišču, ki vodi z grebena — greben je nekako takšen, kakršen je greben Dovškega križa — na Rami, so pa železni drogovi, na katerih se človek lahko dobro zavaruje. Stena, čez katero se pride na Streho, ki se vidi iz Zermatta, da je skoraj previsna, je zavarovana z vrvmi, ki so na gladkih stenah pritrjene z verigami. Nekatero so pritrjene samo na zgornjem koncu, drugi konec pa prosto visi, druge so pa pritrjene zgoraj in spodaj. Kdor se ujame v zanko take vrvi, mora iti toliko nazaj, da dobi primeren prostor, kjer zleze pod vrvmi zopet na drugo stran. Vodniki so turiste svarili pred temi vrvmi, češ, naj se nikar preveč ne zanašajo nanje, morda zato, ker so nekatere res že stare, ali pa zato, ker jih morajo sami vzdrževati. Nekoliko bolj nerodno kakor spodaj je bilo plezanje na Strehi, kjer so bile peči pokrite s snegom in s tenko ledeno skorjo. Počivali nismo skoraj nič, samo mimogrede smo lahko gledali, kako lepo so prvi sončni žarki zlatili snežišča Monte Rose. Vztrajno smo hodili kar naprej. Tudi navzdol sem šla prva jaz, za mano vodnik, Francka in Kopinšek sta se pa za nama ukvarjala z različnimi problemi. Kadar sta pa ostala le preveč sama v samotji, sta klicala naju na pomoč. Seveda sva se tudi midva tu in tam ustavila in jima povedala od spodaj gor, kadar nista vedela naprej. Prav dobro se še spominjam, kako je Francka obstala na nosu grebena in ni vedela ne naprej ne nazaj. Kar nič se ji ni ljubilo v globočino po gladki steni, dokler ni zagledala za skalo, kamor sva se bila skrila z vodnikom, moje bele čepice. Tudi Kopinšek je na tem visokem mestu proglasil, da Matterhorn ni igrišče za tenis. Ko smo pa prišli iz skal že pod kamine, sta si imela toliko povedati, da sta prav nad izstopom zašla preveč na levo. Ker ju ni bilo za nama, sva letela z vodnikom nazaj in ju zmagoslavno pripeljala na varno...

Kakor sem že omenila, sem imela za vodnika Alfonza Binerja, nečaka Josefa Binerja, ki je vodil profesorja Janka Mlakarja kot prvega Slovenca na Matterhorn. Naš vodnik je bil izboren, tako

da sem kar obžalovala, da ni bila pot malo slabša, ker bi se bila od njega lahko veliko naučila. Vabil me je, naj pridem v Zermatt spomladi s smučkami. »To bo nekaj za vas,« je rekel. Čim dalje smo bili od Matterhorna, tem lepši je postajal. Najlepši pa je bil takrat, ko smo sedeli pod njim zvečer v Zermattu in ga gledali ob sončnem zatonu, v večernem mraku in zarji...

»Wir kennen die Mirko, oder wie sie schon heisst, die Debelakova.« — »Ach, die Mira Marko?« sva popravili. »Da, da, saj je imela

tudi pri nas na Dunaju predavanju,« so pritrdili. »Und die Zehi-hu.« Katera bi bila pa to, sva premissljevali. »Oh, Pavla Jesihova.« Človek mora imeti res dober nos, da ugame kaj takega. Iz tega popisa se bo morda komu zdelo, da nam Matterhorn ni dal posebnega opravka. Toda bilo je to le osem ur intenzivnega dela. Mirni živci! Oči so se morale privaditi na 1000 do 1500 m globine, ki je zijala na obeh straneh pod nami, pameten je moral biti želodec in razumevanje za to višino so morala imeti naša pljuča...

cej novega snega. Z nezaupanjem smo napravili prve korake po cesti proti hotelu Eriki. Kazalo je, da tokrat ne bo šlo tako lahko, in res, komaj smo prehodili nekaj ovinkov po neshojenem svežem snegu, že smo ugotovili, da nam Vršič tokrat ni naklonjen in da se kaj zoprno zavija v svoj mrzli beli plašč. Snega je bilo dovolj, gaz je bila ozka in neshojena, mi pa smo imeli na ramah smuči in nahrbtnike in ni bilo posebno prijetno opletati z nogami na vse strani. Ni nam preostalo nič drugega, kot pripeti smuči in poskusiti z njimi. Ni šlo lahko, kajti naše smuči so bile narejene za vožnjo navzdol in tako navzgor niso bile pripravljene iti prostovoljno, psov pa tudi nismo imeli. Vsakdo si je pomagal, kakor je vedel in znal. Bila je že tema, ko smo prilezli do Mihovega doma. Kje je bil še vrh! Bila je jasna noč in nebo je bilo posuto z zvezdami. Počasi smo se navadili na sneg in na hojo navzgor in pot je, čeprav smo bili vedno bolj utrujeni, postajala vedno prijetnejša, kajti čim više smo prišli, tem bolj je postajalo svetlo. Mesec je zvedavo pokukal izza gore, obdan z rahlo rumeno krono in nas spremljal vse do vrha. Njegova svetloba se je odbijala od snega in smrek in pokrajino je napolnjevala prečudna tišina, ki jo najdete samo v gorah. Človeka je nehote strah in mudi se ti naprej, da bi čimprej minila tista notranja utenjenost, ki jo povzroča nepopisen mir.

A vendar se zdi, da živi vsa pokrajina. Sleherni delček snega preveva lunina svetloba, sleherni smreka je v tistem čudnem položaju, da človek nikoli ne ve, ali se ne bo naslednji trenutek premaknila. Toda nad nami je vladal mir in globoko smo si oddahnili, ko smo pozno zvečer prišli na vrh in nas je luč v Erjavčevi koči rešila urokov gorske noči.

Spati v planinski koči je poseben užitek. Ko ugasneš luč in se zaviješ v tople odeje, občutiš brezmejno prostost. Veš, da si daleč od vsakdanjih opravkov, daleč od vrveža civilizacije, veš, da kljub temu nisi sam in da te za nočjo čaka veselo in brezskrbno jutro. Prebudilo nas je sonce, ki je posijalo skozi zamrznjena stekla. Lepa noč se je utopila v prekrasnem jutru. Jasno nebo se je umivalo v zlatih sneženih iglicah, ki jih je obarvalo jutranje sonce.

STEZE Z GORA

PRILOGA MLADIH PLANINCEV

NOVOLETNO POPOLDNE

Novoletno popoldne je napisalo povest. Začela se je na kamniti poti, ki zapušča mestece Tolmin. Mimo samotnih kmetij je spremljala Tolminko in preko Hudičevega mostu je pot pripeljala v sotesko Zadlaščice. Poklonila je drobtino lepote, ki jo hrani planinski svet, toda tokrat tako osrečujoče kot cekin v žepu siromaka.

Samotna kmetija me je skoraj zaustavila. Opazil sem starko. Gledala je skozi okno pritlične kmečke kuhinje. Prisluhnil sem. Tiho popoldansko praznično življenje. Kaj so me oropale mestne poti, da sem se počutil kot otrok, ki odkriva nov svet? Dolgo, dolgo nisem tako prisluhnil. Dolgo, dolgo nisem bil tako pozoren na človeški obraz.

Globina pod Hudičevim mostom me je navdala s plahostjo. Kako drzno sta si bregova podala roko! In koliko slikovitosti, lepote sta ustvarila! Pri ljudeh je malo mostov, zato smo oropani lepote. Pot je pripeljala v sotesko Zadlaščice. Prelepa igra slapov se je skrivala v globinah. Bila je poskrita kot v pravljicnem svetu. Pogledu se je odkrivala zadržano. Po globeli so bile raztresene luči, da je šumenje slapov prihajalo iz temnih in svetlih prostorov.

Dobrotna roka je v strmi globeli ogradila prostor. Na ravnem lesenem podu, ko je roka počivala

na ograji, sem se počutil kot v gledališki loži. Dovoljena za štiri osebe ni terjala vstopnic. Vsi instrumenti so bili poskriti in tudi dirigenta ni bilo. S te lože se je Stana zazrla tiho v slapove. Napol priprto zaveso je zapenjala Medvedova glava. Okamenela med stenama je zaustavila pogled. Odpočito oko je zvalila skozi priprto zaveso prelepa scena. Globoko odmaknjena je prižgala luč. Razširila je svojo dlan, da se je voda na njej lepše poigrala. Tako je loža nudila polno tistega lepega občutja, ki sreča otroka, ko prebira pravljlični svet.

Hiteli smo po poti nazaj. Okrepčali smo se v mestni kavarni. V meni je bilo razkošno razpoloženje. Za kavarniškim mizami so sedeli ljudje utrujenih obrazov. Rad bi jim nalil tistega vina, kozarček tiste pijače, ki sem jo pil ob Tolminki in Zadlaščici in je v kavarni ne prodajajo.

Avgust Ipavec

PO CELEM NA VRŠIČ

Navadno ni težko priti na Vršič. Poleti je to kaj prijeten sprehod. Sicer hodiš včasih malo navkreber in se pot vleče, kake posebno naporne hoje pa ni.

Toda tistega sobotnega popoldne je bila zima in vrhu tega še pre-

Bele stene Mojstrovke so nam zrle nasproti, ko smo se spuščali na smučiče in nas opazovale z zdržanimi pogledi, kot bi se zavedale, da so one silnejše in je samo od njihove gostoljubnosti odvisno naše veselo razpoloženje. Ni prijetnejšega kot smučati na toplem soncu, ko ti je sleherni dotik s snegom v posebno olajšanje in težko pričakovana ohlaiditev.

Toda čeprav nam je bilo sonce posebno naklonjeno, je kljub temu potovalo z nezadržno nagllico po nebu in čas je hitel za njim.

SEMINAR O PLANINSKI ŠOLI

Mladinska komisija pri PZS je priredila v soboto in nedeljo 22. in 23. januarja 1966 seminar o osnovni planinski šoli. Seminarja na Kalu se je udeležilo 20 predstavnikov planinskih društev oz. mladinskih odsekov. V uvodu je v soboto zvečer načelnik MK orisal nekatere probleme pri organizaciji te šole.

Po plodni diskusiji o načinu organizacije osnovne planinske šole kot o osnutkih programov za posamezne predmete, ki jih je pripravila MK, so udeleženci seminarja v nedeljo zaključili svoje delo z naslednjimi sklepi in priporočili:

1. Osnovna planinska šola se organizira na klubski način in se imenuje »planinski večeri«.
2. Priporočljiva je ločitev planinskih večerov za pionirje in mladince.
3. Važna je prilagoditev šol, organizacije in programov na stanje v ožjem okolišju. Pri tem naj bi republiški programi ne bili tega predpisani.
4. Nujno je, da se organizatorji planinskih večerov povežejo s šolskimi vodstvi na ustreznih teritorialnih enotah.
5. Predavatelji na planinskih večerih naj bodo vestni, sami navdušeni za poučevanje, po možnosti naj se izmenjavajo med društvi. V pomoč pa naj MK pri PZS napiše izrpen spisek z vsemi podatki predavateljev, ki bi bili voljni v teh šolah sodelovati. Spisek naj bo sestavni del programa in naj se stalno izpopolnjuje.
6. Zelo pomembno je, da se upravni odbori planinskih društev močneje prizadevajo pri organizaciji in delu planinskih večerov. Pri tem mislimo mentorstvo, finančno in organizacijsko pomoč.

Minile so ure veselja na zasneženem plazu in v Kranjski gori smo se zadnjič ozrli proti Vrščiu. Trop oblakov se je pripeljal nadenj. Sonce je stvorilo rahlo tancičo večerne zarje in obarvalo oblake s prečudovitimi škrlatnimi barvami. Vrnili smo se v svet, nazaj v življenje, v njegov nezadržni krog. Čutili pa smo, da smo postali bogatejši. V srcu smo nosili spomin na lepo preživelo nedeljo in bili smo veseli, da smo zopet en dan v tednu preživeli tako, da nam ni žal.

Andrej Tratnjek

7. MK naj izdela propagandni letak, ki bi bil sestavljen tako, da bi ga lahko uporabljali v vseh mladinskih odsekih.

8. MK naj po možnosti popolnoma ali deloma financira stroške za predavatelje — goste na planinskih večerih. Razen tega naj čim prej izdela primerne slikovne materiale za teme, kjer je to mogoče. Ti materiali naj bodo na razpolago vsem MO brez posebnih tehničnih omejitev.

9. Potrebno je uvesti pregled nad mladino, ki po končnem šolanju zapušča svoje kraje.

10. MK organizira občasne sestanke, kjer bi organizatorji planinskih večerov izmenjali svoje izkušnje.

Seminar je bil dobro pripravljen in potreben, kar je pokazala živahna diskusija in številni sklepi. Želimo si le, da bodo čim prej uresničeni.

Nikolaj Savicki

DRUŠTVENE NOVICE

20-LETNICA SPD GORICA

Jubilejna proslava 20-letnice obnovitve Slovenskega planinskega društva iz Gorice (Italija) je bila 12. januarja 1955 v klubskih prostorih »Simon Gregorčič«. Dnevni red je med drugim obsegal: Pozdrav in poročilo predsednika Karla Kumarja; poročilo tajnice Jožice Smetove; nastop mladinskega moškega zbora prosvetnega društva »Oton Zupančič« iz Stan-

dreža pri Gorici pod vodstvom Franca Lupina; predvajanje barvnih diapozitivov o visokogorskih turah (posnel Viljem Zavadlav iz Standreža — razlagala Jožica Smetova s sodelovanjem Bernarda Bratoža) in nastop harmonikaša Ivana Klanjščka iz Steverjana — člana ansambla »Briški slavček«. Slovesnost je povzdignila razstava povečanih slik o izvršenih visokogorskih turah, knjig planinske vsebine, slik planinskega cvetja, albumov s slikami, vabil vseh občinskih zborov, vabil vseh planinskih plesov, humoristične revije SPD »Dolomiti, Gorlomiti in Polomiti« in drugo.

Iz poročila predsednika slovenskega planinskega društva Gorica Karla Kumarja:

Zgodovina goriškega planinskega društva sega tja v leto 1896. Prvotni zapis je bil to »Goriški krožek«, deloval je v okrilju soške podružnice slovenskega planinskega društva s sedežem v Tolminu, ki je bila ustanovljena prav v Tolminu dne 22. januarja 1896. Delovanje tega »krožka« se je držalo tja do leta 1911, ko je bila dne 28. novembra 1911 v Gorici pri »Zlatem Jelenu« — ustanovljena goriška podružnica slovenskega planinskega društva.

Med ustanovitelji so bili: Prof. Jaka Zupančič — ravnatelj državne — tedaj nemške realke, dr. Anton Breclj — zdravnik v Gorici in oče dr. Marjana Breclja, sedanjega predsednika Planinske zveze Jugoslavje, dr. Janko Pretnar — profesor v Gorici, Anton Koritnik — trgovec v Gorici, Ivan Kravos — trgovec v Gorici.

Med člani sta bila tudi kasnejši ban dr. Drago Marušič in dr. Henrik Tuma.

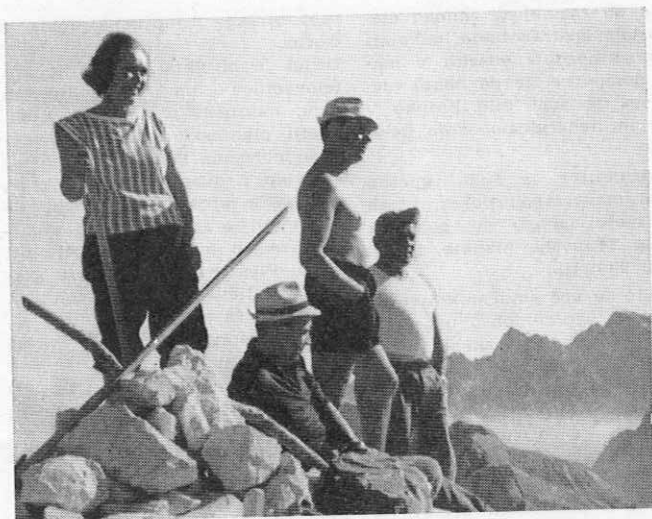
Prvi predsednik je bil profesor Jaka Zupančič.

Delokrog goriške podružnice se je omejil na trnovsko-banjško planoto, Brda in na del Krasa.

Občni zbor goriške podružnice Slovenskega planinskega društva, ki se je vršil v Gorici pri »Zlatem Jelenu« dne 22. decembra 1913, je določil, da se delokrog prenese tudi na visokogorski teren, na Grintovce.

Bil pa je ta občni zbor zadnji pred prvo svetovno vojno.

Med prvo svetovno vojno 1914—1918 je bil sedež goriške podružnice v Ljubljani in jo je vodil zbor delegatov še v letu 1919: dr. Janko

Člani SPD Gorica na Jalovcu 15. 9. 1963

Pretnar, Brelih in Jakob Božič. Na občnih zborih Osrednjega slovenskega planinskega društva dne 30. decembra 1920 in 28. januarja 1921 je bil njen zastopnik še vedno Jakob Božič.

Na zboru delegatov goriške podružnice Slovenskega planinskega društva v Ljubljani dne 17. decembra 1921 je bilo določeno, da se podružnica spričo novega političnega položaja razpusti.

Na izrednem občnem zboru goriške podružnice SPD v Ljubljani 19. januarja 1923 pa je bil sprejet sklep, da se je podružnica še formalno razpustila.

Po prvi svetovni vojni je društveno delovanje na novo oživelo.

Starejši člani se bodo še spominjali izletov, ki so se vršili in sicer kam daleč s kolesi, največkrat pa peš.

Izvršenih je bilo mnogo visokogorskih tur in izletov, vodja pa jim je bil takratni predsednik Nande Rolich skupno z Ladom Breščakom.

Državna meja je takrat potekala po vrhovih naših planin.

Fašistična oblast je društvo ukinila 24. novembra 1926. Z ukinitvijo društva delovanje planincev

ni zamrlo. Ljubitelji gora — vedno bolj redki seveda — so še zahajali v gore.

Prišla je druga svetovna vojna. Bila je za nas doba polna trpljenja, skrbi in odpora.

Toda tuje nasilje je moralo propasti in je propadlo.

Goriški planinci so se zopet sestali in po pripravljalnem delu je bil sklican 16. decembra 1945 obnovitveni občni zbor.

Na prvi seji društvenega odbora je bil izvoljen za predsednika dr. Lambert Mermolja, sledil mu je Nande Rolich.

S posebno požrtvovalnostjo so sodelovali odborniki Ludvik Zorzut in Stanko Lupinc.

Prišla pa je razmejitev in za planinsko društvo doba nove prilagoditve.

Toda društvo je imelo zdravo podlago in kljub neljubim incidentom odborniki niso vrgli puške v koruzo — delovanje je raslo od leta do leta.

Poseben razmah pa je društvo doživelo po uveljavljenju videmskega sporazuma. Mnogo družinskih izletov in visokogorskih tur tu in onstran meje izpričujejo živo in nenehno delovanje društva. Prav posebno moram omeniti Bernarda Bratoža, ki ga je Planinska zveza Slovenije za njegovo vsestransko delovanje odlikovala z zlato častno značko.

Moramo pa tudi omeniti, da je naše društvo do danes še brez svojega sedeža. Po razmejitvi so se seje vršile po privatnih stanovanjih odbornikov, javnih lokalih — dolgo časa v gostilni Pavlin. Od leta 1959 uživamo gostoljubnost na sedežu Slovenske prosvetne zveze.

Iz poročila tajnice
Jožice Smetove:

Po ustanovnem občnem zboru 16. decembra 1945 je društvo prirejalo izlete in sicer je bilo skupaj izvršenih 276 izletov z 8651 udeleženci. Omenjeni izleti so zajeli visokogorske ture tostran in onstran meje (Triglav, Jalovec, Prisojnik, Krn, Kanin, Bogatin, Viš, Montaž, Mangrt, Ponce, Ciampon, Coglians, Zug dal Bor, Grintavec, Rodica, Peski, Muzci, Quargnan in drugi vrhovi), ture v nižjih legah (Nanos, Snežnik, Učka, Kucelj, Čaven, Trstelj, Kobariški Stol, Porezen, Ivanac v Benečiji in druge), dalje smučarske izlete, družinske izlete in društvena martinovanja kakor

Dom Petra Skalarja (1811 m) na Kaninu

tudi tradicionalne izlete v Planico, dvodnevne in tridnevne družinske izlete s tovornjaki (kamioni) v Dolomite v letih 1948, 1949 in 1950 z brezhibno organizacijo opremljeno s kuharji, s prehrano in pijačo, s planinsko tiskarno, ki je izdala vsak dan humoristični list »Dolomiti, Gormoliti in Polomiti«. V preteklem letu je društvo ponovno po 18 letih priredilo družinski izlet z avtobusom v Dolomite.

Dokazi o vseh izletih so slike v petih albumih, ki jih je skrbno pripravil in jih čuva naš društveni gospodar Peter Čermelj-Ciklaminček.

V dvajsetih letih je bilo 18 rednih občnih zborov, eden je odpadel leta 1947 zaradi tedanjih poveljnih razmer.

Po mesecu septembru 1947 je Slovensko planinsko društvo utrpelo hud udarec, posebno na članstvu,

ker je po razmejitvi mnogo članov ostalo onstran meje, nekateri pa so se pozneje odselili v matično domovino, že po nekaj mesecih pa je spet bilo krepko v zaletu in nadaljevalo svoje delovanje.

Do razmejitve je tudi uspešno deloval markacijski odsek, ki je vršil svojo nalogo po pobožjih Kanina, Trnovske planote, Sabotina in Trstelja.

Priredilo je več smučarskih tečajev, ki so vedno dobro uspeli (v Planici in na Ukvanski planini). Društvo je prispevalo v denarju za popravilo dveh planinskih postojank na Kaninu in na Čavnu. Leta 1950. je društvo priredilo »miklavževanje« v bivši prosvetni dvorani v Pevmi.

Imelo je 8 planinskih plesov na primerni višini z veliko udeležbo. Prvi planinski večer s plesom je bil leta 1946 meseca marca v dvo-

rani bivšega Ljudskega doma v Gorici.

Drugi je bil leta 1947 v dvorani telovadnice na Caterinijevem trgu, navzočih je bilo 600 ljudi. Tretji planinski ples je bil meseca februarja 1949 z velikim srečolovom v dvorani »Zlati pajek«, v s-danji prosvetni dvorani. Ta pa je bil ob 22.40 trenutno prekinjen zaradi močne eksplozije pri oknu. Ples in zabava sta se vseeno nadaljevala do petih zjutraj. Sledili so še plesi v letih 1953, 54, 55, 56 in zadnji v letu 1957, vsi pri Zlatem pajku.

Društvo je priredilo v letih 1959 do 1965 9 zanimivih planinskih predavanj, ki jih je posredovala Planinska zveza Slovenije iz Ljubljane.

Skupno število udeležencev 1170. Leta 1960 je društvo priredilo veliko slavje za 15-letni jubilej obnovitve na Kuclju in na Lokvah s kulturnim programom.

HE Trnovo — nikar

Ludvik Zorzut

*Kam smo zašli? Noč tiha s temnimi je krili
dol z Vrsnega spustila se v dolino Soško.
Kakó duh pesnika s poslanico preroško
oživlja nas v podkrnski tej idili!*

*Je tu? Njegovo slutimo bližino.
Zamišljen ves čez trg hiti, presladke melodije
ga spremljajo, neskaljeno da v nas prelije
planinsko — rajsko vso milino.*

*Pozdravljen Sime! Le še ubiraj mile strune,
tolaži nas, odkrij nam gorske čare,
ker, glej, je v nas prebridka bol, nas tare
velika žalost, ki v dno duše nas presune.*

*Prekletó! Tehnika Naravo ponižuje,
ji dela silo — S krutostjo surovo
že bistro Sočo v jez skoč' rove napeljuje,
zmaliči jo. Joj! Za HE — Trnovo.*

*Kako bo idealno nihanje gladine!
Ob njej zgradijo park, turistične hotele.
Kakó odsevale v nji bodo rôžnate planine!
Na Bovškem žabe svatbo bodo imele.*

*Povej nam, Sime, se še k nam kedaj povrneš?
Bo še nebó tej zemlji blagoslov poslalo
ali pri Svetem gor Lourencu v grobu se obrneš
in liro zlomiš, vržeš jo v hydro — centralo?*

*Kaj-ne — zdaj še goriško domovino
opevaj tožno, zapuščeno vdovo!
Gorjé! Na dnó razpenjenih valov — v globino
elektrolačno — vtópi Soča ti — He Trnovo!*

*Grozeča z minami in buldožerji
naj Tehnika ustvari pokrajino novo?
Kaj bi Bovčani, alpski vi minerji:
Nikdár na svetih tleh HE — Trnovo!*

*Naj stiska energetska bo,
akumulacij, kilovatov novi udar —
HE Trnovo — ustváriti nikár!*

PS.: Recitali starogoriški planinci — SPD Gorica — na zborovanju in martinovanju dne 14. XI. 1965 v Kobaridu in s tem izpovedali ljudsko željo tudi iz zamejstva, da jim bo Soča večna neoskrunjena poslanka s planin.

Planinci — transverzanci, v letu 1966 krenite na primorski odsek transverzale. Udeležite se planinskega tabora na Vrsnem!

KRONIKA PLANINSKEGA DRUŠTVA PODBRDO

Planinsko društvo Podbrdo je najmlajše v Slovenskem Primorju. Ustanovljeno je bilo 1. 1957.

Vas Podbrdo leži v gornjem delu Baške grape med Črno prstjo in Poreznom. Ima okoli 700 prebivalcev.

Ob koncu 1. svetovne vojne je bilo Podbrdo kot vsa Primorska priključen k Italiji. Ker je bila obmejna vas, je tu še posebno močno prihajal do izraza fašistični teror. Fašizem ni le z vso brutalnostjo dušil narodnostno zavest Slovencev, pač pa jim je tudi v gmotnem pogledu ustvaril nemožne pogoje za življenje. Vse stalne službe so bile zasedene z Italijani. Slovenci pa so se preživljali s kmetijstvom, za katerega so tu zaradi hribovitega terena zelo neugodni pogoji, in raznimi priložnostnimi deli.

Fašizem je onemogočil tudi vsako društveno dejavnost Slovencev. O organiziranem planinstvu ni moglo biti niti govora. Celotna hoja v planine je bila omejena, ker je meja tekla po okoliških vrhovih.

Z leti se je fašistični teror še povečal. Vsako zbiranje Slovencev je bilo prepovedano. Slovenska govorica je bila vedno bolj zatirana. Vzporedno z nasiljem pa se je krepila tudi narodna zavest. Precej zavednih Slovencev je bilo zato obsojenih na večletno ali celo dosmrtno ječo. Mnogi pa so pobegnili v Jugoslavijo. Čdpor slovenskega prebivalstva Podbrda se je razplamtel z vso silo med drugo svetovno vojno, kar priča spomenik s 43 imeni žrtev fašizma.

S priključitvijo Primorske k Jugoslaviji konec druge svetovne vojne so se razmere tudi v Podbrdu bistveno spremenile. Ljudje so po 27 letih spet svobodno zadihali. Ker so pogoji za kmetijstvo slabi, so se mlajši ljudje večinoma

zaposlili: nekaj na železnici, precej v železarni na Jesenicah, ostali pa v raznih bližnjih krajih, kamor se lahko z vlakom vozijo na delo. Da bi se približali železnici, se je v Podbrdo doselilo tudi precej mladih ljudi iz okoliških vasi.

Znova je zaživela društvena dejavnost. Razvijati se je začelo tudi planinstvo. Mnogi navdušeni planinci so se včlanili v bližnja planinska društva.

L. 1955 je v obnovljenih poslopih bivše vojašnice začela obratovati tekstilna tovarna. Ta zaposluje 280 delavcev — pretežno žensk — iz Podbrda in bližnjih vasi. Z ustanovitvijo tovarne se je število delavcev v Podbrdu zelo povečalo. Nastali so ugodni pogoji za ustanovitev lastnega planinskega društva. O tem so aktivnejši planinci začeli kmalu nato razmišljati. Na pobudo tov. Ivana Anderleta je bil imenovan pripravljalni odbor in že marca 1957 je bilo ustanovljeno planinsko društvo za vso Baško grapo s sedežem v Podbrdu. Na ustanovitvenem občnem zboru je bil izvoljen 15 članski upravni odbor, za predsednika je bil izvoljen tov. Ivan Anderle.

Upravni odbor je že takoj v začetku pokazal veliko aktivnost v organizaciji društva. Ze prvo leto je društvo štelo 182 članov, mladincev in pionirjev.

Da bi si povečalo dohodke in s tem izboljšalo pogoje za društveno dejavnost, je društvo še istega leta v decembru prevzelo majhno gostišče na Petrovem brdu — vasi nad Podbrdom v višini 804 m. Naslednje leto je s pomočjo lastnika stavbe to gostišče za dozidavo še ene gostinske sobe in sobe za prenočišče usposobilo za planinsko postojanko. Vendar pa je društvo to postojanko oskrbovalo le do 1. 1961, nato pa jo je ukinilo. Za-

radi šibkega prometa društvu ni prinašala koristi. Za planinstvo tudi ni bila večjega pomena. Postala je nekoristno breme za društvo, ki je medtem časom prevzelo kočjo na Črni prsti.

Kočjo na Črni prsti je po vojni več let upravljalo Planinsko društvo Most na Soči, ki je v ta namen za silo popravilo staro italijansko karavlo. Koča pa je začela razpadati in zato so jo opustili. Jeseni 1. 1959 pa je Planinska zveza Slovenije zaprosila Planinsko društvo Podbrdo, da prevzame to kočjo in jo spravi v tako stanje, da bo spet lahko služila svojemu namenu. Oktobra meseca je društvo kočjo prevzelo in še istega meseca so jo podbrški planinci očistili in zavarovali, da preko zime ne bi še bolj razpadla.

Obnova kočje je odslej postala in je še danes glavna naloga društva, naloga, ki je združena z ogromnim trudom in z vsemi mogočimi težavami. Na Črno prst so doslej prenesli z živino in ljudmi nad 70 ton gradbenega materiala, 130 m³ peska pa so nadrobili na hribu. V ta namen je tovarna »Bača« izdelala manjši drobilec in ga dala društvu brezplačno v uporabo.

Ze prvo leto po prevzemu kočje je društvo obnovilo obstoječo zgradbo. 4. septembra je bila otvoritev. Planinci, ki so obiskali Črno prst, pa so dobili vse postrežbo in zasilno prenočišče že od 15. junija, ko se je gradnja začela.

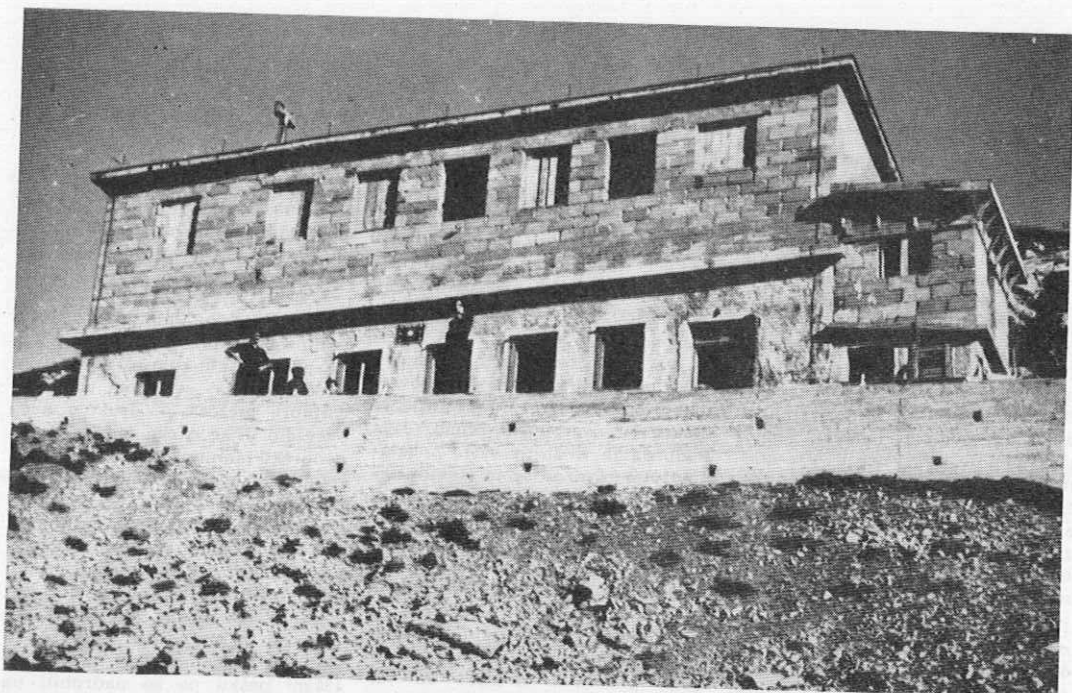
Zatem so se začele priprave za nadgradnjo, ker je bila zmogljivost kočje premajhna. L. 1961, 1962 in 1963 je bilo delo usmerjeno v glavnem v pripravo in prenos gradbenega materiala, drobljenje peska, izdelavo betonskih votlakov, zabetoniranje kapnice in izravnavo viseče strešne ploskve. Delo je močno oviralo vreme. Težave so nastopale tudi zato, ker ni bilo nobenih tehničnih pripomočkov. V letu 1964 in 1965 so stavbo dvignili za eno nadstropje, zabetonirali strešno ploskev in jo pokrili s pocinkano pločevino, pregradili gornji prostor v pet manjših sob in eno večjo za goste in sobo za oskrbnika. Zgrajen in opremljen je tudi bivak, ki je planincem dostopen tudi pozimi.

Letos do avgusta meseca bodo najbrž dela končana in postojanka opremljena.

Delo v celoti opravlja gradbeni odbor Planinskega društva Podbrdo. Stroški se v glavnem krijejo iz sklada za pomoč visokogor-

PD RADLJE OB DRAVI NAM SPOROČA NASLEDNJI PROGRAM ZA MEMORIAL SIMONA GREGORČICA:

1. 14. 5. 1966: Mladinski odsek — klubski večer: Simon Gregorčič — pesnik in narodnjak.
2. 25. 6. 1966: Mladinski odsek — skupinski izlet: Lepena — Krn — Vrsno — Kobarid.
3. 3. in 4. 7. 1966: Člani alpinisti — skupinski izlet: Pelci (ali Jeribica).
4. 9. 7. 1966: Člani — izlet na Mangrt.
5. 3. 9. 1966: Člani — izlet na Veliko Planino.

Planinski dom Zorka Jelinčiča na vrhu Crne prsti

skim postojankam pri Planinski zvezi Slovenije, delno pa tudi z društvenimi sredstvi in prostovoljnimi delom članov, ki so doslej napravili nad 600 ur udarniškega dela.

Na posvetu planinskih društev Slovenskega primorja, ki je bil 10. oktobra 1965, je bilo sklenjeno, da se bo obnovljena postojanka na Črni prsti imenovala po pokojnem zaslužnem primorskem borecu in planincu Zorku Jelinčiču, ki je umrl 27. julija 1965 v Trstu. Tako se bo postojanka imenovala Planinski dom Zorka Jelinčiča.

Opisali smo glavna dela, ki jih je do sedaj izvrševalo mlado planinsko društvo v Podbrdu. Vendar pa to ni vse. Vodstvo društva je vsa leto posvečalo veliko pozornosti notranji organizaciji društva. Ustanovljen je mladinski odsek, ki je precej aktiven, organizirana je gorska straža, postavljeni pa so tudi že temelji gorske reševalne službe in alpinizma. Leto za letom organizirajo izlete, prirejajo tudi predavanja. Število članov pa je poraslo že na 293.

Društvo vodi vsa leta od ustanovitve tov. Ivan Anderle, ki ima tudi največ zaslug za ustanovitev in uspešen razvoj društva.

XII. REDNI OBCNI ZBOR PD PTT LJUBLJANA

Dne 5. 2. 1966 je upravni odbor PD PTT na XII. rednem občnem zboru polagal obračun svojega dela. Za prijeten uvod so poskrbeli mladinci in mladinke šolskega PTT centra z instrumentalno skupino in mešanim pevskim zborom.

Nato je predsednik tov. Jože Dobnik otvoril občni zbor in pozdravil vse navzoče goste, ki so se v lepem številu odzvali našemu vabilu.

Občni zbor je vodil tov. Ivan Zabel.

Tov. Jože Dobnik je v obširnem poročilu zelo nazorno prikazal delo društva kot celote, delo posameznih odsekov in komisij in skupin izven Ljubljane. Tako smo slišali: — da šteje društvo 1463 članov, med katerimi je 594 mladincev in pionirjev;

— da je društvo sodelovalo pri proslavi 20-letnice osvoboditve s tem, da se je pohoda po poteh partizanske Ljubljane udeležil 14 ekip s 70 člani;

— da je aktivno sodelovalo pri proslavi na Rašici, proslave se je udeležilo okrog 200 članov;

— da je 63 članov bilo na osrednji planinski proslavi v Lepeni;

— da je z močno delegacijo 36 čla-

nov podprlo organizacijo XIII. zbora planincev PTT Jugoslavije na Tari;

— da je 6 članov sodelovalo v XIII. partizanskem maršu od Avale do Rudnika;

— da je društvo pričelo z gradnjo planšarske kočice na Veliki planini;

— da so člani Stanka Oštir, Mara Hočvar, Alojz Poreber in Alojz Terglav dokončali pot po slovenski planinski transverzali. To pot je doslej prehodilo 36 članov;

— da so organizirali 19 skupinskih izletov, katerih se je udeležilo 1070 članov, poleg teh pa so mladinci imeli še samostojne izlete, prav tako pa tudi člani v skupinah izven Ljubljane;

— da so za člane in mladince pripravili 14 potpisnih predavanj;

— da so skrbeli za izložbo fotografij na trgu OF z izletov in proslav;

— da so vzorno oskrbovali poštarsko kočico na Vršiču in izvršili vsa potrebna popravila in preureditve.

Predsednik tov. Jože Dobnik in ostali poročevalci so nakazali bodočemu upravnemu odboru nekaj smernic, predvsem:

— da je potrebno ustanoviti po-

sebnost skupino v PTT tiskarni;

— da se je treba odločiti o gradnji še dveh nadaljnjih koč na Veliki planini, ker bi bilo gospodarjenje z večjimi kapacitetami bolj smotno;

— da se eventualno prenese dejavnost mladinskega odseka v šolski PTT center, kjer je najmočnejša mladinska skupina;

— da društvo prevzame v vzdrževanje eno pot v okolici Ljubljane;

— da ugotovi, zakaj pada zanimanje za predavanja z barvnimi diapozitivi;

— da okrepi propagando za izletništvo, taborjenje itd. in da v ta namen zagotovi finančna sredstva;

— da se društvo udeleži XIV. zbornice planincev PTT Jugoslavije v Makedoniji in da obišče ta delegacija kraj v Prokletijah, kjer se je pred 10 leti smrtno ponesrečil Stane Tomšič;

— da se okrepi delo med mladinci za alpinistiko in tako skuša ustanoviti samostojni alpinistični odsek;

ALPINISTIČNE NOVICE

LAVINSKI PSI SO NAJBOLJ ZVESTI IN USPEŠNI SODELAVCI GORSKIH REŠEVALCEV

Na Jesenicah, kjer so gorniki vedno predstavljali vrh našega množičnega planinstva, plezalnega športa in alpinizma, so se našli požrtvovalni ljudje, ki so že leta 1948 ustanovili prvi lavinski odsek v naši gorsko reševalni službi. Skromni začetki so obetali uspešno nadaljnje delo.

Nacku Hrovatu, Zvonetu Ažmanu, Cvetu Jaklu z Jesenic so se kmalu pridružili še vodniki lavinskih psov iz Tržiča, Kranja, Kamnika, Tolmina in Celja.

Z vodniki lavinskih psov pri postajah GRS že nekaj let zelo tesno in uspešno delujejo tudi vodniki službenih, obrambnih in sledilnih psov iz postaj milice.

Da se lavinska služba pri Planinski zvezi Slovenije seznanja z novimi dosežki, se redno udeležujejo naši strokovnjaki in vodniki lavin-

— da se nadalje skuša dobiti več naročnikov na Planinski Vestnik;

— da se na Vrščicu izvršijo vsa nadaljnja potrebna popravila in dela, ki v prejšnjem letu niso bila izvršena.

Na tem obnem zboru so za večletno aktivno delo v planinskem društvu prejeli častne znake člani in članice:

Mimica Košmrlj, Lučka Hribar-Koci, Alojz Repnik, Janez Remec, Maks Sirovnik, Dušan Slana, Dominik Koci.

Znake jim je izročil in čestital k odlikovanju tov. Franc Pengal, zastopnik PZ Slovenije in predsednik koordinacijskega odbora PD iz Ljubljane in okolice.

Pri volitvah je občni zbor izvolil novo vodstvo, v katerem je 7 novih članov. Z dolgotrajnim ploskanjem je bil za predsednika ponovno izvoljen tov. Jože Dobnik. Po obnem zboru smo imeli v prostorih restavracije društvene prehrane Podjetja za PTT promet v Ljubljani lep družabni večer.

Joža Praprotnik

skih psov inozemskih tečajev in seminarjev.

V organizaciji odseka lavinskih psov pri GRS postaja Jesenice je bil organiziran s pomočjo komisije GRS pri PZS v dneh od 12. do 15. februarja prvi republiški tečaj lavinskih psov v taborniškem počitniškem domu Fencu pod Golico. Tečaja so se poleg lavinskih psov iz Celja, Kamnika in Jesenic udeležili tudi vodniki službenih in sledilnih, obrambnih psov iz Ljubljane, Idrije, Tolmina, Radovljice, Tržiča in drugih krajev, vsega skupaj 18.

Poleg številnih zanimivih in kvalitetnih strokovnih predavanj (prva pomoč, preventiva, o plazovih, nevarnosti gora, improvizacija, transport iz ogroženih območij v dolino, zgodovina planinstva, alpinizma in GRS pri nas in v svetu, organizacija planinstva in druga) so udeleženci izvedli tudi več praktičnih vežb v iskanju posameznih predmetov in ponesrečencev v plazovih ter več kondicijskih pohodov.

Čeprav organizatorjem in udeležencem vreme in snežne razmere to pot niso bile naklonjene, je ta prvi republiški tečaj lavinskih psov v vsakem pogledu z neznatnimi spodrslijaji uspel in dosegel svoj namen.

Prvi republiški tečaj lavinskih psov pod Golico je jamstvo, da tudi v tem pogledu napredujemo. Pod Golico smo stopili za korak naprej v najtesnejšem sodelovanju Gorske reševalne službe in tajništva za notranje zadeve. To je jamstvo, da bomo naglo dosegli tiste cilje, ki jih pred nas postavlja množično rekreacijsko planinstvo, visokogorski smučarski šport in alpinizem.

Vsi udeleženci tečaja, vodniki kakor tudi psi so po štiridnevnem intenzivnem delu pokazali izredno prizadevnost in pred strogo strokovno komisijo s prav dobrim uspehom opravili izpite iz teoretičnega kakor tudi praktičnega znanja.

U. Zupančič

ALPINISTIČNA TABORIŠČA V SZ

Naši alpinisti, ki so po vojni obiskali kavkaške gore, so že marsikaj napisali o sovjetskem alpinizmu in o taborih, ki omogočajo množično udejstvovanje v razsežnih planinskih prostranstvih. Brez njih bi v Kavkazu edinole odprave lahko dosegle visoke, oddaljene cilje. V Pamiru, Altaju in Tjenšanu pa bi že tako skrajno težavne odprave naletele na še večje nevarnosti in dokaj večje objektivne nevarnosti.

I. KAVKAZ

A. Karačajevo Čerkesko avtonomna pokrajina

1. Krasnaja zvezda
Nadmorska višina 1580 m, 150 km oddaljeno od Čerkeska. Namenjeno pripravnikom, odprto od 4. junija do 15. septembra. Pozimi služi kot smučarsko taborišče.
2. Belala-Kaja
Nadmorska višina 1580 m, 500 m od tabora Krasnaja zvezda. Odprto od 6. junija do 12. septembra. Za alpiniste in inozemce. Pozimi smučarsko taborišče.
3. Dombai
Nadmorska višina 1560 m, 500 m od taborišča Krasnaja zvezda. Odprto od 1. junija do 12. septembra za pripravnike in alpiniste.
4. Burevestnik
Nadmorska višina 1580 m, 500 m od taborišča Krasnaja zvezda. Odprto od 7. junija do 18. septembra za pripravnike in alpiniste.
5. Gwandra
Nadmorska višina 2000 m v dolini Uzunkol (Rajon Gwandra), 138 km

oddaljeno od Čerkeska, 8 km peš-pot. Odrpto med 10. junijem in 19. septembrom za alpiniste.

B. Severno Osetska avtonomna pokrajina

7. Torpedo

Nadmorska višina 2000 m. Dosegljivo z avtomobilom iz mesta Ordžonikidze. Odrpto od 1. junija do 12. septembra.

8. Cei

Nadmorska višina 2100 m, nedaleč od tabora Torpedo ob ledeniku Cei. Odrpto od 5. junija do 16. septembra za alpiniste. Izhodišče za pohode v Svanetijo preko sedla Manuson.

C. Kabardino-Balkarska ASSR (Področje Elbrus)

9. Adyl-Su

Nadmorska višina 1800 m ob izlivu reke Adyl-Su v reko Baksan, oddaljeno 124 km od Nalčika in 157 km od Pjatigorska. Odrpto od 1. junija do 15. septembra za alpiniste in inozemce.

10. Džan-Tugan

Nadmorska višina 2120 m, 7 km od taborišča Adyl-Su. Odrpto od 1. junija do 21. avgusta za šolanje instruktorjev in od 24. avgusta do 12. septembra za začetnike. Pozimi taborišče za šolanje smučarjev tekačev.

11. Elbrus

Nadmorska višina 2050 m, oddaljeno 4 km od taborišča Adyl-Su. Odrpto od 1. junija do 18. septembra za pripravnike in inozemce.

12. Schelda

Nadmorska višina 2000 m, oddaljeno 3 km od taborišča Adyl-Su pri izlivu potoka Schelda. Odrpto od

10. junija do 3. septembra.

13. Baksan

Nadmorska višina 1800 m, ob reki Baksan, 4 km oddaljeno od taborišča Adyl-Su. Najstarejši sovjetski »Alplager«, ustanovljen leta 1931. Odrpto od 1. junija do 14. septembra za pripravnike in alpiniste.

14. Ullu-Tau

Nadmorska višina 2350 m, ob reki Adi-Su, oddaljeno 14 km od Wersnij Baksan, 113 km od Nalčika in 146 km od Pjatigorska. Pešpoti 1 km. Odrpto od 11. junija do 22. septembra za pripravnike in alpiniste ter za inozemce.

15. Dzailik

Nadmorska višina 2300 m, oddaljeno 1 km od taborišča Ullu-Tau. Odrpto od 9. junija do 20. septembra za pripravnike in alpiniste.

16. Čegem

Nadmorska višina 2000 m. Leži v dolini reke Gara-Aus-Su; 90 km oddaljeno od Nalčika. Odrpto od 10. junija do 19. septembra za alpiniste. Izhodišče za pohode v Svanetijo (Mestija) preko sedla Tviber.

17. Bezengi

Nadmorska višina 2000 m na stočju ledenikov Mižirgi in Bezengi, rajon Bezengi. Oddaljeno 104 km od Nalčika, od tega 16 km peš-pot. Odrpto od 1. julija do 30. avgusta za izkušene alpiniste.

18. Prijut jedinadsat

Nadmorska višina 4200 m na ledeniku na južnem pobočju Elbrusa. Dobrih 180 km od Pjatigorska, od tega z avtom nekako 165 km do Tershola ali 175 km do oporišča Ledovaja baza (3800 m). Ni taborišče, temveč odrpto vse leto kot zavetje za alpiniste, ki žele opraviti vzpon na Elbrus (prehodno 4-5 dni). Prostora za 150 oseb.

priveditve pa odbor za pohod. Če bo vaša ekipa potrebovala prenočišče, morate to javiti obenem s prijavo. Vse informacije dobite pri odboru, Ljubljana, Komenskega 7, soba 80.

Upravni odbori planinskih društev naj v udeležbi na tem pohodu vidijo propagandno in vzgojno nalogo. Slovensko planinstvo je nastalo iz narodno-obrambnih potreb in je to izročilo z vsem svojim delom potrjevalo do današnjih dni. Naj bo udeležba na pohodu, ki nas bo spomnila na najslavnejše dni naše zgodovine, naša častna zadeva!

Manjša oporišča so še na obeh straneh prelazov: Kluhoriki, Bečo, Donguz-Orun, Mestija, Tviber, Mamon in Krest.

II. TJENŠAN

19. Ala-Arča

Nadmorska višina 2100 m, oddaljeno 45 km od Frunze, Kirgiska SSR. V okolici vrhovi do 4875 m vseh težavnostnih stopenj.

20. Kok-Bas-Tau

Oddaljeno 24 km od Alma-Ata, Kazahska SSR. Odrpto od 10. junija do 21. septembra.

21. Talgar

Nadmorska višina 2650 m, oddaljeno 46 km od Alma-Ata. Odrpto od 8. junija do 19. septembra.

III. ALTAJ

22. Aktru

Nadmorska višina 1600 m. Leži v podnožju Kaškaitiša, 2 km od ledenika Aktru. Oddaljen 534 km od Bijska, Uzbeška SSR. Z avtomobilom skoro od tabora, 11 km peš (2 uri). Odrpto 2 meseca.

IV. PAMIR-ALTAJ

23. Varzob

Oddaljeno 52 km od Stalinabada, Tadžikijska SSR. Odrpto od 1. julija do 31. avgusta.

24. Dugoba

Nadmorska višina 2100 m, oddaljeno 72 km od Fergane, Uzbeška SSR. Odrpto od 10. junija do 31. avgusta.

Podatke o taborih sem dobil od sovjetskih alpinistov v »alplagerju Bezengi«. V glavnem se skladajo s tistimi, ki jih navajajo v knjigi »Kavkas-querdurch« alpinisti DDR. Seveda je pričakovati z razvojem tudi spremembe, posebno še sedaj, ko so v izgradnji številna središča za zimski šport in ko je tudi v alpinizmu SSSR čutili močno sprostitvev. Podatki bodo nedvomno koristili slehernemu resnemu udeležencu naših odprav v Kavkazu in druga sovjetska gorstva.

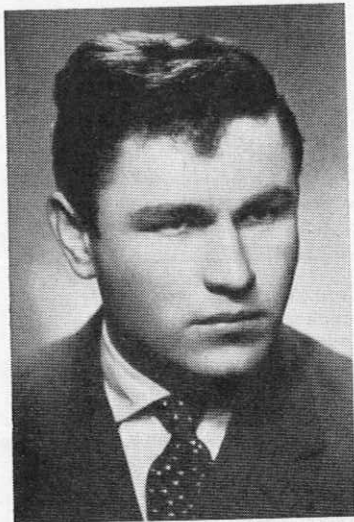
Ing. Pavle Šegula

JOZEF ČIHULA

Alpinistična sekcija v Libercu nam je sporočila, da se je 7. februarja 1966 smrtno ponesrečil mladi češki alpinist Jozef Čihula, po poklicu klepar, član AO Lokomotiva v Libercu. Plaz ga je vzel v vzhodni steni Baranič rohu v Visokih Tatrah, z njim prijatelja Erika Sou-

PO POTEH PARTIZANSKE LJUBLJANE ZA LETO 1966

Vsa planinska društva opozarjamo ponovno, da je odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« razpisal obširen program te tradicionalne manifestativno tekmovalne prireditve, ki se bo ob 25-letnici vstaje jugoslovanskih narodov in obletnice osvoboditve mesta Ljubljane vršila v sredo 27. aprila, v glavnem pa 8. maja 1966. Razpis so društva že prejela. Pazite na rok prijav (25. in 30. april)! Stroške udeležbe nosijo tekmovalci oziroma prireditelji, stroške organizacije

Jozef Čihula

kupa. Čihula je bil dober poznavalec Julijskih Alp, naš dragi gost v letu 1965.

Jozef Čihula se je rodil leta 1938 v Chotěšicích. Čeprav sin ravnine je v kratkem času postal plezalec velikega formata, sijajne tehnike, spretnosti, moči in vsestranske uporabnosti. Znan je bil po silni moči v prstih. Zato je z lahkoto prosto plezal najtežavnejša mesta. Kmalu se je predal čaru prvenstvenih smeri, bil duša odseka in najaktivnejši plezalec z mnogimi novimi smermi v Jezer-skih horach, Skaláku, Příhrazeh Drabskych svetničkach, Prachovi, na Suchych skalach, na Boreni, plezal pa je tudi v Dolomítih, v Bolgariji, na Kavkazu, v Tatrach in v Julijskih Alpah. Ljubil je prosto plezanje, rekvizitov se je nerad posluževal. Bil je tudi sijajen smučar.

Leta 1962 si je v Kavkazu zapisal dve veliki prvenstveni smeri: vzhodno steno Belala-Kaje, 900 m visoko (V b), in 1600 m visoko severno steno Čot-Či, po češki klasifikaciji VI. Slednjo štejejo Čehi med svoja največja plezalska dejanja. Leta 1963 je bil v češki reprezentanci in je preplezal južni stebor Mižirgi V a. Leta 1964 je ponovil salzburško smer v Watzmanu, leta 1965 pa je bil trikrat v Julijskih Alpah. Pozimi je v slabem vremenu zmožl drugi zimski vzpon po severovzhodni strani Jalovca, poleti pa je s tremi bivaki zmožl nov vzpon v 800 visoki severni steni Široke peči, VI, in nov

vzpon v 700 m visoki steni Frdamanih políc, VI (gl. PV 1966, 3/117, 124). Ta stena je nekak zadnji problem Julijskih Alp, ki so se ga naši in drugi plezalci izogibali celih 30 let. Obe smeri spadata med najtežje smeri v Apneniških Alpah. Njegov soplezalec Miroslav Machovič predlaga, naj bi se v Čihulin spomin ta smer imenovala »Smer Josefa Čihule«. Naša alpinistična bratovščina se rada klanja spomenu pokojnega Jozefa Čihule s tem, da bo v kartoteko smeri v naših gorah vpisala njegovo ime kot vidno znamenje tradicionalnega bratskega sodelovanja med Čehi in nami. Naj nas ta smer spominja tudi na simpatičnega, lepočutnega Pepika, iskrenega, mehkočutnega, pozornega in skromnega prijatelja, človeka, ki si ga moral imeti rad, in ne nazadnje talentiranega reprezentanta češkega alpinizma.

to

IZ PLANINSKE LITERATURE

Jože Munda — Ludvik Zepič — France Zupan

GORE V BESEDI, PODOBI IN GLASBI
Planinska zveza Slovenije
Ljubljana 1965

Zanimanje za gorsko naravo, vdanost in ljubezen do nje nenehno razgrevajo človekovo notranjost. Priroda na poseben način učinkuje na duha, oblikuje njegov čut za lepoto in ga spodbuja k odkrivanju njenih skrivnosti. Mnogi obiskovalci gorskega sveta se niso mogli upreti in mnogi se v prihodnosti ne bodo mogli upreti nag-njenju in želji po javni izpovedi o svojih planinskih dejanjih, o svojih umskih dosežkih in srčnih občutjih.

Menimo, da velike izpovedi, če naj pokažejo nove zarje in topline, skoraj ne morejo uspeti brez pogledov v minuli čas. Pa tudi tisti, ki samo doživlja in sprejema, se

je mogel tesno približati narodi, če je prej prislunil planinski izpovedi. Saj ga je spremljala na potovanjih, bistrila misli, razgibala občutja, globila spoznanja. »Sprehod skozi čas« je tedaj potreben vsakemu planincu, podoživljati gore »v besedi, podobi in glasbi« vsakemu gorniku, ne glede kako težavna pota si izbira in ne glede, ali je ustvarjal en v planinskem spisju ali samo njegov več ali manj goreč spremljevalec.

To in podobno nam prihaja na misel, ko lista po knjižici Munda-Zepič-Zupanovi prvi slovenski planinski bibliografiji z naslovom »Gore v besedi, podobi in glasbi«, ki jo je izdala Planinska zveza Slovenije in njena propagandna komisija lansko leto ob 70-letnici organiziranega planinstva na Slovenskem.

Knjižica o planinski bibliografiji ni samo »knjigopisje«, ne vsebuje samo pisane besede, temveč poseže tudi na področja likovne in glasbene umetnosti.

To je njena prva sončna stran, a podobnih je še nekoliko.

Besedno bibliografijo je sestavil Jože Munda. Vsebuje popis ne samo slovenskih planinskih knjig, temveč tudi planinskega časopisja, zbornikov, zgodovine, leposlovja, vodnikov, prospektov, društvenih spisov, zemljevidov in albumov, vendar samo tista dela, »ki so nastala iz planinskih nagibov in ki so namenjena planincem.« Ne vsebuje člankov in razprav v Planinskem vestniku, ker jih registrirajo dvoje Westrovih in eno Mazijevo Splošno kazalo. Vpoštet tudi ni znanstveni tisk, tega je potrebno iskati v ustreznih samostojnih znanstvenih strokah. V leposlovju je omenjeno vse, kar se dogaja v gorah, torej tudi lovska, smučarska ali planšarska povest, ljudske pripovedke in pravljice ter podobno. Zoževalna gledišča niso v škodo tistemu, kar je vzeto v besedno bibliografijo. Po eni strani smo dobili vpogled v gradivo, razporejeno po znanstveni metodi, po drugi strani pa predstavlja potrebno izpopolnitev Westra in Mazija. O razvoju likovne umetnosti, povezano z motivom gore, razpravlja France Zupan. Njegova razprava ne vsebuje samo kataloga slikarjev in njihovih del, temveč tudi 46 strani dolgo razlago, o kateri bo pobilže pisalo bolj strokovno pe-ro. Za planinskega leposlovca in poetopisca je zanimivo in poučno vedeti, kako se je v umetnosti »raz-

vijala skozi stoletja likovna predstava o gori v zavesti zahodnoevropskega človeka in njegov odnos do vidnega sveta in do prirode». Ze Ložarjev spis »Slovenske planine v risbi in sliki«, pozneje z dr. Brilejevo spodbudo in trudom organizirana in z dr. Dobidovim člankom opremljena razstava slikovnih umetnin v Narodni galeriji in podobne razstave in razprave, a prav posebej pričujoča Zupanova, kažejo, da si je gora kot »estetsko zanimiv motiv« priborila v likovni umetnosti polno veljavo in zanimanje, mnogo večjo kot v leposlovju, razen v potopisu. Planinski svet je navdihal tudi glasbene ustvarjalce. Glasbeni del bibliografije, ki jo je sestavil Ludvik Zepič, obsega razne zборе, samospeve, klavirske skladbe, simfonije, kantate, opere in razne zbirke. Povsod je povedano tudi ime avtorja. Posebej je omenjena ljudska pesem in navedene so zbirke ljudskih napevov.

Slovenska planinska bibliografija »Gore v besedi, podobi in glasbi« (tudi po obliki mi je povšeči) je dragocena zbirka besednih, likovnih in glasbenih izpovedi slovenskega človeka o njegovih gorah. Poleg Splošnih kazal PV kaže nam in vsemu svetu, kako cenimo svojo domovino in kaj in koliko smo v ljubezni do nje ustvarjali. O pomenu in koristi planinske bibliografije za planinske pisce in za njihove spremljevalce, za vse ki gojijo planinsko telesno in duhovno kulturo, smo se razpisali že v uvodu. Tine Orel, urednik PV in zaslužni spodbudnik za to lepo delo, je napisal v njegovem uvodu, da bo pričujoča bibliografija opominjala sedanje in bodoče planinske rodove k vedno novim dosežkom v raziskovanju gora in umetniškem oblikovanju planinske tematike.

Te želje in zahvale avtorjem naj sklenejo to mojo kratko oceno.

Evgen Lovšin

Opomba:

Strokovno oceno knjige »Gore v besedi, podobi in glasbi« je napisal v »Delu« 5. II. t. l. profesor France Planina, naš priznani geograf, kartograf in pisec številnih člankov in razprav s tega in sorodnih področij. Njegove opombe veljajo posebej prvemu delu: Goram v besedi. Opozarja na nekatere pomembnejše vodniške izdaje, ki jih ni našel v knjigi. Mi pa imamo v mislih posebej njegovo »Poljansko

in Selško dolino,« ki je mnogo več kot samo »vodnik«. Planina si želi tudi popolnejšega seznama perspektiv in planinskih zemljevidov. Omenja številne vrzeli, ki jih je treba zapolniti. Ocenio, ki kaže njegovo široko razgledanost v planinski, posebej v znanstveni literaturi njegove stroke, sklene z naslednjimi besedami urednika PV Tineta Orla: Bibliografska dela sicer niso donosna, a kažejo na kulturno tvornost in družbeni pomen. Planinstvo je mnogo več kot šport. »Doživetje prvobitne narave je danes bolj kot kdaj nujno dopolnilo normalnega, uravnovešenega življenja.« S tega vidika Planina pozdravlja izid te knjige, ki daje pregled o kulturnih in umetniških delih, porojenih iz planinstva.

Opomba k opombi: Prav bi bilo, če bi PV opozarjal na vse, kar se piše o naših planinah zunaj njega, če je količkaj v kateremkoli pomenu važno (vsaj z naslovi člankov ali knjižnih del in z navedbo vira).

E. L.

FRANC KÖNIGER — znani publicist in avtor tudi pri nas dobro znanih vodnikov Mt. Blanc Walliser Alpen, Berner Alpen in drugih se je 11. II. t. l. smrtno ponesrečil. S prijateljem se je s smučmi podal na Rofanspitze, pri tem pa se mu je odlomila opast in je strmoglavil preko 250 m visoke severne stene.

Bil je član mnogih alpinističnih klubov in združenj, živel pa je v Münchenu. V gore je začel zahajati že s 14. letom in ni prenehal vse do 63. leta starosti, ko ga je še polnega načrtov doletela smrt. Čez nekaj mesecev je namreč želel stopiti v pokoj, — bil je glasbenik državne opere v Münchenu — in se povsem posvetiti goram.

Bil je izreden poznavalec Karnijskih Alp in Kugyja, precej pa je zahajal tudi v naše gore, kjer si je pridobil mnoge prijatelje. Se pred štirimi leti je s kolesom prekriziral Slovenijo. Triglav in Julijce je spoznal že l. 1958 in se večkrat povzpel tudi na manj znane gore v Karnijskih Alpah, bil pa je tudi na Snežniku, Nanosu in Učki.

Eno zadnjih del je bil leksikon gorniških izrazov, v katerega je želel vključiti tudi naše. Smrt v gorah mu je vzela pero iz rok.

Franci Savenc

RAZGLEDE PO SVETU

PLEZANJE V TELEVIZIJI ni več redkost. Po dobro režirani češki oddaji je sledila tretja oddaja v Münchenski TV, ki jo je uredil in pripravil Lothar Brandler. Na razpolago so mu dali samo 14 minut, tako da so laiki snov težko prebavljali. Ekstremist iz leta 1957 Lothar Brandler je bil sam igralec, snemalec v naravi, komentator oddaje, plezal je v studiu po lesenih kaminih in prikazoval tehniko spuščanja po vrvi.

MUMC (Melbourne University Mountaineering Club) vsako leto priredi za svoje člane 24 urni pohod. Proga je predpisana, postavljene so kontrole na 15 ali 20 km, predpisana so počivališča itd. Kdor v 24 urah pride najdalje, je zmagovalec. Na pohod smejo samo dobro opremljeni člani. Vsi morajo imeti kompas, zemljevide, čelne svetilke.

FEUERKOGEL v Salzkammergut gotovo ne spada med vrhove svetovnega imena. Nanj kljub temu vozi žičnica, kakih 100 potnikov povprečno na dan. Leta 1965 je bilo tu toliko snega, kot še ljudje ne pomnijo. Ker žičnica prepelje največ slabo opremljene »sedeče turiste« v šolnih in sandalah, je oskrbnik Feuerkogelhütte od žičnice do koč položil preproge, da bi taki gostje ne izgubili korajže priti do njegovega gostoljubnega ognjišča.

SELLA-STOLPI so znana plezalska slaščica, po težavah IV. stopnje. Junija 1965 je tu doletela v Stegerjevem razu nesreča enega najboljših italijanskih plezalcev dr. Donata Zenija, ki je bil leta 1958 s Cassinom na Gašerbrumu IV v Karakorumu. Z njim je bil mladi Marko dal Bianco, sestopala sta prosto, saj je Zeni raz dobro poznal. Zeniju se je odtrgala luska, nekako tako kakor Comiciju. Bil je 15 let v prvih vrstah dolomit-skih plezalcev. Preplezal je najtežje smeri, tudi najnovije direkt-

tissime. Znan je bil tudi kot vnet zagovornik ekstremnega »akrobatskega alpinizma«.

400 EKSPEDICIJ v najvišja gorstva sveta je doslej opremila Münchenska firma »Sporthaus Schuster« (ASMÜ). Šef te gorske hiše prireja potovanja, plezalske tečaje v Isartalu in potovanja v Himalajo. Njegove plezalne tečaje vodita Eidenschink in Gasser. Pri slednjem pride en vodnik na šest tečajnikov, pri prvem na dvanajst. Temu primerna je cena: za en teden 295 DM pri Gasserju, 198 DM pri Eidenschinku.

PERMIT je mednarodni pojem za himalajce, ki krenejo v Nepal. Ta nepalski »lasciapassare« je vedno težje dobiti in dovoljena področja so vedno manjša. To sta izkusila celo Heini Harrer in Raditschnig, o katerih smo poročali, da sta odšla v Nepal po nov plen za svoje kamere. Harrer se je pri tem približal Tibetu na 50 km za Annapurno in Dhaulagiri. Nepalska vlada strogo kontrolira prav to področje. Čeprav ima Harrer tod velik ugled, so mu odrekli vsako nadaljnje dovoljenje in jasno povedali, da v Nepal ni zaželen.

NOV TIP PLANINSKIH ZAVETIŠČ nastaja v Dauphinéji. CAF (Club Alpin Français) bi sicer rad gradil velike in drage kočice (koča Promontoire 3093 m je stala 500 000 frs). Ker pa nima sredstev, se je odločil, da zgradi mrežo manjših zavetišč in bivačev v težko pristopnih dolinah. Na ledeniku Etançons (Meije) že stoji tako zavetišče za 10 oseb. V načrtu imajo kar 48 takih objektov. Lastno kočico je dobila grenobelska univerza v srcu Cisansa in jo bo v glavnem rabila za svoje elitno smučarsko moštvo. Koča je okroglega tlorisa in ima 40 ležišč.

HOLANDSKA KOČA v Alpah je leta 1965 nastala v Alpah. Zgradil pa je ni KNAV (Kraljevska nizozemska planinska zveza), pač pa holandska sekcija ÖAV, ki ima na Holandskem 7000 članov. KNAV pa oskrbuje kočico »Holandijo«, ki je last SAC v Berner Oberlandu.

MESTO BERN je v letu 1965 samo poslalo ekspedicijo v Ande, v Peru. Aklimatizacijski tabor je bil v višini 4680 m, vzpone pa so delali v skupini Huayhuas ter si zapisali v svoje dokumente nekaj

pettisočakov. Ekspedicija je delala tudi za dr. Kinzla iz Innsbrucka s tem, da je zbirala fotodokumentacijo o stanju poledenitve, in za firmo dr. Wander iz Berna preizkušala nekatere nove preparate za stimulacijo.

CIVETTA ima v severozapadni steni množico znanih smeri. Poskusi jih naštetih od leve na desno: Pan di Zucchero: Tissi—Andrich—Rudatis leta 1932, VI.; direktna Aiazzi—Pelegrinon—Redaelli—Taldo 1962, VI +; Punta Civetta: Andrich—Taè 1934, VI +; Aste—Susatti 1954, VI +; Civetta: Comici—Benedetti 1931, VI +; Kaiser—Rosenzopf 1962, njena varianta: Cassin—Dell'Oro 1935; Solleder—Lettenbauer 1925, V + varianta Penzo—Dusso 1947; Punta Tissi (kota 2992 metrov). Philipp—Flamm, VI; Piccola Civetta: Haupt—Lömpel 1910 IV +. Civetto imenujejo steno vseh sten in je še vedno ena najbolj obiskanih v vseh Alpah.

FITZ ROY, ki se ga spominjamo iz leta 1951, ko sta stopila nanj Magnone in Terray, so letos kot drugi zmogli Argentinci, vendar ne po francoski smeri. Šli so po zapadni strani, po steni visoki 1600 m, v glavnem po ozebniku. Carlos Comesana in José Fonrouge, ki sta steno premagala v dveh dneh, pravita, da ni bilo tako težko, kot so pisali Francozi za svojo smer.

GHM (Groupe de Haute Montagne) je junija lani počastila Pierra Allaina, ko je bil odlikovan z legijo časti kot udeleženec prve francoske himalajske ekspedicije leta 1936. V odboru GHM ni novosti. Predsednik je Robert Paragot, odborniki pa Berardini, Deck, Dreux, Escande, Pierre Henry, Pierre Mazeaud in še nekateri, torej ne sama plezalska imena. V letu 1965 so bili sprejeti za člane med drugimi: Audibert iz Chamonixa, Dal Bianco iz Vicenze, Brandler, Kirch in Schubert iz Münchena, Svicarja Buisson in Munter, Belgijec Van de Maele in še nekateri Francozi. Iz vzhodnih dežel v letu 1965 ni bilo kandidata za ta elitni plezalski klub.

1200 RAZISKOVALNIH DNI je v letu 1964 zabeležila raziskovalna postaja na Jungfraujoču. Redki sodelavci inštituta so doma iz Francije, Švice in Belgije in se posvečajo astronomiji, soncu, koz-

mičnim žarkom, glaciologiji itd. V letu 1964 je prišla močna skupina znanstvenikov iz Nemčije (zapadne). Votlino, v kateri je stalna razstava o delu znanstvenikov na postaji, je v letu 1964 obiskalo ca. 5000 turistov.

SCHYNYIGE PLATTE je med alpineti gotovo najbolj znan. Leži v višini 1950 m do 2000 m. V letu 1964 ga je obiskalo 3340 obiskovalcev in to od srede junija do konca oktobra, v 165 dneh, ki so tu običajno brez snega. V vrtu raste 550 rastlin od ca. 620, ki rastejo v švicarskih Alpah nad drevesno mejo. Povprečna letna temperatura v vrtu znaša ca. +1° C (v Interlaken 570 m +7,5° C), v času rasti pa +8, +9° C. Z vstopnino zberejo 26 694 fr., SAC daje 8000 fr., vzdrževanje pa je stalo leta 1964 39 946 fr.

VULKANE NA DNU MORJA je našla nemška raziskovalna ladja »Meteor« v severozapadnem delu Indijskega oceana pozimi 1965. Vulkan leže 5000 m globoko. Eden je visok 1930 m, drugi 3120 m, povprečna globina morja pa znaša 5000 m. Vznokje (baza) vulkana obsega 27 km, pobočja pa imajo nagib 20°.

KLUB WYSOKOGORSKI, poljski AAC, poroča, da ima zdaj 1500 članov v 16 sekcijah. Med častnimi člani sta tudi Egmond d'Arcis iz Zeneve, dolgoletni predsednik UIAA, in Italijan Degregorio, predsednik sekcije CAI v Cortini d'Ampezzo, ki je poljskim plezalcem v Dolomitih naredil marsikakšno uslugo. Leta 1873 so na Poljskem ustanovili društvo »Tatara«, iz katerega se je leta 1903 razvilo bolj športno »turistično društvo«, ki se je po vojni leta 1935 preimenovalo v »Klub Wysokogorski«, kot čisto alpinistična organizacija. — Danes se KW vedno bolj uveljavlja v mednarodnih krogih.

NESREČE V ŠVICARSKIH GORAH v letu 1964 so dosegle precej visoko število, 71 v nižjih predelih, 44 v visokih gorah, od tega 6 smučarjev. Od tega je bilo samohodcev 30 (od tega 5 v visokih gorah), 40 navez v dvojce (17 v visokih gorah), 45 v večjih skupinah (22 v visokih gorah). 33 smrtno ponesrečenih jih je bilo starih do 20 let, 32 od 21 do 25 let, 27 od 26 do 30 let, 10 od 41 do 50 let, 17 pa jih je bilo preko 50 let, torej po-

lovica v starosti do 25 let, 63 % Švicarjev, ostali so bili inozemci. Vzroki: največ jih je zdrknilo na ledu (32), 7 so jih sprožile ledeniške razpoke, 6 jih je ubila strela, 25 pa jih je vzel plaz. Dobro je ugotoviti, da je bilo največ ponesrečencev v plazu prav v dneh, ko je vremenska služba opozarjala k previdnosti. Sicer pa so vzroki kakor zmerom: Nekateri so se prepozno navezali, drugi so šli v dveh po ledenikih, namesto vsaj v treh, samohodci niso bili dobro opremljeni ali niso javili, kam gredo, drugi spet so precenjevali svoje moči, tretji niso poslušali nasvetov domačinov.

ARTISONRAJU (6025 m) je vrh v Cordilleri Blanci. 1. avgusta 1965 so kot drugi na njem stali Švicarji, med njimi dr. R. Schatz kot vodja. Vrh leži v Quebrada Gruz. V bližini so Švicarji prišli kot prvi še na tri pettisočake.

BEZENGIJSKO STENO so kot 9. naveza prečili Avstrijci. Leta 1965 in sicer v navezi Lavička—Vanis—Karnthaler. Na Kavkazu so bili leta 1965 tudi Švicarji in sicer 15 Zenevčanov pod vodstvom znane Rénéja Ditterta.

250 000 **JAPONCEV** se letno povzpne na sveto goro Fudžijamo (3780 m). Če računamo, da ima gora 160 lepih dni, potem se dnevno na njej zvrsti do 1500 ljudi. Poročajo, da se pri tem smrtno ponesreči do 60 oseb, čeprav tura na Fudžijamo ni naporna.

KITAJSKE PLANINSKE POŠTNE ZNAMKE so zabeležile vse kitajske dosežke v visokih gorah. Tako so upodobljene: Minya Konka (7590 m), na katero je prišlo leta 1957 6 Kitajcev; Muztagh-Ata (7546 m), leta 1959 je stalo na njej 25 mož in 8 žensk; tretja znamka velja Everestu — Jolmo Lungma (8882 m), ki so ga Kitajci dosegli 25. maja 1960; četrta Kungur Tubie Tagh (7595 m) v Sinkiangu; nanj so stopili 17. junija 1961; peta pa ovekoveča kitajski vzpon Šiša Pangmo (8012 m), zadnji osem-tisočak, ki je nanj stopila človeška radovednost in stremeljivost. Znamke so 52 × 31 mm, lepo risane, v sivem in modrem.

MOUNT OLYMPUS je tudi v Ameriki, blizu Tihega oceana. Department of Atmospheric Science University of Washington proučuje

ledenik te gore že več let. Vzhodni ledenik, Blue Glacier je od leta 1815 do leta 1900 nazadoval za 700 m, od leta 1900 do leta 1965 pa nadaljnjih 700 m. Zapadni ledenik, White Glacier se je v prvem razdobju umaknil za 1200 m, v drugem pa za 500 m. Za opazovanje ablacije v višini med 1625 m do 2250 m so postavili 19 postaj, s katerimi merijo počezne in podolžne profile ledenika. Mt. Olympus je visok 2478 m, predstavlja pa pravo visokogorsko naravo (ca. 4000 m); leži blizu 48. vzporednika severne širine. C. J. Hausser je po morenah dokazal, da je ledenik okoli leta 1650 in Blue Glacier bil še tri km severneje kot danes (Journal of Glaciology VI.65). V reviji »Ice« (News Bulletin of the glaciological Society Cambridge) pa za leto 1965 poroča Liestöl, da je 6 opazovanih norveških ledenikov v enem samem letu nazadovalo od 6 do 60 m, povprečno 21 km, masa pa od 0 do 2 m.

JOHN HARLIN je po poklicu profesor telesne vzgoje na ameriškem zavodu v Leysinu, sicer pa as številka 1 med ameriškimi plezalci. On in Royal Robbins sta avgusta 1965 splezala novo direktissimo v zapadni steni Aiguille du Dru. Bivakirala sta pod steno in vstopila v steno 10. avgusta zjutraj, 13. avgusta sta po treh bivakih izstopila ob 16.30. Drugi dan plezanja je Harlina ranil kamen v golen in to ju je zelo oviralo. Sestop v koč Charpoua je bil skrajno težak, presenetilo ju je neurje, morala sta še enkrat bivakirati, to pot v družbi dveh plezalcev, ki sta jima šla naproti. Nova smer teče preko samih previsov. Harlin je specialist za take direktissime. Z Nemcem Kirchom je leta 1962 uspel tudi v Eigerju kot 28. naveza, priplezal je tudi južno steno Aiguille de Fou, eno najtežjih smeri v masivu Mt. Blanca.

SOBRAL se imenuje kraj na Antarktiki, blizu polotoka Graham. Tu ima argentinska vojska svojo opazovalno postajo, ki je konec junija 1965 zmerila najnižjo temperaturo —60,7° C. To seveda ni najnižja izmerjena temperatura. Pozimi leta 1957 so Amerikanci 2800 m nad morjem v Antarktiki izmerili —75° C, Rusi pa na postaji Sovjetskaja med južnim tečajem in morjem. Dežele kraljice Marije (obala Indijskega oceana) —80,7° C

in celo —81,2° C, pozimi leta 1958 (med Geofizikalnim letom). V notranjosti Antarktike, na visoki planoti, računajo s temperaturo med —50 do —65° C.

GORSKA POT bo v Švici odslej na začetku posebej označena. Znamenje za tako pot bo pomenilo, naj izletnik ne gre naprej, če nima primerne obutve, obleke in opreme. Marsikakšna nesreča bo izostala, če bodo izletniki to znamenje ubogali.

MATTMARK je od avgusta 1965 svetovno znano ime in to zaradi ledeniške katastrofe na ledeniku Allalinu. 30. avgusta 1965 ob 17,15 uri se je odlomil spodnji del ledeniškega jezika, kakih 0,5 milijona m³, in zgrmel v dolino ter zagrnil večino taborišča na gradbišču jezua za akumulacijo Mattmark. 26 Švicarjev, 57 Italijanov, 3 Španci, 1 Avstrijec in 1 brezdomec so našli smrt pod ledenim pogromom. Področje Mattmarka je s stališča glaciologije obdelal ing. Otto Lütshg v svojem življenjskem delu. V njem se je posebno posvetil proučevanju ledeniškega jezera, ki je že večkrat v zgodovini doseglo tako višino, da je grozilo s prodrom skozi moreno in tudi »plivnilo čez« ter pustošilo spodnje kraje. Ze leta 1834 so ga skušali hidrotehnično ukrotiti. Jezik ledenika se je v zadnjih letih močno premikal, se umikal, spet naraščal, o čemer obstoje krajevni zapiski vse do leta 1865. Lütshg označuje Allalin, da je »len«, da njegovo gibanje ni tako močno kot sosednjega ledenika Schwarzerberga. Sredi 19. st. je meril 7,6 km, do leta 1964 se je skrajšal za en kilometer. Da pa je jezik z jezerom vred nevaren, je bilo znano. Barake na gradilišču so sprva postavili tako, da jih je ščitil Schwarzenbergalp. Ko je bil jez že skoraj narejen, so morali barake premestiti in so se zanesli, da bo Allalin miroval. Izkazalo pa se je, da mu ne bi smeli zapupati. Katastrofa spominja na ono pri Altelu, ko je 11. septembra 1895 zgrmel na podoben način v dolino 4,5 milijona m³ ledu na planino Spittal in pomedlo ljudi, živino, stanove in gozd. Leta 1949 je Glacier de Tour (Vallée de Chamonix) zasul nekaj izletnikov. Glacier de Gtière v Vallée de Bagnes je porušil vas Rando v Mattertalu. Znanost nima ravno dosti gradiva za ta pojav. Led je

plastičen material in se prilagodi vsaki grbini in pride v vsako razpoko. Ledenik se navidez zagriže v podlago, preko katere teče in ima veliko trenja (adhezijo). Opre se na strminah na police in grede. Tam kjer se je Allalin umaknil, so take opore jasno vidne. Poleg tega ima led veliko kohezijo. Upira se teznim silam, seveda se ta upor s trajnostjo tega manjša. Allalin je visel na kritični točki na nagibu 24 stopinj.

Da je prišlo do katastrofe, so morale nastopiti posebne okoliščine, ki so premagale dotedanje statične opore ledenika. Marsikak drug ledenik visi na podobni podlagi in na enakem nagibu, pa se kljub temu ne odlomi. Vse pa je ena sama hipoteza, glaciologija si brez njih ne more pomagati. Morda so se prehitro stajale opore, na katere se je ledenik opiral prav na konici jezika. Od leta 1954/55 se je v konici nabralo več vode, kot pa jo je moglo odteči po ledenih žlebeh. Morda so se ti žlebovi zamašili. Morda je na jezik ledenika priletela ledena masa iz višjih leg. Morda so nekaj pripomogle posebne napetosti v ledu, ki so posledica terena. Lahko pa je prišlo do kakega pritiska v obliki nekakega valu iz višjih leg.

Zdaj ledenik še bolj od blizu opazujejo, merijo, vsak dan, če le vreme dopušča, je nad njim helikopter, da dela fotogrametrične posnetke. Geodeti delajo tudi restrične posnetke, ki jih je možno pred ovrednotiti kakor one aerične. Ledenik so leta 1955 stalno merili že zaradi vodnega gospodarstva. Nobena meritev ni dala slutiti tako katastrofo. Meritve so bile seveda površinske, res pa je, da tudi globinske sondaže prav nič ne kažejo poti k ledeniškim ugankam. Nobeden ne ve, kaj se je zgodilo na ledeniku neka ur ali minut pred katastrofo.

Gotovo je vprašanje, ali bi se dala katastrofa preprečiti, zdaj odveč. Po tako intenzivnem opazovanju, ni nikomur prišlo na misel, da tvega človeška življenja, če premosti barake in kantine na kritično mesto. Če bi računali s takimi katastrofami, bi morali v Alpah pri 2000 ledenikih prenesti na varnejše mesto marsikakšno vas.

LIONEL TERRAY je bil nazadnje direktor za spuste okoli žičnice Lognan—Grands Montets pri Ar-

gentière v območju Chamonixa. Terrayeva dolžnost je bilo nadziranje smučskih prog, vzdrževanje prog med 3500 do 1200 m in vodstvo vseh športnih naprav. V tej funkciji je Terraya dosegla prezgodnja smrt v steni.

Lionel Terray, svetovno znani francoski alpinist, eden najuspešnejših plezalcev na svetu, se je smrtno ponesrečil v Vercorsu pri vzponu na Gerbier jeseni 1965, z njim je padel v smrt tudi Marc Marinetti. Terray je vedno posegal po skrajno težavnih ciljih v gorah. Tudi smer v Gerbieru ni bila lahka. Bil je eden prvih mož v Eigerju, bil na Annapurni, prvem osemtisočaku, ki se je vdal ljudem, bil večkrat v Andih. Napisal je knjigo »Pred vrati nebes« (Od Alp do Annapurne). Več o njem bomo še poročali, čeprav smo njegove uspehe spremljali v vseh njegovih najuspešnejših letih zadnjega poldruga desetletja.

INDIJSKA EKSPEDICIJA NA EVEREST 1965 je 26. februarja odpotovala iz Jajnagarja in 22. marca postavila bazo na ledeniku Khumbu, tabor I 28. marca, zgornjo bazo ali tabor II v višini 6500 m 6. aprila, torej 4 dni kasneje kot AMEE 1963. Indijska ekspedicija je bila še »težja« kot ameriška (AMEE 1963). Imeli so 950 zabojev. Kaj so neki vlačili s seboj? Amerikanci, ki so navajeni živeti od konzervirane hrane, so imeli samo te 400 zabojev, poleg tega pa so imeli velik znanstveno-raziskovalni program. Indijci imajo raje svežo hrano, pred seboj pa so imeli samo »fizičen« cilj — Everest. Vsekakor so poleg opreme imeli tudi prave ljudi s seboj, saj so se povzpeli na Everest tako »prepričevalno« kot doslej še nobena ekspedicija.

DR. HANS SATTEK je stalni gost naših gora in je o njih že marsikaj lepega napisal, med drugim v eni od prvih številki revije »Alpinismus« o naši transverzali. Tej je posvetil obširen in zares pristržno napisan članek tudi v 1341 št. ÖAZ (Österreichische Alpenzeitung 1965). Urednik Sepp Walcher je pripisal članku uvodne besede, v katerih se je zavzel za tako hojo po go-

rah, ki ji lahko človek ostane zvest vse življenje. No, take poti pa v obilni meri nudi ravno naša transverzala, ki jo opisuje po naših virih dr. H. Sattke.

ESCHER WALTER je bil častni predsednik »Prijateljstvo prirode« v Avstriji in njihovega mednarodnega odbora (NFI). Lani je v visoki starosti umrl, socialnodemokratska planinska internacionala pa se ga je spomnila kot velezaslužnega dobrotnika te organizacije. Leta 1934 je namreč rešil arhiv, dokumentacijo in premoženje NFI, ki je bilo last vse Evrope, pred tedaj zmagoječimi reakcionarnimi silami in ga spravil v Svico.

MUZEJ JE MRTEV, če se od časa do časa ne reorganizira, so ponovno ugotovili v bernskem planinskem muzeju, ko so izvolili in imenovali nov ustanoviteljski svet. Nekdanji predsednik dr. Walther Rytz se je tega zavedal — in je zato pokrenil kot ravnatelj muzeja vrsto pomembnih občasnih razstav v muzeju, ki so za ustanovo pomenile pravo transfuzijo. Tudi med zadnjo vojno ni odrekel. Leta 1948 je postavil razstavo »Sto let švicarske kartografije«. Leta 1957 je dal ostavko na mesto direktorja, s svojim delom pa je usmeril metodologijo muzeja vse do danes, zajamčil pa tudi finance in popolno reorganizacijo v letu 1963 in 1964, o kateri smo že poročali in ima tematično osnovo. Muzej finansirajo mesto Bern, CC SAC, kanton Bern, manjše vsote pa vsako leto prihajajo od sekcij SAC, iz drugih mest in kantonov.

OREL je v Svici zaščiten od leta 1953 in to v vseh predelih. Leta 1964 so kontrolirali 300 znanih orlovskih gnezd in so ugotovili, da je bilo zasedenih komaj 47. Našteli so ca. 70 orlovskih parov, ki so zlegli v letu 1964 40 mladičev. Orli gnezda radi menjajo. Ne ve se, zakaj (Nekateri menijo, da zaradi sušenja). — Švicarska ornitološka revija je v letu 1965 ponovno zapisala, da je končno premagana legenda o orlu, ki krade otroke in živali, le fantasti in lovci, ki bi radi prišli do te trofeje, še čakajo o takih rečeh.

Popravi v PV 1966/s str. 107: Na sliki sta Jalovec in Veliki Ozebnik, pred njima Vrh Zelenic.

Smučanje na Slovenskem

Prispevek k zgodovini slovenskega športa

Drago Stepišnik

Uvod

Smuči so v materialni kulturi človeka zelo stara stvar, po najdbah, slikah in zapiskih pa jih lahko spremljamo okoli 3000 let nazaj. Najdemo jih seveda samo tam, kjer vremenske razmere s snegom terjajo to obliko premikanja in prometnega sredstva: v arktičnih in subarktičnih predelih Evrope, Azije in Sev. Amerike, izjemoma pa sežejo tudi v področje zmerno toplega podnebja tam, kjer je pozimi snežna odeja toliko trajna in debela, da človeku krpelje in smuči omogočijo ali vsaj olajšajo pot v zimsko pokrajino.

Človeku služijo smuči kot splošno prometno sredstvo, še posebej se izkažejo kot koristne pri lovu in gozdarjenju, brez njih pa ni šlo tudi pri vojaškem opraviilu: na smučeh so se borili nordijski vitezi, vojaške smučarske oddelke pa so si ustanavljale tudi kasneje vse do najnovejših časov vse armade povsod, kjer se je treba vojskovati v zasedeni pokrajini.

Treba pa je razlikovati med poklicnim in športnim smučanjem. Zdi se mi potrebno opozoriti na napako, ki jo delajo nekateri športni zgodovinarji, ko trdijo, da je smučski šport star že 3000 ali še več let, torej toliko časa, kolikor lahko sledimo smučem nazaj v našem materialno-kulturnem življenju.

Tako naziranje je zgrešeno. Šport kot ena od oblik našega kulturnega življenja se pojavi razmeroma kasno, v začetku in ob polovici prejšnjega stoletja najprej v Angliji, nato pa postopoma v drugih deželah v skladu s tem, kako so kje dozevali pogoji za razvoj te oblike kulturnega življenja.

Dejavnost in sredstvo, v našem primeru smučanje in smuči, torej še ne pomenita takoj tudi športa; smučanje v športne je treba razlikovati od smučanja v poklicne namene.

Med obema oblikama pa seveda le obstaja neka zveza: v matičnih pokrajinah smučkega športa se je ta razvil iz poklicnega tako, da je človek prišel do spoznanja, da na smučeh lahko zadosti ne samo poklicnim potrebam, temveč tudi svojim osebnim potrebam po zabavi in obnavljanju življenjskih sil, po rekreaciji, kot pravimo temu danes. Iz tega temeljnega spoznanja so se nato razvile razne oblike športnega smučanja, od čisto rekreativnih do skrajnih tekmovalnih.

Razvoj pa ni potekal povsod, kjer danes poznamo smučski šport, enako in tako, kot se je razvijal v svoji matični domovini. Zlasti tekmovalna oblika je v novih pokrajinah doživljala velike, temeljne spremembe, hkrati pa je treba opozoriti tudi na dejstvo, da se športna oblika na sploh ni povsod

razvila iz že udomačenega, avtohtonega, poklicnega smučanja, temveč je bila že prenesena na novo področje kot nekaj povsem novega.

To velja tudi za razvoj našega športnega smučanja, ki mu nekateri povsem napačno pripisujejo organsko povezanost in korenine v starem smučanju na Blokah.

Bloško smučanje

je vsekakor pri nas zelo zanimiv pojav, ki pa ga lahko obravnavamo izključno samo v okviru naše materialne kulture in njenih posebnosti, ki pa nima nobene zveze z našim športnim smučanjem. Prav zato, da dokažemo to trditev, mu je treba posvetiti nekaj več vrstic, kot bi to bilo potrebno sicer, ko opisujemo razvoj našega športnega smučanja.

Kot je znano, prvi izvorno poroča o smučanju in smučeh na Blokah J. V. Valvasor l. 1689 v svojem delu *Die Ehre des Herzogtums Crain*. Opisuje ga kot nekaj posebnega, kot nekaj, česar drugeje na Kranjskem ni mogoče videti, pa čeprav imajo tam vsaj toliko, če že ne več snega, pa tudi daljše zime.

Za Valvasorjem so pojavu posvetile nekaj besedi Bleiweisove Novice, nato pa so o bloškem smučanju začeli obširneje pisati šele tedaj, ko se je pred slabega pol stoletja začelo športno smučanje širiti tudi pri nas.

Za bloško smučanje se je zlasti zanimal nemški športni zgodovinar dr. C. Luther iz Münchena; v glavnem se je zaradi njegovega romantičnega razlaganja zgodovine tudi pri nas udomačilo naziranje, da je smučski šport na Slovenskem star že več stoletij.

To seveda ni res, naše športno smučanje se je začelo razvijati povsem drugje, v drugih predelih naše domovine in to tako, da smo se s smučmi seznanili s pomočjo posrednikov, ki so nam ga prinesli kot izvorno novost iz tujine.

Odkod torej nenavadni pojav smuču na Blokah? Na to vprašanje je skušal odgovoriti etnograf dr. Boris Orel v svoji bloškemu smučanju posvečeni razpravi.

Orel domneva, da so prinesli smuči v naše kraje bloški domačini, ki so napravo spoznali ob bivanju v krajih, kjer je smučanje bilo splošno razširjeno. Tehnične podobnosti bloških smuču s švedskimi dopuščajo zato misel, da je smuči prinesel na Bloke med tridesetletno vojno domačin, ki jih je videl najverjetneje pri švedskih vojakih, ki jih je vojna vodila globoko proti jugu v kraje, kjer te oblike materialne kulture niso poznali.

To smučanje se je razširilo in obdržalo nekako tri stoletja izključno samo na Blokah, v času nastajanja športnega smučanja pri nas pa je bloško smučanje že močno tonilo v pozabo, tako da je v tem času že bilo več ali manj samo še folklorna posebnost ožjega lokalnega pomena.

Nordijske dežele — domovina športnega smučanja

Nordijske dežele poznajo, kot smo že rekli, smuči od davna. Njihova raba se je prilagodila poklicnim potrebam lovca, gozdarja, potnika, zlasti po-

membna pa je bila zaradi koristnosti v vojaške namene.

Ze nordijski vitez je moral med ostalimi viteškimi spretnostmi obvladati tudi smučanje, brez katerega pozimi sploh ne bi mogel opravljati svojega dela. Smučanje je bilo bistveni sestavni del lastnosti, po katerih se je vitez razlikoval od navadnega človeka. Beseda *idrott* je prvotno, pred dobrim stoletjem, na severu še pomenila viteške vojaške spretnosti, danes pa severnjaki z njo označujejo pojem šport, kar dokazuje globoko povezanost poklicnega in športnega smučanja v teh krajih, hkrati pa tudi originalnost te športne panoge v razvoju športnega življenja.

Norvežani so že v 16. stoletju poznali posebne vojaške smučarske bataljone in zato seveda zelo cenili tiste, ki so ob vstopu med vojake že znali smučati. Učenje smučanja so zato podpirali podobno, kot so drugje podpirali ostrostrelstvo.

Tako nam zapiski iz l. 1767 poročajo o smučkih tekmah v bližini današnjega Osla, ki pa seveda še niso bile športnega značaja, temveč so imele samo namen z denarnimi nagradami vzpodbujati tako vojake kot meščane k smučanju. Na teh tekmah je bilo treba pokazati spretnost v smuku po gozdnem terenu, v hitrem teku, v streljanju med vožnjo navzdol ter v teku po valovitem terenu. Zmagovalcem so bile namenjene velike denarne nagrade, ki so močno vzpodbujale zlasti mladino, bodoče vojake, k vadbi v smučanju.

Smučanje je torej v nordijskih deželah v času, ko je najprej Anglijo, za njo ostale evropske in kmalu tudi izvenevropske dežele začelo zajemati moderno športno gibanje, bila splošno razširjena in povsem navadna dejavnost, značilna za te kraje prav tako kot na primer za Anglijo poklicno tekaštvo ali veslaštvo, kar oboje je v sebi tudi imelo lastnosti, da postane poleg poklicne tudi športna dejavnost.

Tako si je Norvežan ali Šved pozimi za svoj šport navezal na noge smuči in se podal v zasneženo naravo, ne zaradi poklicne potrebe, temveč zaradi svojega razvedrila in spoznanja, da mu smučanje koristi tudi pri ohranjanju telesne kondicije in zdravja. Smučanje je postalo pri Nordijcih izviren in bistven element pri nastajanju njihove telesne kulture.

Svojo zunanjo obliko, svojo tehnično stran je nordijsko športno smučanje seveda povzelo po praktičnem poklicnem smučanju.

Na to je odločilno vplivala predvsem konfiguracija, členovitost tal. Pokrajina je tu v glavnem valovita, brez velikih višinskih razlik, pa tudi brez hujših strmin; Norvežan je na smučeh oddrsals na obisk k sosedu, na lov ali po drugih opravkih in športnik si je tu našel vzor za smučski tek. Pri smučanju navzdol po bregovih, ki še daleč niso tako strmi kot v Alpah, je bilo treba obiti kako grbino in se v dolini ustaviti: to so opravili s pomočjo tehnične prvine, danes že skoro pozabljene, ki so ji rekli *telemark*. Ime je dobila po pokrajini Telemarken, ki je že od nekdaj slovela po izvrstnih smučarjih, tako poklicnih kot kasneje športnih.

Tu v bližini se je razvil tudi drug tehnični element, kristianija. Smučarju je služila pri zaustavljanju na koncu smuka. Stara norveška kristianija pa se je do svoje tehnične popolnosti razvila in uveljavila šele v alpskem smučanju, kjer je ne-

primerno pomembnejši element tehnike kot v položnem nordijskem svetu.

Tudi beseda slalom je nordijskega izvora. Z izrazom so nordijci označevali vijugasto smučino, ki jo je smučar začrtal v sneg ob krmarjenju po bregu navzdol in ki ima v današnjem tekmovalnem smučanju že močno spremenjen pomen. Nordijci so prvi tudi skakali na smučeh; tako so v smuku najhitreje premagovali manjše ovire v terenu.

V Telemarkenu so prvič tudi izboljšali tehniko izdelovanja smuči; namesto starih, ki so bile daljše in čisto enostavne, so začeli izdelovati nekoliko krajše, ki so bolj ustrezale gibanju po zaraščenem in valovitem terenu, hkrati pa so jih pod stremeni nekoliko zožili, kar je smučarju olajšalo vijuganje in obračanje na snegu.

Športno smučanje se je na Norveškem do l. 1866 razširilo že toliko, da je bilo tega leta treba ustanoviti v Kristianiji, današnjem Oslu, prvi smučarski klub.

Klub je predvsem uredil eno bistvenih značilnosti sleherne športne dejavnosti, *tekmovalnost*, hkrati pa povezal ljubitelje športnega smučanja v družabno celoto.

V prvem norveškem smučarskem klubu so se glede tekmovalnosti odločili za dve panogi ali obliki, povzeti iz praktičnega smučanja: za tek in za skoke.

Prvotno tekmovanje v tekah, v katerih so se merili še pred nastankom prvega kluba, je bilo precej neenotno in značilno po tem, da so tekli na večje razdalje, v glavnem okoli 50 km. Kasneje so počasi prešli na današnje tekmovalne norme. Prvo tekmovanje v skokih so priredili l. 1879 v Husebyju v bližini Osla na skalalni napravi, umetno napravljeni v ta namen. Naprava je nadomeščala naravno oviro v terenu in bila prvi vzorec skakalnic, ki so jih začeli graditi tudi drugje.

Tako je na Norveškem nastalo značilno klasično ali nordijsko tekmovalno smučanje, sestavljeno iz tekov in skokov. Pojem oziroma oznaka pa je nastala šele kasneje, ko je bilo treba to prvotno nordijsko obliko začeti razlikovati od kasneje nastalega tekmovalnega smučanja, ki se je razvil v alpskem svetu in se je po svojih sestavnih elementih razlikovalo od nordijskega. O tem bo govora kasneje.

Nastanek in razvoj tekmovalnega smučanja ter klubov pa seveda ne pomeni, da bi s tem prenehalo široko, množično in spontano ljudsko smučanje, tisto, iz katerega se edino lahko organsko tekmovalno razvija. Število smučarjev, ki so smučali izključno za svoj šport in pri tem niso čutili potrebe, da bi se zaradi tekmovanja ali česa drugega organizirali v klubu, se je neprestano večalo in (tako kot tudi danes pri nas) močno presegalo število evidentiranih tekmovalcev. Če pri tem ni toliko deležno pisane in tiskane pozornosti javnosti, gre to deloma na račun večje atraktivnosti tekmovalnega smučanja, v glavnem pa na račun dejstva, da v deželah, kjer je smučanje nacionalni šport, dejavnost sama po sebi sploh ne vzbuja nobene posebne pozornosti več, je tako rekoč sama po sebi razumljiva. Res pa je zopet, da tekmovalne oblike in norme le skušajo vtisniti svoj pečat tudi širšemu ljudskemu smučanju. To velja tako za nordijsko kot tudi naše domače smučanje.

Razvoj smučanja v Srednji Evropi

Kot so angleški študentje in trgovci prenašali na evropsko celino svoje športne panoge, so norveški razširjali smučanje v pokrajine, kjer je pozimi moč smučati.

Tako so spoznali smučič prebivalci Prage, Münchena, Dunaja in kmalu tudi drugih manjših mest. Smučanje se je postopoma širilo najprej v goratih predelih dežel severno od Alp, za tem pa v alpskih deželah samih.

Za razliko od nordijskih dežel pa smučanje v teh krajih ni imelo svoje stare materialnokulturne osnove, nasprotno, bilo je popolna novost. Smučanje pa je tako začelo prehajati tudi v kraje, ki se razlikujejo po obliki tal od prvotne domovine. Druga oblika tal pa terja, kot bomo videli, tudi drugo tehniko in, kar je še pomembnejše, tudi druge elemente smučanja, tako širokega ljudskega kot iz tega izviračočega tekmovalnega. Vse to je kmalu prišlo do veljave.

Tega dejstva pa seveda v začetku niso poznali in ljudje so se oprijemali smučkega vzorca, ki so jim ga prinašali Norvežani iz svoje domovine, iz svojih razmer.

Zlasti tekmovalno smučanje je naletelo na najzvestejše posnemanje, ki povsem razumljivo v začetnih časih brez širše, množične osnove niso mogli nekaj, kar bi se prilegalo domačim razmeram. Zato pa je množično ljudsko smučanje kmalu krenilo na svojo naravno pot in se začelo prilagajati oblikam terena; naletelo je na zelo tehtnega zaveznika v že takrat močno razširjenem planinstvu in se začelo razvijati v vrst, ki jo danes razlikujemo od klasične ali nordijske in jo imenujemo alpsko.

Ob svojih prvih korakih po deželah Srednje Evrope smučanje seveda ni bilo in tudi ni moglo biti množično. Ker ni bilo stare osnove, iz katere

je raslo nordijsko smučanje, je bilo treba širjenje podpreti s propagando in podobnimi zunanji, organizacijskimi prijemi. Pri tem pa je zopet turi ni poznal.

Med dogodki, ki so doprinesli velik delež k potreba poudariti, da širjenje smučanja ne bi uspelo, če ne bi bilo naravnih pogojev in človeka, ki ga narava sili k temu, da se oprime dejavnosti v športni obliki, ki je preje v svoji materialni kulpagandi za širjenje smučanja, je treba omeniti potovanje slavnega norveškega polarnega raziskovalca Fritjofa Nansena, ki je l. 1890 na smučeh prepotoval Grönlandijo ter ta svoj podvig opisal v posebni knjigi, ki je izšla tudi v nemškem jeziku, povsod pa vzbudila izredno zanimanje.

Nansen je tako opozoril zlasti planince na velike možnosti, ki jim jih odpirajo smučič pri zimskem obiskovanju planin, saj so do tedaj zimske ture bile skoro nemogoče. Nansenova poklicna raziskovalna pot je tako nehote utrla pot turnemu smučanju, kar je bilo zlasti pomembno v alpskih deželah, kjer je planinstvo, kot smo že rekli, bilo močno razširjeno, je pa prav tako močno pogrešalo sredstva, ki bi odprlo pot v planine tudi pozimi.

To spoznanje je temeljni činitelj, ki je vzrok za to, da se je smučanje začelo tako hitro in množično širiti v krajih, ki ga doslej niso poznali.

Navezanost na planine in alpski teren pa je kmalu načela, če smemo stvar tako imenovati, problem tehnike smučanja. Turist je v Alpah kmalu lahko spoznal, da tehnika, kot jo poznajo in širijo Norvežani, ne zadošča. Primerna je za potovanje po rahlo valovitem terenu, kakršnih pa je v Alpah malo, težave pa se pojavljajo pri vzponih, še bolj pa pri smučanju v dolino. Nekaj takih težav poznajo tudi Norvežani, vendar pa ne v tako ostri obliki kot v srednjeevropskem gorskem, zlasti alpskem svetu.

(Se nadaljuje)

Zgodovino našega smučarstva, ki jo je napisal Drago Stepišnik, profesor na Visoki šoli za telesno kulturo, bomo objavili v PV zato, ker je smučarstvo ozko povezano s planinstvom, tako od prvih začetkov ob koncu stoletja kot vse do današnjih dni, ne glede na njegov poseben razvoj, njegov tekmovalni in »modni« značaj. Množice vabi v zimsko gorsko naravo in je zato nadvse važno tudi

s stališča turizma in njegove zimske, gospodarsko pomembnejše sezone. Ker doslej naše smučarstvo s svojo 60-letno zgodovino take razprave še ni doživelo, vabimo vse, ki hranijo kako dokumentarno gradivo, da prispevajo k dopolnitvi smučarske zgodovine. Planinsko glasilo se čuti dolžno, da smučarstvu, ki nima svojega lista, odstopa del potrebnega prostora na svojih straneh.

Op. ur.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Clanarina od 1. 1.—31. 12. 1965	N din	3 814,50
Kamenarič Tomo, Gradišče 7, Ljubljana	N din	5,00
Kobal Štefan, vila Jelka Pokljuka	N din	3,50
Jerala Ivan, Mavčiče 40	N din	1,60
Rebec Štefanija, Na jami 12, Ljubljana	N din	13,00
Dr. Fran Kolarič, Lund Švedska	N din	13,41
PD Mežica — od prireditve	N din	296,75
PD Bohinj-Srednja vas — bloki Zlatorog	N din	60,00
PD Radovljica — bloki Zlatorog	N din	67,80
Najemnina	N din	1 319,20
	N din	5 594,16

STROŠKI VZDRŽEVANJA

V času od 1. 1.—31. 12. 1965 N din 5 527,93

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada 1. 1. 1965 N din 71 236,32
 Prispevki N din 5 594,16
 Stroški vzdrževanja N din 5 527,93
 N din 71 302,55

Ljubljana, 1. 3. 1966.

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

Telefon: Radeče 81-950, 81-951
Tekoči račun pri NB Celje 603-11-1-1030
Brzjavi: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov
specialne papirje
surovi heliografski
in foto papir
paus papir
kartografski
specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku
Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku
v rdeči, modri ali sivi barvi

ŽELEZARNA JESENICE

Jesenice na Gorenjskem, SR Slovenija
Telefon: 245, 246, 250; Telegram: Železarna Jesenice
Tekoči račun: NB Jesenice 607-13/1-406
Tele-printer: št. 0,3196 Ljubljana
JESENICE NA GORENJSKEM, SR SLOVENIJA

PROIZVODNI PROGRAM

Jekla:

- konstrukcijska
- za cementacijo in poboljšanje
- za vzmeti
- orodna
- za ladjedelništvo
- nerjaveča in ognjevzdržna

Topla in hladna predelava:

- palice; debela, srednja in tanka pločevina, hladno valjani trakovi; vlečena, luščena in brušena jekla; vlečena žica; transformatorska in dinamo pločevina

VARJENE CEVI

ELEKTRODE ZA VARJENJE JEKLA

ŽEBLJI

BODEČA ŽICA

Podrobnejše informacije lahko dobite v našem katalogu in prospektih